Finansutskottets betänkande

1982/83:50

om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1982/83:150)

I proposition 1982/83:150 (kompletteringspropositionen) har regeringen i *bilaga 1 Reviderad finansplan inkl. reviderat budgetförslag* (finansdepartementet)

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,
3. godkänna beräkning av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1983/84 enligt vid propositionen fogad specifikation,
4. godkänna i propositionen framlagd beräkning av förändringarna i anslagsbehållningarna för budgetåret 1983/84,
5. godkänna i propositionen framlagd beräkning av förändringarna i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1983/84,
6. godkänna i propositionen framlagd beräkning av beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto, för budgetåret 1983/84,
7. med ändring av förslag i proposition 1982/83:100 bilaga 17 till Räntor på statsskulden m. m. för budgetåret 1983/84 anvisa ett förslagsanslag av 55 400 000 000 kr.,
8. till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1983/84 under sjunde huvudtiteln utöver i proposition 1982/83:90 föreslaget förslagsanslag anvisa ytterligare 150 000 000 kr.,
9. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1983/84, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

dels föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

10. lag om ändring i lagen (1961:394) om tobaksskatt,
11. lag om ändring i lagen (1977:306) om dryckesskatt,
12. lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt,
13. lag om ändring i lagen (1961:372) om bensinskatt,
14. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),
15. lag om ändring i lagen (1976:338) om vägtrafikskatt på vissa fordon som icke är registrerade i riket,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om

16. kommunsektorn,

17. utnyttjande av finansfullmakten,
18. statliga kreditgarantier,
19. rationalisering och kostnadsbesparingar m. m. inom regeringskansliet.

Vid bilaga 1 Reviderad finansplan inkl. reviderat budgetförslag har fogats som

Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 1983,
Bilaga 1.2 Svensk ekonomi 1984 och 1985,
Bilaga 1.3 Långtidsbudget för perioden 1983/84– 1987/88,
Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1983/84,
Bilaga 1.5 Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1982/83,
Bilaga 1.6 Specifikation av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1983/84,
Bilaga 1.7 Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1983/84,
Bilaga 1.8 Förändringar i förslaget till statsbudget för budgetåret 1983/84 sedan budgetpropositionen,
Bilaga 1.9 Lagförslag.

Vidare har regeringen i
bilaga 2 Sysselsättningsskapande åtgärder inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde
dels föreslagit riksdagen att
1. till Länsskolnämnderna för budgetåret 1983/84, utöver vad som föreslagits i proposition 1982/83:100 bilaga 10, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare förslagsanslag av 1 000 000 kr.,
2. godkänna vad som förordats i propositionen om högre specialkurser och andra påbyggnadsutbildningar inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning,
3. till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1983/84, utöver vad som föreslagits i proposition 1982/83:100 bilaga 10, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare förslagsanslag av 32 000 000 kr.,
4. bemyndiga regeringen att vid behov göra omfördelningar av resurser från gymnasieskolan till kommunal vuxenutbildning i enlighet med vad som förordats i propositionen,
5. till Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m. för budgetåret 1983/84, utöver vad som föreslagits i proposition 1982/83:100 bilaga 10, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare förslagsanslag av 9 000 000 kr.,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen angående bidrag till kommunal vuxenutbildning m. m.,

bilaga 3 Sysselsättningsskapande åtgärder inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde, m. m.

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar i fråga om flyttningsbidragen som förordats i propositionen,

2. godkänna de ändringar i fråga om arbetsmarknadsutbildningen som förordats i propositionen,

3. till Arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1983/84 under tionde huvudtiteln, utöver i propositionerna 1982/83:100 bilaga 12, 1982/83:120 bilaga 4, 1982/83:130 bilaga 5 och 1982/83:147 bilaga 1 upptagna medel, anvisa ett reservationsanslag av ytterligare 100 000 000 kr.,

4. till Sysselsättningsskapande åtgärder för budgetåret 1983/84 under tionde huvudtiteln, utöver i proposition 1982/83:100 bilaga 12 upptagna medel, anvisa ett reservationsanslag av ytterligare 1 300 000 000 kr.,

5. till Medel för åtgärder att främja rekrytering till industrin m. m. för budgetåret 1983/84 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.,

6. godkänna vad som anförts i propositionen om utnyttjandet av anslaget Yrkesinriktad rehabilitering,

7. till Yrkesinriktad rehabilitering för budgetåret 1983/84 under tionde huvudtiteln, utöver i propositionerna 1982/83:100 bilaga 12, 1982/83:120 bilaga 4 och 1982/83:147 upptagna medel, anvisa ett reservationsanslag av ytterligare 1 000 000 kr.,

8. till Statens invandrarverk för budgetåret 1983/84 under tionde huvudtiteln, utöver i proposition 1982/83:100 bilaga 12 upptagna medel, anvisa ett förslagsanslag av ytterligare 400 000 kr.,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om viss omfördelning av medel inom anslaget Åtgärder för invandrare,

bilaga 4 Sysselsättningsskapande åtgärder inom bostadsdepartementets verksamhetsområde

föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar av tidsgränserna i fråga om lån till vissa byggnadstekniska åtgärder (reparationslån), som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att besluta att flytta fram den senaste tidpunkten för påbörjande i fråga om reparationslån,

3. medge att ramen för reparationslån får vidgas med 75 milj. kr. i enlighet med vad som anförts i propositionen,

4. medge att särskilda lokallån får beviljas inom en ram av 50 milj. kr. under år 1983.

Propositionen har hänvisats enligt följande:

bilaga 1, Reviderad finansplan inkl. reviderat budgetförslag, momenten 10–15 i hemställan (förslag till lagar om ändring i lagarna om tobaksskatt, dryckesskatt, allmän energiskatt, bensinskatt, vägtrafikskatt) till skatteutskottet,

bilaga 2, Sysselsättningsskapande åtgärder inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, till utbildningsutskottet,

bilaga 3, Sysselsättningsskapande åtgärder inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde, m. m., till arbetsmarknadsutskottet,

bilaga 4, Sysselsättningsskapande åtgärder inom bostadsdepartementets verksamhetsområde, till civilutskottet och

i övrigt till finansutskottet.

Finansutskottet kommer att behandla

bilaga 1, Reviderad finansplan inkl. reviderat budgetförslag,

i vad avser hemställan under 3 i sitt betänkande om beräkning av inkomster på statsbudgeten för budgetåret 1983/84, m. m. (FiU 1982/83:52),

i vad avser hemställan under 7 i sitt betänkande om anslag till räntor på statsskulden, m. m. (FiU 1982/83:48),

i vad avser hemställan under 4–6 och 18 i sitt betänkande om särskilda frågor rörande statsbudgetens utgifter för budgetåret 1983/84 (FiU 1982/83:51),

i vad avser hemställan under 8 och 16 i sitt betänkande om kommunalekonomiska frågor inför år 1984, m. m. (FiU 1982/83:45).

Med anledning av propositionen har följande motioner väckts:

1982/83:2417 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1982/83:2418 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1982/83:2419 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1982/83:2420 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1982/83:2421 av Elving Andersson m. fl. (c),
1982/83:2422 av Birgitta Budd m. fl. (vpk),
1982/83:2423 av Rolf Dahlberg m. fl. (m),
1982/83:2424 av Kerstin Göthberg m. fl. (c),
1982/83:2425 av Sven Lundberg m. fl. (s),
1982/83:2426 av Margareta Persson (s),
1982/83:2427 av Margareta Persson (s) och Gerd Engman (s),
1982/83:2428 av Rolf Rämgård m. fl. (c),
1982/83:2429 av Björn Samuelson m. fl. (vpk),
1982/83:2430 av Evert Svensson m. fl. (s),
1982/83:2431 av Karin Söder m. fl. (c),
1982/83:2432 av Ola Ullsten m. fl. (fp),
1982/83:2433 av Per Unckel m. fl. (m),

1982/83:2434 av Knut Wachtmeister m. fl. (m),
1982/83:2435 av Lars Werner m. fl. (vpk).

Motionerna har hänvisats enligt följande:
till skatteutskottet motionerna 2418, 2425, 2428, 2431 yrkandena 11–12 och 14–16, 2432 yrkandena 3–6, 11 och 12, 2434 samt 2435 yrkandena 3–5 och 7–11,
till socialutskottet motion 2419,
till kulturutskottet motion 2430,
till utbildningsutskottet motionerna 2424, 2429 yrkande 1, 2432 yrkandena 14–20 och 2433,
till arbetsmarknadsutskottet motionerna 2420, 2422, 2429 yrkande 2, 2431 yrkandena 4–9, 2432 yrkandena 21–26 samt 2435 yrkande 12,
till civilutskottet motionerna 2423, 2426, 2427 och 2432 yrkande 27,
i övrigt till finansutskottet.

I detta sammanhang behandlar utskottet följande under allmänna motionstiden väckta motioner:
1982/83:217 av Egon Jacobsson (s) och Bengt Silfverstrand (s) om den offentliga sektorns betydelse för ekonomi och sysselsättning i vad avser yrkande 2,
1982/83:860 av Lars Werner m. fl. (vpk) om utbyggnad av den offentliga sektorns samhällsekonomiskt och socialt viktiga delar,
1982/83:1928 av Rolf Clarkson m. fl. (m) om besparingar inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde i vad avser yrkande 17.

Finansutskottet har beretts tillfälle att yttra sig till skatteutskottet över proposition 1982/83:150 i vad avser momenten 10–15 i hemställan (förslag till lagar om ändring i lagarna om tobaksskatt, dryckesskatt, allmän energiskatt, bensinskatt, vägtrafikskatt) jämte motionsyrkanden rörande dessa frågor. Yttrandet (FiU 1982/83:7 y) ingår som bilaga i skatteutskottets betänkande 1982/83:55.

Utskottet har inhämtat *yttrande* från socialförsäkringsutskottet över motion 1982/83:2431 i vad avser yrkandena 10 och 13. Yttrandet (SfU 1982/83:3 y) återfinns som *bilaga* till betänkandet.

Reviderad finansplan inkl. reviderat budgetförslag 1983

I proposition 150 bilaga 1 har regeringen (finansdepartementet) – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt –

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,

2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,

9. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1983/84, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om

17. utnyttjande av finansfullmakten,

19. rationalisering och kostnadsbesparingar m. m. inom regeringskansliet.

I detta sammanhang behandlar utskottet följande motionsyrkanden:

beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

2417 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen,

2431 av Karin Söder m. fl. (c) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

2432 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i motionen,

2435 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att med avslag på vad som förordas i proposition 150 i motsvarande del godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

beträffande *liberalisering av kreditpolitiken*

2417 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om en liberalisering av kreditpolitiken,

beträffande *kollektiva löntagarfonder*

2431 av Karin Söder m. fl. (c) vari hemställs
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kollektiva löntagarfonders oförenlighet med vår nuvarande sociala och miljömässigt reglerade marknadsekonomi,

2432 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs
8. att riksdagen uttalar att ett system med kollektiva löntagarfonder är oförenligt med en socialt inriktad marknadsekonomi,

beträffande *sänkt sjukförsäkringsavgift för mindre företag*

2431 av Karin Söder m. fl. (c) vari hemställs
10. att riksdagen hos regeringen begär förslag om sänkt sjukförsäkringsavgift för mindre företag,

beträffande *översyn av ATP-systemet*

2431 av Karin Söder m. fl. (c) vari hemställs
13. att riksdagen beslutar begära att regeringen tillsätter en parlamentarisk utredning med uppgift att göra en översyn av ATP-systemet,

beträffande *skärpt restriktivitet mot kapitalexport och valutaspekulation*

2435 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs
13. att riksdagen beslutar att godkänna vad som i motionen anförs om skärpt restriktivitet mot kapitalexport och valutaspekulation,

beträffande *uttalande om pris- och hyresstopp*

2435 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs
14. att riksdagen beslutar att godkänna vad som i motionen anförs om kampen mot inflationen,

beträffande *ett uttalande om räntesänkning*

2435 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs
15. att riksdagen beslutar att uttala sig för räntesänkning,

beträffande *utredning om den offentliga sektorns roll för ekonomi och sysselsättning*

217 av Egon Jacobsson (s) och Bengt Silfverstrand (s) vari hemställs
2. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med följande uppgifter
a) att belysa den offentliga sektorns roll för sysselsättningen,
b) att utreda vilka konsekvenser som uppstår för det privata näringslivet vid en uppbromsning och/eller neddragning av den offentliga sektorns verksamhet,

c) att finna metoder för överföring av resurser från arbetslöshetsunderstöd, socialhjälp m. m. till sysselsättningsskapande verksamheter,

beträffande *utredning rörande program för utbyggnad av den offentliga sektorn*

860 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att utarbeta program för en planmässig utbyggnad av de samhällsekonomiskt och socialt viktiga delarna av den offentliga sektorn under 1980-talet,

2. att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att göra en kritisk översyn av byråkratins tillväxt med sikte på att omfördela resurser till samhällsekonomiskt och socialt nyttig verksamhet i offentlig regi,

beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*

2417 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen,

2431 av Karin Söder m. fl. (c) vari hemställs

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordas i motionen,

2432 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budetregleringen som förordats i motionen,

2435 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs

2. att riksdagen beslutar att med avslag på vad som förordas i proposition 150 i motsvarande del godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordas i motionen,

beträffande *vissa andra till de allmänna riktlinjerna hörande yrkanden*

2421 av Elving Andersson m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att bifalla vad finansministern anför på s. 63 i den reviderade finansplanen, i den lydelse den överlämnades till riksdagen den 25 april 1983, såvitt gäller pensioner som en av de indexstyrda utgifter där det "blir fråga om att i tillämpliga delar begränsa uppräkningen",

2432 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs

10. att riksdagen hos regeringen begär förslag i tilläggsbudget om besparingar och förändringar i budgetanslag i enlighet med vad som anförs i motionen,

2432 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs

29. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vissa engångsbesparingar,

beträffande *näringslivets behov av stabila spelregler i fråga om lagar, skatter och avgifter*

2432 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om näringslivets behov av stabila spelregler i fråga om lagar, skatter och avgifter,

beträffande *avkastningskravet för de affärsdrivande verkens statskapital*

1928 av Rolf Clarkson m. fl. (m) vari hemställs

17. att avkastningskravet för de affärsdrivande verkens statskapital bör ligga i nivå med statens genomsnittliga inlåningsränta (f. n. ca 12,75 %),

beträffande *förslag i fråga om avgiftssättning*

2432 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs

13. att riksdagen begär att regeringen redovisar förslag i fråga om avgiftssättning i enlighet med vad som anförs i motionen,

beträffande *finansfullmakten*

2432 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om tidigareläggning av statliga byggen för 800 milj. kr. med utnyttjande av finansfullmakten och huvudsakligen för refcrensobjekt.

Propositionen

Den reviderade finansplanen

Regeringen genomförde den 8 oktober 1982, som sin första ekonomisk-politiska åtgärd, en devalvering av den svenska kronan med 16 %. Devalveringen följdes av en rad ekonomisk-politiska åtgärder under hösten och i det budgetförslag som lades fram i januari i år.

Med dessa åtgärder har, menar föredraganden, grunden lagts för att bryta den nedåtgående utvecklingen i den svenska ekonomin, inte minst i den konkurrensutsatta sektorn. Produktion, investeringar och sysselsättning prioriteras framför konsumtion. Syftet är att inom rimlig tid eliminera underskottet i bytesbalansen, samtidigt som sysselsättningen skall öka och

arbetslösheten minska. Det är denna kombination av expansiva och åtstramande inslag, dvs. både *arbeta* och *spara* oss ur krisen, som utgör kärnan i vad som har kallats *den tredje vägen.*

Regeringen vill med sin politik visa att kampen för full sysselsättning är en av dess allra viktigaste uppgifter. Trots de mycket omfattande insatser som regeringen gjort, är det svårt att snabbt förbättra sysselsättningsläget. Den försvagade finansiella ställningen i kommunsektorn tenderar att bromsa upp dess volymexpansion och sysselsättningsökning. Det låga kapacitetsutnyttjandet i näringslivet gör att efterfrågan på arbetskraft är låg, även när produktionen på nytt börjar öka. De åtgärder som regeringen har vidtagit, t. ex. investeringsprogrammet, får också en sysselsättningseffekt först med viss eftersläpning.

Med de åtgärder som har vidtagits har, menar regeringen, ett *första steg* tagits i krispolitiken. De positiva verkningarna härav börjar skönjas på en rad områden. För att befästa de framgångar som har vunnits är det nu dags att ta ett *andra steg.*

En nödvändig förutsättning för att den inledda politiken skall bli framgångsrik är att den höga inflation som har rått i vårt land under ett decennium nu bryts. Den avsevärda förbättring av konkurrenskraften som devalveringen har medfört kan endast bibehållas om pris- och kostnadsökningarna i den svenska ekonomin snabbt nedbringas till högst den nivå som råder i våra viktigaste konkurrentländer. I flertalet av de stora och tongivande länderna i världsekonomin uppgår inflationstakten nu till 3–5 %. Om den inflationstakt på ca 10 % som med smärre variationer rått under en lång följd av år i Sverige inte nedbringas till en väsentligt lägre nivå, kommer devalveringens positiva effekter att elimineras inom ett par år.

Inflationsbekämpningen är dock inte bara ett medel för att trygga sysselsättningen och återskapa en ekonomi i balans. Inflationen åstadkommer också stora fördelningspolitiska orättvisor. I allmänhet gynnas välbeställda grupper som har kunskaper och förmåga att utnyttja inflationen till sin fördel, medan grupper med mindre ekonomiska resurser tillhör inflationsspelets förlorare. I själva verket finns det få andra åtgärder – förutom insatser mot arbetslösheten – som ger så omfattande positiva fördelningspolitiska effekter som en nedpressning av inflationstakten. Redan fördelningspolitiska överväganden utgör därför ett fullgott motiv för att beslutsamt bekämpa inflationen.

Det *andra steget* i regeringens ekonomisk-politiska strategi innebär, framhålls det i propositionen, att en fast och beslutsam antiinflationspolitik inleds.

I propositionen understryks att regeringen inte ensam kan säkerställa att inflationsbekämpningen blir framgångsrik. Det är av avgörande betydelse att alla grupper i det svenska samhället delar ambitionen att pressa ned inflationen och aktivt medverkar till en sådan utveckling. Det program mot

inflationen som presenteras i propositionen bygger i huvudsak på följande fyra punkter:

- Åtgärder för att begränsa budgetunderskottet,
- Åtgärder för att begränsa kostnadsökningarna i den svenska ekonomin,
- Åtgärder för att bryta inflationsförväntningarna,
- Åtgärder för att eliminera flaskhalsar i produktionen och öka flexibiliteten på arbets-, kapital- och råvarumarknaderna.

Den kraftiga automatik som råder för huvuddelen av de offentliga utgifterna gör att det krävs betydande åtgärder bara för att förhindra att *budgetunderskottet* fortsätter att stiga. Uppgiften att hålla tillbaka inflationen sätter också bestämda gränser för möjligheten att parera dessa utgiftsökningar med successiva skattehöjningar. Det är därför nödvändigt att begränsa utgiftsökningarna.

Om inflationen skall nedbringas är det nödvändigt att kostnadsökningarna begränsas. Det är då av utslagsgivande betydelse att de totala nominella lönekostnaderna framdeles ökar i väsentligt lägre takt än hittills.

Arbetsmarknadens parter har, framhåller föredragande statsrådet, genom de löneavtal som hittills slutits i år visat en betydande ansvarskänsla, och att de accepterar uppläggningen av den ekonomiska politiken i stort. Regeringen förutsätter att man i de återstående avtalsförhandlingarna i år visar samma ansvar och återhållsamhet. Lönepåslagen måste fördelas rättvist bl. a. med hänsyn till hur skattereformen har utformats.

De avtalsmässiga löneökningarna bör även under kommande år bli förhållandevis måttliga. Ett visst utrymme bör dock finnas för att möjliggöra fördelningspolitiska eller andra lönepolitiska insatser som av arbetsmarknadens parter bedöms vara önskvärda.

"Överhänget" som följer av årets löneavtal kommer att innebära att kostnadsökningen 1984 blir väsentligt lägre än tidigare år. Årets avtal innehåller inga prisklausuler och även förtjänstutvecklingsgarantierna har fått en mindre omfattning.

Det är vidare nödvändigt att löneglidningen kan begränsas såväl i år som i fortsättningen. Vissa av de åtgärder som regeringen har vidtagit eller nu aviserar bör göra det möjligt att hålla tillbaka löneglidningen. Hit hör bl. a. den *tillfälliga utdelningsskatten* och de *obligatoriska avsättningarna till investeringsfonder*.

Regeringen bedömer det nödvändigt att vidta ytterligare åtgärder som innebär en viss likviditetsindragning från näringslivet. Mot denna bakgrund och med hänsyn till den förväntade konjunkturuppgången bör de nuvarande *möjligheterna till investeringsavdrag ej förlängas*. Däremot bör det även nästa år ske obligatoriska avsättningar till investeringsfonder. Parallellt härmed bör den *statliga bolagsskatten sänkas* i syfte att positivt påverka företagens investeringskalkyler.

På ett område har regeringen direkta möjligheter att påverka kostnads-

utvecklingen, nämligen ifråga om hur skattereformens andra steg – som gäller 1984 – skall finansieras. En fortsatt finansiering genom höjd arbetsgivaravgift eller genom en produktionsfaktorskatt medför emellertid antingen att de totala lönekostnadsökningarna drivs upp eller att utrymmet för avtalsenliga löneökningar inskränkes kraftigt.

Det stora budgetunderskottet gör det dock nödvändigt att skattereformen finansieras i sin helhet. De fallande oljepriserna innebär, menar föredraganden, att det nu har skapats ett utrymme – såväl energipolitiskt som realekonomiskt – att välja en annan finanseringsmetod, nämligen att höja energiskatterna. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att skatten på olja, bensin och elkraft höjs i den omfattning som krävs för att finansiera det andra steget i skattereformen.

Energiskatterna föreslås bli höjda redan den 1 juli i år. Härigenom uppkommer en merinkomst, som regeringen avser att använda för att finansiera vissa nödvändiga ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser.

Även andra kostnadsuppdrivande faktorer bör hållas i schack. I propositionen nämns här det omfattande arbete som nu pågår för att begränsa och *förenkla olika slag av statlig normgivning* i syfte att minska kostnaderna i framförallt kommunerna och näringslivet.

Såväl ekonomisk teori som praktiska erfarenheter har alltmera klargjort vilken roll som *förväntningarna* spelar i inflationsprocessen. Många av de åtgärder som regeringen nu föreslår eller aviserar syftar bl. a. till att bryta inflationsförväntningarna.

Av särskilt stor betydelse är den alltmer utbredda förekomsten av *indexeringar* i den svenska ekonomin. Dessa återfinns på en rad områden: för ett stort antal utgiftsanslag i de offentliga budgetarna, i jordbrukspriseregleringen, i löneavtalen och i prissättningen i många branscher i näringslivet. Tidigare gällde detta också indexregleringen av inkomstskatteskalorna.

Utvecklingen i en rad tongivande länder, som även uppträder som viktiga konkurrenter till den svenska exporten, tyder på att ett rimligt mål, enligt föredraganden, bör vara att nedbringa den *svenska inflationstakten till nivån 4 % under 1984*. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att de indexeringar och andra slag av priskompensation som kan påverkas 1984 begränsas till högst den förutsatta inflationsnivån, dvs. till 4 %. Det gäller i tillämpliga delar bl. a. försvarsanslagen, u-landsbiståndet, tidskoefficienten för statliga bostadslån och jordbrukspriseregleringen.

Syftet med en sådan *avindexering* är att bryta inflationsförväntningarna. Alla krafter bör nu inriktas på att verkligen nedbringa inflationen till nivån 4 %. Syftet är inte att minska värdet av de olika slag av förmåner och belopp som är knutna till nuvarande indexregleringar. Realvärdet av de ifrågavarande beloppen kommer inte att urholkas om inflationen kan pressas ned till den åsyftade nivån.

Vad gäller pensionerna för 1984 kommer emellertid dessa att fastställas med hänsyn till prisutvecklingen under 1983 med avdrag för den priseffekt

som följer av devalveringen.

Föredraganden vill i detta sammanhang understryka, att det nu är av utomordentligt stor betydelse att företagen anpassar sina investerings- och kostnadskalkyler till de förutsättningar som här har angivits för regeringens antiinflationspolitik.

Regeringen kommer senare i år att föreslå åtgärder som syftar till att säkerställa ett tillräckligt omfattande utbud av riskvilligt kapital, vilket kommer att ske såväl i individuella som i kollektiva former. Regeringen har också påbörjat en översyn av företagsbeskattningen, bl. a. i syfte att underlätta ökad rörlighet för riskkapitalet mellan olika företag och branscher.

Även råvarumarknaderna bör, enligt propositionen, uppmärksammas i detta sammanhang. Av särskilt stor betydelse är att en *tillräckligt omfattande skogsavverkning kommer till stånd* nästa säsong, så att skogsindustrins råvarubehov kan säkerställas i den konjunkturuppgång som nu kan emotses.

Det reviderade budgetförslaget

Statsinkomsterna för budgetåret 1982/83 väntas uppgå till 188,2 miljarder kronor, vilket är 4,3 miljarder kronor mer än vad som beräknades i budgetpropositionen. För budgetåret 1983/84 beräknas statsinkomsterna till 208,2 miljarder kronor, vilket innebär en ökning mot vad som antogs i budgetpropositionen med 4,0 miljarder kronor.

Som ett led i att förbättra den statliga kassahållningen föreslås att den genomsnittliga kredittiden vid upphörd skatt på tobak, vin, sprit, malt- och läskedrycker förkortas. Denna förändring av kredittiderna bygger på förslag från skattekreditutredningen. De förändringar som föreslås bör ge en positiv engångseffekt budgetåret 1983/84 på drygt 1,4 miljarder kronor. Åtgärderna ger en bestående långsiktig effekt i form av en minskning av statsskuldräntorna på 100 milj. kr. för helår räknat.

Under våren 1982 beslutade riksdagen om en inkomstskattereform, vars kostnader kan uppskattas till totalt ca 11 miljarder kronor. Reformen skall genomföras under perioden 1983–1985. Kostnaderna för reformen skall i sin helhet finansieras, vilket utsades i den överenskommelse som socialdemokraterna, centern och folkpartiet träffat. För år 1983 har en allmän löneavgift om 2 % införts för att finansiera kostnaden.

I syfte att finansiera kostnaderna för reformen under år 1984 föreslår regeringen höjningar av vissa indirekta skatter. Det är främst skatterna på bensin, olja och el som föreslås bli höjda. Under senare tid har, på grund av de fallande världsmarknadspriserna på olja, kunnat noteras sjunkande priser på olja och bensin i konsumentledet. De föreslagna höjda skattesatserna kommer därvidlag att i stort motsvara dessa prissänkningar.

Till följd av förändringarna av skatten på olja och bensin föreslås även

vissa höjningar av kilometerskatten för att erhålla en jämbördig skattebelastning mellan dieseldrivna och bensindrivna fordon. Inom energiområdet föreslås även att skatten på elkraft bör höjas. Totalt beräknas att inkomsterna på grund av de höjda skattesatserna kommer att för helår räknat uppgå till ca 3,5 miljarder kronor. Härvid har avräknats vissa medel för kommande insatser inom energiområdet. Sammantaget kommer således kostnaden för inkomstskattereformens genomförande under år 1984 att genom dessa skattehöjningar vara finansierad.

Effekterna av skattehöjningarna har beaktats vid beräkningen av posten tillkommande utgiftsbehov, netto.

I budgetförslaget beräknades de totala *statsutgifterna* för budgetåret 1983/84 till 294,3 miljarder kronor. Nu föreliggande bedömning slutar på 298,0 miljarder kronor. För budgetåret 1982/83 beräknas nu utgifterna till 280,0 miljarder kronor, att jämföra med budgetpropositionens bedömning om 275,7 miljarder kronor.

Regeringen har lagt fram förslag om sysselsättningsfrämjande åtgärder för budgetåret 1983/84. Sammantaget innebär dessa åtgärder att utgifterna ökar med ca 2,8 miljarder kronor. Det belopp som kommer att belasta statsbudgeten har beaktats i beräkningen av utgifterna under posten tillkommande utgiftsbehov, netto. Insatserna är finansierade dels genom att energiskattehöjningen genomförs ett halvt år tidigare än vad som erfordras för att finansiera kostnaderna för inkomstskattereformens andra steg, dels genom att medel som finns avsatta i tillkommande utgiftsbehov, netto, i budgetpropositionen, nu tas i anspråk.

Saldoutvecklingen. I tabell 1 sammanfattas beräkningarna över statsbudgetens inkomster och utgifter.

Tabell 1. Statsbudgetens utveckling budgetåren 1982/83–1983/84
Miljarder kronor

	1982/83		1983/84	
	Enligt BP	Nuvarande beräkning	Enligt BP	Nuvarande beräkning
Inkomster	183,9	188,2	204,1	208,1
Utgifter exkl. statsskuldräntor	−230,1	−232,8	−237,8	−242,6
Saldo exkl. statsskuldräntor	− 46,2	− 44,6	− 33,7	− 34,5
Statsskuldräntor	− 45,6	− 47,2	− 56,5	− 55,4
Saldo inkl. statsskuldräntor	− 91,8	− 91,8	− 90,2	− 89,9

Det kan således noteras att budgetunderskottet mellan budgetåren 1982/83 och 1983/84, som beräknades redan i budgetförslaget, beräknas *minska* något.

Som andel av landets samlade produktion av varor och tjänster (BNP)

kommer budgetunderskotten mellan de två budgetåren, så som bedömningen nu kan göras, att minska från 14 % innevarande budgetår till 12,5 % för budgetåret 1983/84.

Allmänna riktlinjer för budgetpolitiken

Enligt de kalkyler som görs i långtidsbudgeten försämras budgetsaldot från 89,9 miljarder kronor 1983/84 till 120,3 miljarder kronor 1987/88. En sådan utveckling är inte förenlig med regeringens föresats att rätta till obalanserna i den svenska ekonomin.

En ekonomisk politik som stimulerar den industriella tillväxten och befrämjar en ökad sysselsättning skapar den bästa förutsättningen för att komma till rätta med de grundläggande problem som leder till stora budgetunderskott. Samtidigt som underskottet i bytesbalansen nedbringas och näringslivets kreditefterfrågan ökar när investeringarna på nytt tar fart blir det av särskild vikt att krafttag sätts in för att förbättra den offentliga sektorns finanser. Om inte detta sker finns stora risker att inflationen ånyo skjuter fart och att bytesbalansen efter en tid åter försämras. Att nedbringa budgetunderskotten kommer emellertid på grund av de strukturella problem som finns i ekonomin att vara ett åtagande på lång sikt. Icke desto mindre måste åtgärder sättas in i ett så tidigt skede som möjligt för att motverka en fortsatt negativ utveckling av budgetsaldot. Behovet av åtgärder måste bedömas också i perspektiv av att en finanspolitisk åtstramning blir nödvändig inför en konjunkturuppgång.

Enligt föredragandens mening erfordras en kraftfull och konsekvent politik som leder till en samhällsekonomisk tillväxt och en låg inflation. Omfattande insatser måste göras för att få ned kostnadsökningarna i samhällsekonomin. Det är en grundläggande förutsättning för att få i gång tillväxten i ekonomin och för att få ned de växande budgetunderskotten som, om inget görs, i hög grad kan bli inflationsdrivande.

En central åtgärd blir därför att med kraft fortsätta det redan inledda arbetet med att begränsa den automatiska ökningen i statsutgifterna.

Utifrån målet att begränsa prisökningarna i samhällsekonomin till nivån 4 % under loppet av år 1984 måste gälla som ett krav att de utgifter som styrs av prisutvecklingen maximeras till denna ökningstakt. Den begränsning som föredraganden här förordar innebär att bestämmelser måste utformas för varje enskilt anslag, så att den generella principen kan uppnås.

Begränsningen i inflationsuppräkning bör i tillämpliga delar gälla fr. o. m. ingången av år 1984 om inte särskilda omständigheter motiverar en annan tidpunkt. Principen innebär sålunda att endast den förutsatta prisökningen tillåts slå igenom i berörda utgifter under år 1984.

Mot bakgrund av det anförda bör förslag till konkreta åtgärder utarbetas som är anpassade till resp. område och föreläggas riksdagen hösten 1983 på de områden där ikraftträdandetidpunkten är den 1 januari 1984. I övrigt bör

förslagen redovisas i 1984 års budgetproposition.

De förslag som syftar till att bryta ned utgiftsautomatik som kan hänföras till de starka kopplingar som finns till olika prisindexar är ett centralt inslag i regeringens budgetpolitik. Härutöver måste politiken inriktas mot att metodiskt och konsekvent se över olika utgiftsområden i syfte att minska belastningen på statsbudgeten. Ett sådant arbete pågår i regeringskansliet.

På grundval av det material som framläggs i långtidsbudgeten kan bedömningen göras att det bör vara möjligt att reducera det underskott som framkommer i långtidsbudgeten. Den närmare prövningen härav blir nu ett led i det budgetarbete inför 1984/85 som på sedvanligt sätt bedrivs under hösten.

Vad därefter gäller budgetutvecklingen under de därefter följande åren i långtidsbudgetperioden har ett systematiskt arbete inletts på en rad områden för att genom förenklingar och omläggningar av regelsystemen begränsa statsutgifterna och stärka statsbudgeten. Också möjligheterna att rensa statsbudgeten från vissa finansiella verksamheter prövas där detta bedöms kunna ske utan men för verksamheten i fråga.

Budgetpolitiska riktlinjer för budgetåret 1984/85

En allmän utgångspunkt även för budgetåret 1984/85 blir att några medel för *nya tjänster* ej kan påräknas. Behovet av personalförstärkningar liksom andra former av resursförstärkningar får tillgodoses genom omprioriteringar. Endast i undantagsfall torde ökade insatser bli aktuella.

Detta kommer också till uttryck i de årliga anvisningar till myndigheterna som regeringen beslutat om. I dessa förutsätts myndigheterna fortlöpande göra sådana rationaliseringar och omprioriteringar att verksamheten under ett budgetår kan bedrivas med i huvudsak oförändrad ambitionsnivå men med 2 % lägre reala resurser än under närmast föregående budgetår. Försök att skapa bra planeringsförutsättningar för myndigheterna följs upp i anvisningarna genom att möjligheterna att fördela produktivitetsökningarna över en längre period kvarstår och byggs ut. I vissa fall medges därför en tillfällig real ökning av vissa utgifter budgetåret 1984/85.

Ett område som myndigheterna hittills haft liten möjlighet att påverka är *lokalkostnaderna.* Dessa bör i ökad omfattning reellt inkluderas i budgetprövningen för att på sikt öka utbytbarheten mellan lokalkostnader och andra förvaltningskostnader.

Vad gäller *prisomräkningen* för myndighetsanslag och liknande anslag inför budgetåret 1984/85 kan myndigheterna inte påräkna kompensation för prisökningar hänförliga till devalveringen med mindre än att regeringen efter särskild prövning medger detta.

Även fortsättningsvis kommer endast en begränsad kompensation att kunna medges vid omräkningen av *bidragsanslag.* I övrigt vad gäller

bidragsanslagen skall översynen av reglerna för *utbetalning av statliga bidrag* slutföras under hösten 1983. Arbetet, som inleddes budgetåret 1982/83, syftar till att bidragen i princip skall betalas förskottsvis fyra gånger per år. I vissa fall, t. ex. när det gäller frågan om större bidrag, tillämpas striktare regler.

Det arbete som tidigare inletts vad gäller arbetet med att förbättra den statliga *kassahållningen* fortsätter.

Även när det gäller den statliga *garantigivningen* liksom den statliga *utlåningsverksamheten* är det viktigt att det påbörjade arbetet fortsätter med att i budgetprocessen kritiskt granska såväl existerande former som förslag till nya åtaganden. För att få ett bättre underlag i budgetprocessen vad gäller hanteringen av bidrag och lån har regeringen uppdragit åt riksrevisionsverket att kartlägga existerande praxis på området samt att lämna förslag till riktlinjer för framtida hantering.

Motionerna

I **motion 2417** (m) slås fast att Sveriges ekonomiska problem är ett uttryck för den socialdemokratiska modellens strukturkris. Som en konsekvens av den snabbt växande offentliga sektorn har tillväxtkraften i det privata näringslivet försvagats. Bytesbalansunderskottet, inflationen, vårt växande sysselsättningsproblem och budgetunderskottet är i stor utsträckning en direkt följd av den offentliga sektorns expansion. Höjda skatter har brutit ner de ekonomiska drivkrafterna, utbyggnaden av den offentliga sektorn har lett till en felaktig lönestruktur, industrisubventioner har låst fast produktionsresurser i krisföretagen etc. På väsentliga områden har marknadsekonomin begränsats, upphävts eller snärjts in genom ett växande antal regleringar och utbyggd byråkrati. Den svenska ekonomin har därmed successivt förlorat den flexibilitet och anpassningsförmåga som den hade under 1950- och 1960-talen.

Konjunkturuppgången 1979–1980 kunde inte bryta den trendmässiga nedgången i den svenska ekonomin. Den nu inledda uppgången kommer också, menar motionärerna, att vara otillräcklig eftersom de grundläggande strukturella problemen inte är lösta. Det måste ske en rejäl kursomläggning för att den svenska ekonomin varaktigt skall gynnas av den förbättrade konjunkturen.

Helt riktigt, sägs det i motionen, sätter regeringen upp *kampen mot inflationen* som den primära uppgiften för den ekonomiska politiken. En sänkning av inflationstakten från ca 10 % i år till 4 % 1984 samtidigt som konjunkturen vänder uppåt och budgetunderskottet når nya rekordnivåer strider emellertid mot all inhemsk och internationell erfarenhet. Hur en drastisk sänkning av inflationstakten skall kunna förenas med en fortsatt offentlig utgiftsexpansion klargörs inte heller i den reviderade finansplanen. Ett inflationsmål som inte kompletteras med ett mål för de offentliga

utgifterna och underskotten har enligt moderata samlingspartiets uppfattning mycket små chanser att kunna uppnås.

Även om regeringen skulle få ner inflationen till 4 % – vilket är, anförs det i motionen, mycket osannolikt eftersom inga handfasta antiinflationsåtgärder presenteras i propositionen – fortsätter budgetunderskottet att öka till 98,4 miljarder kronor 1984, enligt regeringens egna kalkyler. Detta innebär att en nedgång i inflationen inte på något sätt är tillräckligt för att angripa grundorsaken till de ekonomiska balansbristerna: problemen med den offentliga sektorn.

Regeringen stöttar inflationsmålet på 4 % med enbart ett inflationstak på 4 % för en del av de utgifter som påverkas av inflationen. Det är inte lätt, sägs det i motionen, att genomskåda hur indextaket är tänkt att sättas eller exakt vilka utgiftsposter som kommer att beröras. Det förefaller emellertid som om indexbegränsningen får en relativt blygsam omfattning. Sammantaget torde endast 11–12 % av statsbudgetens utgiftssida, dvs. 30–35 miljarder kronor påverkas.

Regeringens politik innebär framför allt en mycket kraftig offentlig utgiftsexpansion 1983.

Genom kortsiktiga bokföringsmanövrer och en uppblåsning av innevarande års budgetunderskott, döljer emellertid regeringen, menar motionärerna, att budgetunderskottet ökar. Utan engångsåtgärderna skulle budgetunderskottet ligga på ca 96 miljarder kronor 1983/84.

Det är välkommet att regeringen inte höjer arbetsgivaravgiften eller inför en proms för att finansiera andra steget i skatteomläggningen. Men att i stället höja energiskatterna motverkar, menar man, direkt möjligheten att få ned inflationstakten och ökar dessutom näringslivets produktionskostnader. I motionen understryks att besparingar är i Sveriges nuvarande ekonomiska läge det enda finansieringssätt som är samhällsekonomiskt försvarbart.

Energiskatterna föreslås bli höjda redan den 1 juli i år med motiveringen att det då är möjligt att finansiera vissa arbetsmarknadspolitiska insatser. Detta innebär, sägs det i motionen, ingenting annat än ytterligare utslagning av riktiga jobb till förmån för konstlad sysselsättning i AMSs regi. Höjda skatter innebär att den privata efterfrågan minskar, vilket dämpar produktion och sysselsättning. Energiskattehöjningen innebär dessutom höjda kostnader och försämrad konkurrenskraft för svenskt näringsliv, vilket även det påverkar sysselsättningen negativt.

Vidare framhålls i motionen att det är bra att regeringen inser att kapitalets rörlighet bör öka. Regeringens tidigare åtgärder, återinförandet av dubbelbeskattningen och den nya utdelningsskatten, förtar dock, menar man, mer än väl effekterna av den sänkta bolagsskatten.

Enligt moderata samlingspartiet har Sverige f. n. en hemmagjord inflation genom devalveringen, skattehöjningarna, lönekostnadsökningarna och budgetunderskottet. I en uppåtgående konjunktur kan den inflation som orsakas av den offentliga utgiftsexpansionen och budgetunderskottet samt markna-

dernas bristande flexibilitet förväntas öka.

I motionen anges följande program mot inflationen.

1. En stram ekonomisk politik med offentliga besparingar som viktigaste inslag. En neddragning av de offentliga utgifterna och budgetunderskottet håller tillbaka den inhemska efterfrågan samtidigt som det blir lättare att kontrollera penningmängden, vilket är väsentligt för att få ner inflationstakten.

2. Skattepolitiken utgör ett centralt inslag i en moderat antiinflationspolitik. Partiet säger nej till höjda energiskatter och föreslår bl. a. sänkta löne- och marginalskatter för att få ner inflationen.

3. En politik föreslås som kommer att öka både arbetskraftens och kapitalets rörlighet. Vidare förespråkas också avregleringar, privatisering och avbyråkratisering för att öka konkurrensen och effektiviteten. På sikt bromsar detta prisstegringarna.

4. För att komma till rätta med inflationsdrivande lönehöjningar förordas en politik som innebär att arbetsmarknadens parter tar ansvar för sysselsättningen. Staten har inte längre råd att städa upp efter alltför dyra avtal. Den fria förhandlingsrätten är en frihet under ansvar.

Sverige måste *avveckla underskotten i den offentliga sektorn och i bytesbalansen.* Detta är, enligt motionärernas uppfattning, den centrala och avgörande uppgiften för den ekonomiska politiken under 1980-talet.

I motionen slås fast att den offentliga sektorns andel av ekonomin måste minska till förmån för en expansion i näringslivet. Detta kräver en frysning av den reala nivån på de samlade offentliga utgifterna. För att åstadkomma en nolltillväxt i utgifterna har moderata samlingspartiet tidigare föreslagit besparingar på drygt 18 miljarder kronor. I motionen poängteras att dessa besparingsförslag måste genomföras. Dessutom föreslås ytterligare ca 2 miljarder kronor i besparingar för att finansiera den av moderata samlingspartiet föreslagna inkomstskatteskalan för 1984. Dessa besparingsförslag berör i första hand statsbidragen till kommunerna. Det förordas att mentalvårdsbidraget reduceras med 2,5 miljarder kronor och att övriga specialdestinerade bidrag till kommunerna minskar med drygt 1 miljard kronor för kalenderåret 1984. Dessutom avvisas regeringens yrkanden om ytterligare 1,5 miljarder kronor till AMS-insatser. Sammantaget innebär det att en utgiftsnivå föreslås som ligger 20,6 miljarder kronor lägre än regeringens förslag.

Skall inflationsbekämpningen bli framgångsrik måste också den kommunala utgiftsökningen hållas tillbaka. Därför är det nödvändigt, menar motionärerna, att de kommunala utgifterna 1984 tillåts öka med högst 4 % nominellt.

Moderata samlingspartiet kommer att ta definitiv ställning till de av regeringen aviserade förslagen om indexbegränsningar på utgiftssidan när sådana förslag föreläggs riksdagen. I motionen framhålls emellertid att det finns flera nackdelar med denna metod för att angripa automatiken i transfereringsutgifterna.

Huvuddelen av de skattehöjningar som regeringen genomfört i år kommer, menar man, att innebära en minskad stimulans att arbeta, investera och spara. Moderata samlingspartiet föreslår därför att huvuddelen av skattehöjningarna rivs upp från och med årsskiftet 1983/84. Istället föreslås en varaktig marginalskattesänkning, att en fullständig indexreglering återinförs och att avdragsbegränsningen och den 2-procentiga löneskatten slopas. Dessutom avvisas den föreslagna höjningen av energiskatterna. Däremot är motionärerna positiva till en sänkning av bolagsskatten som ett steg i avvecklingen av dubbelbeskattningen.

Moderata samlingspartiets samtliga skatteförslag innebär en skattesänkning för nästa budgetår på 7,1 miljarder kronor.

I nedanstående tabell redovisas moderata samlingspartiets reviderade budgetförslag.

Tabell 2. Moderata samlingspartiets reviderade budgetförslag jämfört med regeringens reviderade budgetförslag
Miljarder kronor

Inkomster		Utgifter	
Inkomster enligt regeringens förslag	208,1	Utgifter enligt regeringens förslag	298,0
Ingen energiskattehöjning	− 3,5	Besparingar	20,6
Borttagande av utdelningsskatt, hyreshusavg., videoskatt, vattenkraftskatt och skattered. för fackavg.	− 0,9		
Marginalskatteomläggningen inkl. sänkt löneskatt	− 3,5		
Indragning av kommun. skatteunderlag för juridiska personer	+ 0,8		
Summa inkomster	201,0	Summa utgifter	277,4
Budgetunderskott	76,4		
Summa	**277,4**	Summa	**277,4**

Enligt motionen måste vidare för att åstadkomma en ökad tillväxt en kraftig kursomläggning av nuvarande politik ske, vilket innebär att *även systemförändringar måste genomföras* för att förstärka marknadsekonomin. Detta innebär bl. a. en omfattande förändring av skatte- och bidragssystemet och andra insatser för att gynna investeringar, risktagande, arbetsinsatser och sparande som är grundläggande förutsättningar för ekonomisk tillväxt. Men det bör understrykas, säger motionärerna, att en sådan inte kan

kommenderas fram genom politiska dekret, statlig styrning eller kollektiva löntagarfonder.

I **motion 2431** (c) anförs att under de senaste månaderna har allt tydligare tecken kunnat skönjas av en *internationell konjunkturuppgång*. Bakgrunden är dels de oljeprissänkningar som nyligen skett, dels att främst USA och även Västtyskland och Storbritannien under det senaste halvåret lättat på penningpolitiken när nu inflationen kommit ner till 60-talsnivåer.

Förväntningarna på den begynnande konjunkturuppgången måste dock omgärdas med ett antal reservationer.

De finansiella kriser som drabbat vissa östländer och u-länder (t. ex. Polen, Mexico och Brasilien) har inneburit stora påfrestningar på det internationella banksystemet, vilket skulle helt kunna bryta en lovande uppgång i världshandeln.

Om inflationen än en gång tar fart, finns en påtaglig risk att den amerikanska och andra centralbanker återigen stramar åt penningpolitiken och därmed dämpar konjunkturuppgången.

De stora budgetunderskotten i flera av västvärldens länder leder till höga realräntor, vilket dämpar investeringslusten.

Den allmänt ansträngda sysselsättningssituationen har under senare år framkallat en alltmer ökande protektionism.

Trots de relativt optimistiska förväntningarna på en konjunkturuppgång anses allmänt att den sannolikt inte blir tillräckligt kraftig för att öka sysselsättningen, åtminstone inte i Västeuropa. En av orsakerna är den stora lediga kapaciteten inom industrin, vilket gör att produktionen kan ökas avsevärt innan expansionsinvestering blir nödvändig.

Genom att den internationella konjunkturen nu tycks svänga uppåt, finns det tecken på att de två devalveringarna 1981 och 1982 kan komma att leda till en ökning av den svenska exporten.

Det finns också anledning att påminna om de negativa följder för *den svenska ekonomin* som är förknippade med att devalvera. För såväl staten som många företag har devalveringen lett till stora finansiella påfrestningar.

För kommunsektorn innebar den senaste devalveringen en kostnadsökning på nästan 3 miljarder kronor.

Devalveringar leder också oundvikligen till en kraftig ökning av inflationen. Höstens devalvering beräknas öka inflationen med 4–5 %. Eftersom den internationella inflationen avtagit lär årets inflationstal inte bli fullt så högt som befarades i höstas (drygt 12 %) utan kommer kanske att stanna på ca 10 %.

Med den nuvarande politiken riskerar, menar motionärerna, Sverige att få dramatiskt höjda arbetslöshetstal. Det första halvåret med socialdemokratisk regering tyder på detta vid en jämförelse med motsvarande månad året innan.

I kompletteringspropositionen redovisar regeringen en mycket ambitiös och i och för sig vällovlig målsättning att under 1984 komma ned i en inflation på 4 %.

En sådan drastisk sänkning av inflationen låter sig inte, sägs det i motionen, förenas med fortsatt offentlig expansion och minskning av arbetslösheten. I själva verket förutsätter en sådan minskning av inflationen en hård åtstramningspolitik.

Det är möjligt att inflationen går ner något när devalveringseffekten klingat av, men knappast till 4 %. En optimistisk men mer realistisk bedömning torde enligt motionen vara att inflationen kan komma att uppgå till 6–7 %.

Regeringen har i kompletteringspropositionen anammat den tanke som fördes fram i centerns ekonomisk-politiska motion i januari, nämligen att full kompensation endast ges upp till en viss nivå för prisstegringarna. Regeringen föreslår att "taket" för 1984 sätts till 4 %, som överensstämmer med regeringens ambitionsnivå för inflationen. Regeringens automatiktak berör bara 11 % av statsutgifterna.

En *ekonomisk politik*, som skall ha möjlighet att bli framgångsrik i den besvärliga situation som Sverige befinner sig i, måste enligt motionärernas mening bottna i en tro på den enskilda människans initiativförmåga, vilja att ta ansvar och frihet att göra egna val.

En sådan grundsyn låter sig bara förenas med marknadsekonomi inom sociala och miljömässiga ramar. En väl fungerande marknadsekonomi kan till sin karaktär endast vara decentralistisk. Den kan omöjligen vara centralistisk eftersom i centralismens egenskaper ligger en misstro mot de många enskildas insatser och en övertro på de få centralt placerade personernas möjligheter att styra utvecklingen i de rätta banorna. Verkligheten är så komplex att endast den som står nära de konkreta problemen förmår ha sådana insikter att han/hon i de många enskilda fallen har möjlighet att fatta de riktiga besluten.

Kollektiva löntagarfonder innebär bl. a. mot denna bakgrund något av en motpol till en decentralistisk näringspolitik.

Att skapa förutsättningar för arbete åt alla människor är den mest centrala uppgiften för den ekonomiska politiken.

En hög arbetsmarknadspolitisk beredskap är en självklarhet. Men denna får vare sig utesluta eller ersätta, understryker motionärerna, en offensiv närings- och regionalpolitik inriktad på fasta jobb. Tvärtom kan en konsekvent politik för fler arbetstillfällen minska påfrestningen på arbetsmarknadspolitiken. Regeringen föreslår inte några egentliga offensiva åtgärder utan nöjer sig med att redovisa devalveringens effekter samt vidtagna åtgärder inom arbetsmarknadspolitikens ram.

Enligt centerpartiets mening måste de arbetsmarknadspolitiska insatserna i hög utsträckning inriktas på att bana en väg för alla ungdomar till jobb, och helst varaktiga jobb på den ordinarie arbetsmarknaden.

Centerpartiet är positivt till att 100 milj. kr. anvisas för att främja rekryteringen till industrin. Att av dessa medel använda en del (10 milj. kr.) för särskilda ungdomsprojekt, s. k. ungdomsslussar eller liknande, är också värdefullt. Enligt motionärernas mening bör av dessa medel ytterligare 10 milj. kr. reserveras för detta ändamål och härutöver ytterligare 70 milj. kr. anvisas för ungdomsprojekt.

I regeringens attityd till arbetslösheten ingår att man mera inriktar sig på flyttningsbidrag än satsning på nya jobb. Det är en defensiv hållning. Förslaget att starthjälpen för flerpersonshushåll höjs till 9 000 kr. bör enligt motionärerna avvisas. Däremot finns skäl biträda den ökade satsningen på arbetsmarknadsutbildning.

Glesbygdsstöd och andra regionalpolitiska insatser för egenföretagare och småföretagare är i många regioner avgörande för att upprätthålla sysselsättningen. Det är därför väl motiverat att från den föreslagna utökningen av anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder föra 150 milj. kr. till det regionalpolitiska länsanslaget. Enligt motionärernas mening bör inte statsbidrag till varaktiga jobb i kommunerna utgå från detta anslag. Istället bör ytterligare 70 milj. kr. satsas som rekryteringsbidrag till industrin. Totalt skulle då 100 milj. kr. finnas för särskilda ungdomsprojekt i kommunerna (inkl 10 milj. kr. som föreslagits i utbildningsdepartementets budgetbilaga) och 80 milj. kr. finnas för rekryteringsstöd i övrigt.

De övriga 230 milj. kr. som regeringen föreslagit riksdagen anvisa till fasta jobb i kommunerna bör istället anvisas till skatteutjämningssystemet.

Med tanke på att sjukfrånvaron är väsentligt lägre i småföretagen bör regeringen ta fram förslag på hur småföretagens sjukförsäkringsavgifter kraftigt kan sänkas. Detta kan t. ex. ske genom att alla företag upp till storleksordningen 25 à 50 anställda får sina arbetsgivaravgifter sänkta med fem procentenheter.

Samtidigt bör införas ett fribelopp för den som betalar egenavgift motsvarande två procentenheter på inkomster upp till 50 000 kr.

Dessa för småföretagen angelägna reformer bör genomföras samtidigt som man överväger energibeskattningens utformning så att inte större industrier gynnas jämfört med de mindre.

Vidare bör regeringens förslag att begränsa möjligheterna till lagernedskrivning endast gälla sådana företag som har bolagsskatt.

Budgetunderskottet för 1983/84 anger regeringen nu till 89,9 miljarder kronor och vill därför göra gällande att man minskat budgetunderskottet med 1,9 miljarder jämfört med innevarande budgetår. Det är att ge en ofullständig och därmed felaktig bild av verkligheten.

Det skenbart minskade underskottet har, sägs det i motionen, uppnåtts dels genom det tidigare påvisade kraftigt uppblåsta underskottet för innevarande budgetår (16 miljarder mer än det av riksdagen i juni fastställda), dels genom ett antal engångsinkomster.

Det ökade budgetunderskottet kommer att hämma den tillväxt som

eftersträvas. Växande budgetunderskott skapar inflation, hög ränta och minskat utrymme för industrins investeringar. Mot den bakgrunden är det ett nödvändigt inslag i en offensiv ekonomisk politik att förhindra att budgetunderskottet ökar. Den enda möjliga metoden att minska budgetunderskottet är, framhåller motionärerna, därför att både öka skatteunderlaget och minska de offentliga utgifterna. Långsiktigt måste utgifterna anpassas till den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Centern står kvar vid de besparingsförslag som presenterades i den ekonomisk-politiska motionen under allmänna motionstiden (se tabell 3).

Tabell 3. Summa budgeteffekter på helår enligt av centern inlämnade motioner

	Milj. kr.
Pensioner m. m.	+ 2 500
Undantagandepensionärer	− 200
Karensdagar m. m.	+ 1 800
Fridagsregel	− 180
Barnomsorg	+ 600
Vårdnadsersättning	− 600
Moms	− 4 500
Statliga företag	+ 1 000
Reduktion på aktieutdelning	− 300
Arbetsmarknadsavgift	− 600
Bostadslån	+ 10 000
Små bostadslån	+ 5 000
Bostadsområdet, övrigt	+ 100
Fondavveckling	+ 4 000
Fackföreningsavgift	+ 1 200
Trafikområdet	+ 150
Förseningsavgift Forsmark III	+ 200
Oljeavgift	− 100
Försvarsområdet	− 95
Polisen	− 20
Kyrkofonden	− 44
Övrigt (ca)	− 12
Statsskuldräntor	+ 1 000
Totalt	**ca + 21 000**

Motionärerna anser att regeringen tagit för lätt på finansutskottets uttalanden om brytande av automatiken. Att endast komma med förslag för 11 % av statens utgifter, när 85 % styrs av automatik är inte särskilt kraftfullt. Självfallet borde pensionerna omfattas men en begränsad basbeloppsuppräkning bör kombineras med en höjning av pensionstillskottet.

För att finansiera bl. a. vissa arbetsmarknadspolitiska insatser vill regeringen tidigarelägga skattehöjningarna till den 1 juli 1983.

Med centerns budgetalternativ finns medel till arbetsmarknadspolitiska insatser utan att skattehöjningar behöver tillgripas från halvårsskiftet. Centern avvisar därför alla energiskattehöjningar per den 1 juli.

När det gäller finansiering från 1 januari 1984 av skattereformens andra

steg anser centern att detta kan delfinansieras genom borttagande av avdragsrätten för fackföreningsavgifter. I övrigt delar centern regeringens uppfattning att det är bättre att klara finansieringen genom energiskattehöjningar än genom höjningar av arbetsgivaravgiften eller införande av proms.

Bilar och biltransporter är helt nödvändiga för att arbetsresor, näringsliv och service skall fungera i alla delar av landet.

Från den utgångspunkten avvisar centern den av regeringen föreslagna höjningen av bensinskatten och därmed också förslagen till höjda fordons- och kilometerskatter.

För att inte kostnaderna skall öka för dieseldrivna bilar, jämfört med bensindrivna, så bör kilometerskatten sänkas motsvarande oljeskattens höjning.

Höjningen av oljeskatten kan centern däremot acceptera under förutsättning att en komplettering sker vad avser kol och inhemska bränslen. Det finns också motiv att höja elskatten i samma omfattning som oljeskatten.

Intäkterna genom de av centern föreslagna förändringarna av energiskatterna kan beräknas till ca 2,2 miljarder kronor per helår.

I **motion 2432** (fp) anförs att regeringens bedömning av det internationella konjunkturläget sammanfaller i huvudsak med de som gjorts och görs i andra svenska och utländska ekonomiska rapporter. Det är mycket möjligt att de optimistiska förhoppningarna beträffande tillväxten i OECD-länderna kommer att infrias.

Sammanfattningsvis noterar motionärerna en viss återhämtning i den internationella konjunkturen på kort sikt, men uttrycker viss osäkerhet om huruvida denna uppgång kommer att hålla i sig under någon längre tid.

Regeringen talar om det s. k. "andra steget" som nu skall inledas, med huvudinslag i form av kamp mot inflationen. Det sägs vara ett mål för den ekonomiska politiken att inflationen 1984 sjunker till 4 %.

Motionärerna välkomnar den verbala *kamp mot inflationen* som regeringen ger uttryck för. Däremot är det mycket otillfredsställande att de många orden i kompletteringspropositionen inte följs upp av konkreta åtgärder. Det finns t. ex. inga konkreta förslag i samband med den s. k. "avindexeringen". Det finns inga konkreta andra besparingsförslag i budgeten. Det redovisas ingen lösning på problemet med finansiering av budgetunderskottet och den därmed sammanhängande stora likviditetsökningen och press uppåt på penningmängd och ränta. Den ekonomiska politiken är helt enkelt inte utformad så att den leder fram mot målet.

Motionärerna menar att regeringen helt har försummat att analysera de ekonomiska sambanden mellan den reala och den finansiella utvecklingen. Den finansiella utveckling som blir resultatet av den politik som förespråkas innebär nämligen att målen om inflation, produktion och sysselsättning är omöjliga att uppnå.

Den ekonomiska politik som motionärerna förordar har beskrivits i tidigare partimotioner, senast motion 1982/83:1647.

Det är i huvudsak tre typer av strukturförändringar som är nödvändiga för att lösa Sveriges ekonomiska problem.

För det första måste en omfördelning ske av den totala efterfrågan från inhemsk till extern efterfrågan.

För det andra krävs en omfördelning från offentlig konsumtion till privat konsumtion.

För det tredje menar motionärerna att det krävs en omfördelning från transfereringsinkomster till arbetsinkomster inom ramen för de disponibla inkomster hushållen har.

Dessa tre typer av strukturförändringar medverkar alla på sitt sätt till att den ekonomiska miljön i stort förändras i samhället. De innebär ett större spelrum för marknader av olika slag, större *satsning på framtida tillväxt och nyföretagande* och ger därmed ett större utrymme för framtida sysselsättningsökning och realinkomstökning.

En miljö som främjar uppkomsten av fler småföretag och ger rimliga arbetsförhållanden för dem som redan finns måste enligt motionärernas uppfattning skapas genom flera skilda åtgärder.

Den första gäller de kollektiva löntagarfonderna. Hotet om kollektiva löntagarfonder ligger som en bromskloss på företagandet. Ett beslut att för alltid slopa tanken på kollektiva löntagarfonder vore därför en mycket effektiv sysselsättnings- och tillväxtfrämjande åtgärd. Riksdagen bör göra ett uttalande av denna innebörd.

Det andra inslaget i en företagsvänlig ekonomisk politik gäller förståelsen av under vilka förhållanden mindre företag verkar, och vilka drivkrafter som ligger bakom bildandet av nya företag. Det som krävs för att stimulera nyföretagandet är inte fler offentliga institutioner, delegationer eller andra organ. Det bör i stället ske genom att vissa av de hinder som nu existerar tas bort eller väsentligt minskas. Många sådana hinder är av skatte- och avgiftsart. Andra gäller den centrala byråkratin samt kravet på uppgiftslämnande. Ytterligare andra hinder ligger i mera informella faktorer t. ex. attityden hos myndigheter till småföretagare i allmänhet. Många förändringar inom skattelagstiftningen och byråkratin har vidtagits av de icke-socialistiska regeringarna under de senaste åren, men ytterligare förändringar krävs.

Förmögenhetsbeskattningen på det arbetande kapitalet i småföretagen innebär tillsammans med de fortfarande alltför höga marginalskatterna att beskattningen på en företagare som driver ett mindre eller medelstort familjeföretag blir, enligt motionärerna, oerhört hård. Förmögenhetsbeskattningen av det arbetande kapitalet i företag med mindre än 200 anställda bör därför avskaffas.

De flesta småföretag är mycket arbetskraftsintensiva. Socialförsäkringsavgifter och löneskatter slår därför speciellt hårt mot de mindre företagen.

Motionärerna föreslår därför att allt nyföretagande befrias från den allmänna löneavgiften på 2 % under de första två åren.

Vidare föreslås att ungdomar som vågar sig på det ganska riskfyllda att starta ett eget företag befrias från skyldigheten att erlägga socialförsäkringsavgifter under de första två åren.

Med tanke på den flexibilitet som finns inom de mindre företagen har dessa speciellt goda förutsättningar för att anställa ungdomar. Som en stimulans till detta föreslås att den allmänna löneavgiften på 2 % slopas för de ungdomar som företagen anställer från den 1 juli 1983. Detta gäller även anställning i större företag.

Förslag i fråga om utbildningsinsatser och lärlingssystem bör också genomföras. Dessa kommer att ha stor betydelse inte minst för de mindre företagen.

Denna premiering av långsiktigt stabil sysselsättning inom näringslivet främjas om den ekonomiska politiken ger stabila spelregler för företagen. Företagen, både de stora och de mindre, har lång planeringshorisont och lång framförhållning i fråga om investeringar. Det är därför speciellt viktigt, sägs det i motionen, att näringslivet ges signaler i god tid i fråga om kommande förändringar i skatter och avgifter och annan lagstiftning.

Många av de förslag till ändrade betalningsterminer som regeringen nu föreslår strider mot behovet av långsiktigt stabila spelregler för näringslivet. I dagens budgetläge menar motionärerna dock att de kan godkännas. Det är emellertid viktigt att eventuella framtida förslag som påverkar näringslivets spelregler aviseras i mycket god tid, så att företagen kan ta hänsyn till dessa i sin likviditetsplanering. Detta bör ges regeringen till känna.

Motionärernas *förslag till budgetpolitik* framgår av tabell 4. Förslaget innebär en starkare budget och en permanent lägre ökning av de offentliga utgifterna.

Den uppåtgående konjunkturen bör enligt motionärernas uppfattning användas för att ta krafttag mot de strukturella obalanserna i ekonomin. Motionärerna föreslår därför något större besparingar nu än som gjordes i folkpartiets partimotion från allmänna motionstiden. Det gäller främst begränsningar i det s. k. icke-permanenta industristödet.

De permanenta besparingarna uppgår till ca 13 650 milj. kr. Därtill kommer vissa engångsbesparingar genom att vissa bostadslån bör kunna flyttas ut från statsbudgeten, genom utförsäljning av statliga företag samt genom avveckling av vissa statliga fonder. Sådana engångsbesparingar bör kunna uppgå till närmare 20 miljarder kronor, vilket innebär en viss permanent förstärkning av budgeten i form av lägre räntebetalningar för statsskulden.

Skattereformens andra steg med ytterligare sänkningar av marginalskatterna från den 1 januari 1984 är mycket viktigt för att det skall löna sig att arbeta.

Tabell 4. Budgetreglering enligt folkpartiets förslag
Milj. kr., helår (+ betyder förstärkning av budgeten)

Besparingar	+	*13 650*
Sjukförsäkringen, basbeloppsberäkningen, statsbidragen till barnomsorgen och arbetslöshetskassorna	+	5 000
Livsmedelssubventioner	+	1 500
Statsbidragen till kommunerna	+	3 000
Slopande av hyresrabatter m. m.	+	1 000
Avgifter	+	500
Varvsstödet, tekostödet, stödet till Norrbotten, smärre administrativa besparingar samt omprioriteringar	+	2 650
Utgiftsökningar	–	*1 045*
U-landsbiståndet	–	295
Höjt barnbidrag	–	600
Höjda studiemedel	–	70
Höjt statsbidrag till enskilda vägar	–	80
Skatteförändringar	–	*400*
Marginalskattesänkning	–	2 800
Automatiskt inflationsskydd i inkomstskatteskalan	–	2 000
Höjd skattesats i skikten 1–4	+	1 300
Slopad skattereduktion för fackföreningsavgifter	+	1 200
Återinförd skattereduktion för aktieutdelningar	–	300
Höjd olje- och elskatt 1.1.84	+	2 200
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder	–	*1 750*
Beredskapsarbeten	–	800
Tidigareläggning av statliga byggen (referensobjekt)	–	800
Regionalpolitiskt stöd	–	150
Insatser för ungdomar	–	*750*
Ungdomsslussar och yrkesintroduktion	–	100
Lärlingsutbildning	–	100
Fler platser inom gymnasieskola, komvux och högskola	–	100
Rekryteringsstimulanser genom slopande av den allmänna löneavgiften på 2 % för ungdomar som nyanställs	–	400
Slopande av alla socialförsäkringsavgifter för ungdomar som startar egna företag	–	50
Småföretagsinsatser	–	*200*
Slopande av förmögenhetsskatten på arbetande kapital i mindre och medelstora företag	–	100
Slopande av den allmänna löneavgiften på 2 % i alla nystartade företag	–	100
Nettobesparing	+	9 505
Minskade utgifter för statsskuldräntor	+	600
Total saldoförbättring	+	**10 105**

Marginalskattesänkningen bör finansieras. Med dagens budgetunderskott och med hänsyn till nuvarande konjunkturbedömning menar motionärerna att det inte finns utrymme för en total skattesänkning.

Av de alternativ som står till buds för att finansiera marginalskattesänkningen menar motionärerna att besparingar och energiskatter är lämpligast.

Därför föreslås att olje- och elskatten höjs från 1 januari 1984 med 120 kr. per m^3 för oljan och 1,2 öre per kWh för elektriciteten (med undantag för vissa kommuner i norr och industriella storförbrukare över 40 000 kWh). Detta ger ett inkomsttillskott på ca 2,2 miljarder kronor för staten. Resterande delar av marginalskattesänkningen finansieras genom besparingar.

Motionärerna avvisar således regeringens förslag att höja energiskatterna från 1 juli 1983 liksom en höjning av bensin- och kilometerskatten från 1 januari 1984.

Det är av största vikt att energipolitiken ges klara och långsiktigt stabila spelregler. Energiskatterna bör därför ses som ett energipolitiskt styrmedel. Det är av största vikt att energiskatter (eller för den delen andra skatter) inte utnyttjas som allmänt efterfrågedämpande styrmedel. Motionärerna menar att skattehöjningar som stabiliseringspolitiska medel nu är olämpliga och har negativa effekter. Vid sådana tillfällen då det finns allokeringspolitiska skäl för vissa skattehöjningar bör dessa därför kombineras med andra skattesänkningar, så att det totala skattetrycket inte höjs. Detta motiverar valet av tidpunkt för energiskattehöjningen.

I **motion 2435** (vpk) anförs att den nuvarande ekonomiska krisen i den kapitalistiska världen är en kombination av en cykliskt eller konjunkturellt betonad kris och långsiktiga stagnationstendenser.

I den reviderade finansplanen förutspår regeringen en relativt positiv utveckling för svensk ekonomi under andra hälften av 1983 och 1984. En närmare analys av den internationella utvecklingen och svensk industris konkurrenskraft visar emellertid, menar motionärerna, att antagandena om ett snart förestående internationellt uppsving och om löne- och prisutvecklingens betydelse för svensk industris konkurrenskraft är våldsamt överdrivna.

I motionen konstateras att det är ytterst tveksamt om den internationella ekonomiska utvecklingen kommer att ändra karaktär i positiv riktning under resten av 1983 och början av 1984. Det finns all anledning att befara att arbetslösheten i de kapitalistiska länderna kommer att fortsätta att öka så att arbetslösheten kommer att överstiga 20 miljoner i det kapitalistiska Europa eller närmare 12 % av arbetskraften. Mot denna bakgrund förefaller regeringens antagande om en ökning av marknaden för svensk export av bearbetade varor på 2 volymprocent helt orealistiskt. Att förvänta att det kommer ett internationellt uppsving under de kommande 6–8 månaderna är, menar motionärerna, inte bara uttryck för ett önsketänkande, utan också för en ansvarslöshet gentemot de många hundratusentals lönarbetare som inte kan få sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden.

Vidare hävdas det i propositionen att det framför allt är kostnadsutvecklingen, och då primärt lönekostnadsutvecklingen, samt vinstutvecklingen som är avgörande för företagens investeringsaktivitet.

I en situation med ett kapacitetsutnyttjande på omkring 70 % i svensk

industri förefaller det emellertid som om dessa faktorer är relativt underordnade, menar motionärerna. I stället är det efterfrågeutvecklingen som är den viktigaste bestämmandefaktorn för industrins investeringsbeslut. I detta sammanhang blir också löneutvecklingen avgörande, men på ett helt annat sätt än vad regeringen föreställer sig. I stället för att som regeringen gör ensidigt fokusera på lönen som en omkostnadsfaktor, måste man i nuvarande konjunktursituation betona lönen som efterfrågefaktor. I detta perspektiv blir naturligtvis det dåliga avtal som LO accepterat – och som den socialdemokratiska regeringen prisar i propositionen – ett allvarligt hot mot investeringsutvecklingen.

Ett huvudtema i propositionen är att det ökade underskottet i den offentliga sektorns budget är inflationsuppdrivande på grund av den likviditetsökning detta ger upphov till i ekonomin. Det är förvånande, sägs det i motionen, att det parti som var ett av de första som i sin praktiska ekonomiska politik tog avstånd från denna monetaristiska tes, femtio år efter 1930-talets slut i en regeringsproposition är förespråkare för samma monetaristiska teori. Faktum är ju, hävdar motionärerna, att det finns all grund att anta att en likviditetsökning i den nuvarande konjunktursituationen medför en ökad efterfrågan. Dessutom medför en likviditetsökning att räntan pressas ner, vilket i nuvarande konjunktursituation kan komma att verka stimulerande. I motionen understryks att det vore bättre om regeringen i stället för att hemfalla åt monetaristisk teori och därmed borgerlig klasspolitik också i sin ekonomisk-politiska praktik gav arbetslösheten den uppmärksamhet den har rätt att förvänta av en arbetarregering.

Arbetslösheten är ekonomins värsta balansbrist och dess allvarligaste underskott, ekonomiskt, socialt och mänskligt. I kampen mot arbetslösheten är självfallet insatser av kortsiktig arbetsmarknadspolitisk natur nödvändiga. Det är därför, konstaterar motionärerna, ett steg i rätt riktning när regeringen föreslår drygt 2,7 miljarder kronor till arbetsmarknadspolitiska insatser.

Men ett samlat program mot arbetslösheten är nödvändigt, hävdar motionärerna. Ett program för förbättringar inom den offentliga servicen – barnomsorgen, äldrevården, sjukvården, en utbyggnad och förbättring av den kollektiva trafiken och en kraftig satsning på inhemska förnybara energikällor – skall, enligt motionen, bilda basen för en offensiv mot arbetslösheten. Det ger en ökad efterfrågan som har en stark inriktning på inhemsk produktion. Ett sådant program skapar också behov av ny inhemsk industriell och annan produktiv kapacitet.

En ökning av antalet anställda inom offentlig sektor med 50 000 personer och en ökning av offentliga investeringar med 3,5 miljarder kronor kommer att efter 12 månader ha minskat arbetslösheten med 61 000 personer till följd av gynnsamma spridningseffekter i ekonomin, hävdar motionärerna. En sådan politik skulle medföra att statsbudgetens underskott skulle växa med 3,7 miljarder kronor, dvs. ca 5 % av det nuvarande underskottet. Importen

skulle öka med ca 1 % eller omkring 2 miljarder kronor. I förhållande till den stora positiva effekten på sysselsättningen är de negativa effekterna på statsbudgeten och bytesbalansen marginella, anser motionärerna.

Den kommunala sektorn, kommuner och landsting, har en central roll i kampen för att minska arbetslösheten. Utan att den kommunala beskattningsrätten gentemot juridiska personer återinförs kommer enligt motionen den kommunala sektorn inte att kunna spela den nödvändiga positiva rollen i kampen mot arbetslösheten. Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare hävdat att denna beskattningsrätt till 60 % bör utövas enligt det förut gällande systemet och att 40 % av tillgångarna skall fördelas till särskilt utsatta kommuner. Denna åtgärd är en nödvändighet, anser motionärerna.

Enligt motionen har tendenserna till tilltagande transnationalisering av de svenska storföretagen förstärkts. De ökande industriutflyttningarna betraktas som ett växande hot mot Sverige som industrination. Motionärerna kräver därför att valutaförordningens möjligheter utnyttjas till en skärpt restriktivitet mot utlandsinvesteringarna och att en utlandsinvesteringsavgift införs.

Propositionens förslag om åtgärder för ökad rörlighet på bl. a. arbetsmarknaden, sänkt bolagsskatt och avindexering av ekonomin avvisas i motionen. Istället föreslås som åtgärder mot inflationen ett pris- och hyresstopp och en sänkning av räntan i kombination med skärpt valutakontroll. Vidare borde, sägs det i motionen, åtgärder mot spekulation vidtagas. De förslag på åtgärder som därvid förs på tal är skärpt övervakning och kontroll över fastighets- och markpriser, omsättningsskatt på börshandeln och den tidigare nämnda utlandsinvesteringsavgiften.

I motionen framhålls att frågan om budgetunderskottets storlek har överdramatiserats för att passa den nyliberala agitationen för sociala försämringar.

Men naturligtvis utgör, sägs det i motionen, den nivå statsskuldräntorna nu antagit en belastning på samhällsekonomin och en restriktion för möjligheterna till en offensiv ekonomisk politik.

Men man betonar att avgörande är hur statens pengar används. Om underskottet är samhällsekonomiskt produktivt, om det används för att skapa nya arbeten och mera produktion, leder underskottet till en avkastning i sysselsättning och produktion som väl betalar statsskuldräntorna. Detta kommer på sikt att minska underskottet.

I kompletteringspropositionen förordar regeringen en höjning av olika energiskatter för att finansiera ett fullföljande av inkomstskattereformen. Detta är en omfördelningspolitik som motionärerna inte kan godta. Därför bör skattereformens andra steg icke fullföljas.

Men för att möjliggöra en offensiv mot arbetslösheten behövs vissa ytterligare inkomstförstärkningar för statskassan. Vänsterpartiet kommunisterna föreslår att en omsättningsskatt införs på börshandeln. Ett införande av

en omsättningsskatt på börshandeln om 10 % skulle ge staten inkomster av storleksordningen 2,5–3 miljarder kronor under ett år. Vidare ger en tioprocentig avgift på utlandsinvesteringar 700–800 milj. kr.

Den av regeringen förordade höjningen av skatten på olja kan inte godtas, säger motionärerna. Hyresgästerna skall inte, menar man, med högre hyror få betala en skattereform som mest gynnar överklassen.

Den av regeringen förordade höjningen av bensinskatten innebär en prishöjning med 30 öre per liter. I nuvarande läge med stora standardnedpressningar – inte minst för människorna i glesbygd – och där reseavdragen för arbetsresor nyss kraftigt försämrats överväger, enligt motionärerna, skälen för att regeringens förslag avslås.

Regeringens förordade höjning av elskatterna är, menar man, en från energipolitisk synpunkt välmotiverad åtgärd.

I motionen poängteras att stora insatser behövs mot arbetslösheten. För omedelbara åtgärder mot arbetslösheten bör därför diskuteras om inte en värnskatt mot arbetslösheten skall tas ut såsom korttidsverkande skatt. Den kan exempelvis få formen av en engångsskatt på stora förmögenheter.

Utskottet

Den ekonomiska politiken

Internationell bakgrund

I utskottets bedömning av världsekonomins utveckling i anslutning till behandlingen av årets budgetproposition (FiU 1982/83:30) konstaterades att den nuvarande recessionen är den djupaste och mest utdragna sedan andra världskriget. Under vintern 1983 har emellertid en vändning i konjunkturen kunnat skönjas. Detta gäller främst Förenta staterna men även i Europa. I Förbundsrepubliken Tyskland och Storbritannien kan en viss uppgång iakttagas för industriproduktion, orderingång och bostadsbyggande.

Avgörande för den svenska ekonomin är hur utvecklingen kommer att bli i våra viktigaste konkurrentländer. Tillväxten i BNP för åren 1980-1983 i dessa länder redovisas i tabell 5.

Tabell 5. Bruttonationalproduktens utveckling i Sveriges viktigaste konkurrentländer

Årlig procentuell förändring

	Andel av OECD-områdets totalaBNP, %[1]	1980	1981	1982[2]	1983[2]
Förenta staterna	38,5	-0,4	1,9	- 1 3/4	2 3/4
Japan	14,8	4,8	3,8	3	3
Förbundsrepubliken Tyskland	9,0	1,8	-0,2	- 1	1/2
Storbritannien	6,5	-2,1	-2,2	1	2
Norden					
Danmark	0,8	-0,2	0,1	2	1/2
Finland	0,6	6,0	1,3	1	1 1/2
Norge	0,7	3,8	0,3	0	1/2
OECD-Europa	40,7	-1,4	-0,3	3/4	3/4
OECD-totalt	*100,0*	*1,2*	*1,2*	*- 1/4*	*1 3/4*

[1] 1981 års BNP, priser och växelkurser.
[2] Finansdepartementets bedömning.
Källa: OECD

I samtliga här angivna länder med undantag för Danmark väntas tillväxten öka eller förbli oförändrad (gäller endast Japan) enligt prognosen för 1983.

Den ekonomiska politik som kommer att föras blir avgörande för om uppgången i den ekonomiska aktiviteten inom OECD-området och därmed för hela världsekonomin blir av varaktig karaktär. Av denna anledning kan det vara av värde att ge en översiktlig bild av nuvarande och förväntad utveckling av den ekonomiska politiken i de ur svensk synpunkt viktigaste länderna.

I *Förenta staterna* är målet för den ekonomiska politiken fortsatt inflationsbekämpning, vilket sannolikt kommer att innebära att större vikt läggs vid att hålla en stabil och lägre tillväxt i penningmängden, i jämförelse med det senaste halvåret, för att bevara trovärdigheten i antiinflationspolitiken. Finanspolitiken är expansiv till följd av ökade försvarsanslag och skattesänkningar och konjunkturellt betingat inkomstbortfall. Budgetunderskottet riskerar därför att under de närmast kommande åren ligga på en hög nivå medförande ett betydande upplåningsbehov. Räntenivån – som realt sett fortfarande ligger på en mycket hög nivå – kan således pressas upp, vilket kan förhindra en mer varaktig expansion.

Den ekonomiska politiken i *Förbundsrepubliken Tyskland* kännetecknas av en åtstramning av finanspolitiken kombinerad med en skattestimulans åt näringslivets utveckling. Det främsta målet för politiken är att få ned

budgetunderskottet. Diskontot har sänkts till 4% men kapacitetsutnyttjandet i Förbundsrepubliken liksom i övriga OECD-länder är lågt vilket medför att nyinvesteringarna ligger på en fortsatt låg nivå. Förhoppningarna om en positiv utveckling knyts främst till den privata konsumtionen som under 1982 föll med drygt 2% men nu väntas öka med 0,5%.

För *Storbritannien* gäller att tillväxten i BNP under 1983 beräknas öka med 2 %. Den ekonomiska politiken karakteriseras alltjämt av att inflationsbekämpningen ges högsta prioritet, men det bedöms ändock finnas ett utrymme för efterfrågestimulerande åtgärder innebärande bl. a. skattelättnader för hushåll och företag. Penningpolitiken inriktas på att stödja återhämtningen i ekonomin.

Tecknen på en uppgång i *Japan* är mindre tydliga än i de tidigare här redovisade länderna. Krav på en mer expansiv politik avvisas i budgeten trots det manöverutrymme som rimligen borde finnas genom en stark handels- och bytesbalans och stabil prisnivå. Inom administrationen planeras emellertid åtgärder för att främja såväl privata som offentliga investeringar. Ett problem för den japanska ekonomin utgör de protektionistiska strömningarna hos Japans ledande handelspartners – EG och Förenta staterna.

För *Norden* kan konstateras att finansdepartementets prognos för tillväxttakten i BNP ger en jämfört med Sverige lägre tillväxttakt för Norge, Danmark och Finland. De vidtagna ekonomisk-politiska åtgärderna i Danmark väntas leda till en svag inhemsk efterfrågan och därigenom en stagnerande import.

Budgetförslaget för 1983 i Finland förutsägs få en neutral verkan. Med de ekonomisk-politiska åtgärder som vidtogs i samband med höstens devalveringar och det senare insatta sysselsättningsstödet beräknas emellertid finanspolitiken få en expansiv effekt. Ökningen i den privata konsumtionen väntas dock under 1983 stanna vid 0,5 % som kan jämföras med ökningen 1982 på 3 %.

En hög tillväxttakt i BNP i Norge - 3,8 % 1980 - har avlösts av en stagnationsfas med en förutsedd tillväxt på 0,5 % för 1983. Den norska regeringens budgetförslag hösten 1982 skulle innebära en restriktiv finanspolitik men denna inriktning kunde inte behållas efter förändringar under budgetbehandlingen. En fortsatt försiktig uppmjukning av kreditpolitiken genomförs. En viss nedgång i ökningen i den privata konsumtionen under 1983 jämfört med 1982 förutses också för Norge. Men nedgången är inte lika markerad som för Danmark och Finland.

Arbetslöshetssiffrorna inom OECD når nu rekordhöga nivåer, drygt 30 miljoner för hela OECD och ca 18 miljoner för OECD-Europa. Även om vissa indikatorer nu pekar mot en viss förbättring av konjunkturläget väntas arbetslösheten stiga inom hela OECD-området och i Europa nå närmare 12 % vid årsskiftet 1983-1984.

I detta sammanhang är det oroande att det största oppositionspartiet i sin partimotion 2417 (m) framstår som motståndare till försöken att få till stånd

en internationellt samordnad expansiv politik. I motionen hävdas nämligen att en fortsatt restriktiv politik är nödvändig för en lösning av västvärldens ekonomiska problem. Motiveringen är att "den bristande flexibiliteten i västvärldens ekonomier, deras övertunga offentliga sektorer och övriga grundläggande stagnationsorsaker måste först angripas".

Mot bakgrund av vad som här anförts och med hänsyn till den nuvarande och förväntade ekonomiska politiken i OECD-länderna vill utskottet upprepa vad utskottet underströk vid behandlingen av budgetpropositionen att en samordnad finans- och penningpolitik inom OECD-området blir avgörande för om konjunkturuppgången skall bli varaktig. Ett exempel på hur en sådan politik kan utformas finns i den rapport som 26 prominenta nationalekonomer publicerade i slutet av förra året (Promoting World Recovery, A Statement on Global Economic Strategy, Washington DC, 1982). Det kan även i detta sammanhang nämnas att på initiativ av socialdemokratiska regeringar i olika länder har OECD-sekretariatet inför mötet mellan de stora industriländerna lagt fram ett material om det ömsesidiga beroendet mellan länderna.

Sammanfattningsvis gör utskottet den bedömningen att en internationell konjunkturuppgång nu klart kan skönjas. Vissa inslag i konjunkturbilden gör emellertid att bedömningen måste tolkas med stor försiktighet. De oroande inslagen i dagsläget är främst

- utformningen av den ekonomiska politiken i de stora OECD-länderna,
- ränteutvecklingen i USA; ränteläget kan pressas uppåt till följd av en kraftig ökning av det federala budgetunderskottet,
- protektionistiska tendenser i världsekonomin orsakade av stigande arbetslöshet,
- akuta betalningsproblem för skuldtyngda u-länder som kan medföra svåra störningar i världshandeln,
- minskad handel med OPEC-länderna; ett bestående lågt oljepris medför att OPEC-ländernas importbenägenhet minskar,
- växande ekonomiska problem i statshandelsländerna innebärande minskad handel med OECD-länderna.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

Vad gäller den inhemska ekonomiska utvecklingen vill utskottet göra följande kommentarer till de bedömningar som presenteras i propositionen och motionerna.

Tabell 6. Försörjningsbalans 1982–1983
Procentuell volymförändring

	1982 Milj. kr.	1982	1983	
BNP	620 685	– 0,1	1,8	(1,4)[2]
Import, varor och tjänster	207 586	4,9	1,8	(– 0,1)
Tillgång	828 271	1,0	1,8	(1,1)
Bruttoinvesteringar	116 186	– 2,5	– 0,6	(– 2,8)
Näringslivet	52 660	– 4,5	– 3,6	(– 6,4)
därav: industri	17 239	– 16,7	– 5,0	(– 5,0)
Statliga myndigheter och affärsverk	14 913	11,5	12,5	(4,0)
Kommuner	22 379	– 4,6	– 1,1	(0,0)
Bostäder	26 234	– 4,4	– 1,6	(– 2,2)
Lagerinvestering[1]	–5 720	– 0,4	0,6	(0,7)
Privat konsumtion	330 485	1,3	– 1,5	(– 2,4)
Offentlig konsumtion	184 755	1,2	1,4	(1,3)
Statlig	53 937	– 2,7	– 1,8	(– 1,8)
Kommunal	130 818	2,9	2,8	(2,6)
Inhemsk efterfrågan	625 706	0,1	0,1	(– 0,7)
Export, varor och tjänster	202 565	3,8	6,6	(6,2)
Användning	828 271	1,0	1,8	(1,1)

[1] Lageromslag i förhållande till föregående års BNP
[2] Siffrorna inom parentes anger motsvarande bedömningar i budgetpropositionen

Som framgår av tabell 6 innebär den nu aktuella prognosen en något högre tillväxt i BNP än vad som angavs i budgetpropositionen. De poster i försörjningsbalansen där bedömningarna markant uppreviderats är främst investeringarna, den privata konsumtionen och som följd härav importen. Den positiva förändring i prognosen för 1983 som redovisas i propositionen får stöd också i andra bedömningar som gjorts senare under våren. En av de främsta orsakerna till att bedömningarna beträffande konjunkturuppgången är relativt försiktiga är att det låga kapacitetsutnyttjandet i industrin förutses ha en hämmande effekt på investeringsutvecklingen. Det är därför särskilt intressant att Industriförbundet i sin planenkät till större industriföretag våren 1983 registrerar en jämfört med tidigare mindre volymmässig nedgång i de totala investeringarna, vilket dock för de större företagen innebär en volymökning för 1983 på 3– 4 %.

Den reviderade finansplanens bedömning av utrikeshandeln för 1983 beskrivs i tabell 7.

Tabell 7. Handels- och bytesbalans 1981–1983
Miljarder kronor

	1981	1982	1983
Export av varor, fob	144,7	168,1	200,0
Import av varor, cif	146,0	173,8	200,0
Handelsbalans	– 1,3	– 5,7	0,0
Tjänstebalans inkl. korrigeringspost	– 0,4	+ 0,6	+ 2,0
Transfereringsbalans	– 12,5	– 17,7	– 20,8
Bytesbalans	– 14,2	– 22,8	– 18,8

Exportvärdet år 1983 förväntas uppgå till 200 miljarder kronor. Det skulle innebära en volymökning på något mer än 6,5 %. Denna bedömning bygger bl. a. på förutsättningen att marknadstillväxten för svensk export av bearbetade varor väntas öka med drygt 2 %. Marknadsutrymmet för exporten till OECD-länderna förutses därvidlag fortsätta att öka medan exporten till länderområden utanför OECD väntas gå tillbaka något.

Vad gäller utvecklingen på längre sikt bör enligt utskottet bytesbalansen med stor sannolikhet komma att förbättras påtagligt under 1984. Utvecklingen därefter är mycket svårbedömbar och blir starkt beroende av vad som händer i vår omvärld. Som tidigare påpekats är härvidlag utformningen av den ekonomiska politiken i framför allt de stora industriländerna inom OECD den avgörande faktorn.

Utskottet vill emellertid understryka att även vid en konjunkturuppgång är en låg inflationstakt i Sverige ett nödvändigt villkor för en fortsatt positiv utveckling av vår ekonomi. Om prisstegringarna tillåts fortsätta på en högre nivå än omvärlden kommer ofrånkomligen negativa effekter att uppstå på bytesbalansen innebärande att problemen med de stora underskotten blir allt svårare att lösa.

Den bedömning av den internationella utvecklingen och utvecklingen i Sverige under 1983 som här redovisats överensstämmer i stort med den som presenteras i motionerna 2417 (m), 2431 (c) och 2432 (fp). I motion 2435 (vpk) ges däremot en starkt negativ bild av den svenska ekonomins utveckling. Det är ytterst tveksamt, sägs det i motionen, om den internationella utvecklingen kommer att ändra karaktär i positiv riktning under resten av 1983 och början av 1984. Därför, menar man, framstår regeringens bedömning av exportutvecklingen för Sverige som helt orealistisk.

I motionerna 2431 (c) och 2435 (vpk) framförs starka tvivel på den bedömning regeringen gör av utvecklingen på arbetsmarknaden. I motion 2431 (c) görs gällande att arbetslösheten, som ökat med 25 000 från mars 1982 till mars 1983, med den nuvarande politiken riskerar att öka dramatiskt. I motion 2435 (vpk) hävdas att det är ett uttryck för ett önsketänkande att förvänta ett internationellt uppsving inom de närmaste 6–8 månaderna som

kan hejda en ökning av arbetslösheten.

Enligt utskottets mening bör även den förväntade konjunkturuppgången få en positiv påverkan på sysselsättningsläget. I propositionen görs bedömningen att mot slutet av 1983 bör en ökad efterfrågan på arbetskraft kunna förväntas. Samtidigt väntas arbetskraftsutbudet öka i ungefär samma utsträckning som i fjol. Vidare är det rimligt att räkna med att den tendens till ökad medelarbetstid som noterats för 1982 består även under 1983. Mot denna bakgrund gör utskottet den bedömningen att den öppna arbetslösheten förväntas sjunka under loppet av 1983 men att det genomsnittliga antalet arbetslösa knappast kan väntas gå ned mellan 1982 och 1983.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Utskottet vill inledningsvis slå fast att det viktigaste målet för den ekonomiska politiken är full sysselsättning. Men om en kontinuerlig förbättring av sysselsättningen skall kunna komma till stånd blir möjligheten att bromsa inflationen en avgörande faktor. Om inflationen fortsättningsvis kommer att ligga kvar på en hög nivå omöjliggörs en sysselsättningsökning såväl i industrin genom en försämring av konkurrenskraften, som i den offentliga sektorn genom en allt svårare finansieringssituation.

Om de uppnådda och kommande devalveringsvinsterna skall bli bestående krävs att priserna i Sverige inte stiger snabbare än i våra konkurrentländer.

Tabell 8. Konsumentprisernas utveckling 1979–1983 i Sveriges viktigaste konkurrentländer

Årlig procentuell förändring

	1979	1980	1981	1982	Feb. 1982–Feb. 1983
Förenta staterna	11,3	13,5	10,4	6,1	3,5
Japan	3,6	8,0	4,9	2,7	1,9
Förbundsrepubliken Tyskland	4,1	5,5	5,9	5,3	3,7
Storbritannien	13,4	18,0	11,9	18,6	5,3
Danmark	9,6	12,3	11,7	10,4	8,7
Finland	7,5	11,6	12,0	9,1	8,2
Norge	4,8	10,9	13,6	11,2	9,9
Sverige	7,2	13,7	12,1	8,6	8,2
OECD-Europa	9,8	12,9	10,6	10,6	8,8
OECD-totalt	10,6	14,2	12,3	8,0	5,7

Källa: OECD

Som framgår av tabell 8 har inflationen i Förbundsrepubliken Tyskland, England och Förenta Staterna, mätt från februari 1982 till februari 1983, stannat vid nivån 3-5 %. Prisstegringen i Sverige väntas för 1983 uppgå till ca

9 %. Inflationsmålet för 1984 anges i propositionen till 4 %. Utskottet delar regeringens uppfattning om 4-procentsmålet 1984. Utskottet vill understryka att det är en förutsättning för den nu inledda politiken för att sanera den svenska ekonomin att den höga inflation som kännetecknat svensk ekonomi under ett decennium bryts. Om inte så sker, kan inte den svenska ekonomin ta vara på de fördelar som den stora devalveringen i höstas skapade. Detta kan få stora, negativa konsekvenser vad gäller möjligheterna att trygga sysselsättningen på sikt. Men utskottet vill även framhålla att ett viktigt skäl att hålla tillbaka prisstegringarna är att man därigenom motverkar de fördelningspolitiska orättvisor som inflationen medför.

De åtgärder som föreslås i propositionen för att begränsa inflationen till 4 % syftar till bl. a. följande.

– Möjliggöra en rimlig kostnadsutveckling genom att skapa förutsättningar för en balanserad löneutveckling.

– Motverka uppkomsten av trånga sektioner och bristande flexibilitet på olika marknader genom särskilda åtgärder för att åstadkomma bättre fungerande arbets-, råvaru- och kapitalmarknader.

– Bryta förväntningarna om en fortsatt inflation genom att alla slag av priskompensation som kan påverkas fr. o. m. 1984 begränsas till högst den förutsatta inflationsnivån, dvs. 4 %.

– Föra en finans- och penningpolitik som innebär återhållsamhet med statsutgifterna samtidigt som finanspolitiken kan stramas åt om konjunkturutvecklingen fordrar detta.

Tillsammans med dessa omfattande insatser mot inflationen föreslås, utöver de åtgärder som föreslogs i budgetpropositionen, ytterligare medel till arbetsmarknadspolitiken. Utskottet vill rikta uppmärksamheten på att det faktum att den fulla sysselsättningens politik satts i första rummet inte innebär att det omedelbart kan registreras en förbättring av sysselsättningsläget på den reguljära arbetsmarknaden. På kort sikt måste därför de arbetsmarknadspolitiska insatserna ytterligare förstärkas. Utskottet stöder därför regeringens förslag att ytterligare 2,7 miljarder tillförs arbetsmarknadspolitiken.

Enligt utskottets mening är den här redovisade kombinationen av expansiva och åtstramande åtgärder väl avvägd och bör innebära ett ytterligare steg mot att häva de svåra obalanserna som uppstod i den svenska ekonomin under senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet.

I moderata samlingspartiets *motion 2417* anförs att kompletteringspropositionen i likhet med budgetpropositionen inte heller tar upp stagnationens orsaker. Strukturproblemen är, sägs det i motionen, en konsekvens av en snabbt växande offentlig sektor. Höjda skatter har brutit ned de ekonomiska drivkrafterna, utbyggnaden av den offentliga sektorn har byggt upp en felaktig lönestruktur, industrisubventioner har låst produktionsresurserna i krisföretagen etc.

Vad motionärerna faktiskt gör är att de nu upprepar sin kritik mot sex års borgerlig regeringspolitik.

Vad sedan gäller åtgärder mot inflationen krävs i motionen kraftiga omedelbara neddragningar av statsutgifterna samtidigt som en sänkning av marginalskatterna föreslås.

I motionen avvisas också propositionens förslag om förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska insatserna med undantag för förslagen om vissa omprioriteringar och anslag till försöksverksamhet med yrkesinriktad rehabilitering för handikappade. Enligt utskottets mening innebär den inriktning av politiken som förordas i motion 2417 (m) att stor risk föreligger att problemen med underskotten i budgeten och bytesbalansen främst löses genom en ökad arbetslöshet.

Orsaken till detta är dels de negativa effekterna på ekonomin av besparingsförslagen, dels att de skattelättnader som föreslås av motionärerna inte kan kompensera bortfallet på efterfrågesidan och leda till en positiv utveckling på arbetsmarknaden. Besparingarna uppgår enligt motionen till 20,6 miljarder kronor. Denna neddragning av statsutgifterna innebär vad gäller förslagen i kompletteringspropositionen att moderata samlingspartiet säger nej till en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna med 2,7 miljarder kronor. Detta medför att möjligheterna att i det korta perspektivet hindra en uppgång av arbetslösheten inte föreligger. Vidare måste de kraftiga neddragningarna av transfereringarna till hushållen på i storleksordningen 12 miljarder slå hårt mot den privata konsumtionen, dvs. leda till en betydande minskning av inhemsk efterfrågan. Därtill kommer en indragning av medel från kommunerna på ca 5 miljarder, vilket omedelbart drar ned sysselsättningen. Tanken att skattelättnader av omfattningen 8 miljarder kronor leder till ökade investeringar och ökad produktion i en utsträckning som kompenserar den kraftiga ökningen i arbetslösheten orsakad av besparingarna är enligt utskottet helt osannolik. Den politik som förordas i motionerna innebär i själva verket att möjligheten går förlorad att med hjälp av konjunkturuppgången dra Sverige ur krisen.

Vidare innebär den fördelningspolitik, som är en följd av förslagen i motionen, att bördan skjuts över från de redan välbeställda mot låg- och medelinkomsttagarna. Utskottet vill understryka, vilket också framhölls vid behandlingen av budgetpropositionen, att denna politik är socialt oacceptabel. Utskottet avstyrker såväl av tillväxtekonomiska som fördelningspolitiska skäl de riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motion 2417 (m) yrkande 1.

I *motion 2431* (c) delar man regeringens uppfattning att en nedpressning av inflationen är nödvändig. Man anser emellertid att en fyraprocentig inflation under 1984 är en orealistisk målsättning. I motionen stöds vidare regeringens åtgärder angående en avindexering av ekonomin. I motionen delar man även regeringens uppfattning att arbetsmarknadspolitiken bör tillföras ytterligare medel. Utskottet finner det emellertid egendomligt att motionärerna föreslår

en något lägre nivå för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna jämfört med regeringens, samtidigt som man hävdar att stor risk finns för en dramatisk ökning av arbetslösheten.

Motionärernas förslag till ekonomisk politik överensstämmer i stora delar med regeringens förslag. Som utskottet redovisar under avsnittet om budgetpolitiken leder emellertid motionärernas förslag till ett med ett par miljarder förhöjt budgetunderskott. Utskottet vill för sin del inte förorda en sådan politik.

I *motion 2432* (fp) anförs att i propositionen beskrivs målen men inte medlen för den ekonomiska politiken. I motionen sägs att tre typer av strukturförändringar är nödvändiga för att lösa Sveriges ekonomiska problem, nämligen

– omfördelning av den totala efterfrågan från inhemsk efterfrågan mot extern efterfrågan,

– omfördelning från offentlig konsumtion till privat konsumtion,

– omfördelning från transfereringsinkomster till arbetsinkomster, vilket bl. a. motsvaras av skattesänkningar och då främst sänkningar av marginalskatten.

Enligt utskottets mening är denna formulering av politiken, som sägs stå i bjärt kontrast till regeringens, svårtolkad. Om den första punkten innebär att motionärerna vill främja exporten och stärka den importkonkurrerande industrins ställning, dvs. bl. a. skydda de positiva effekterna av devalveringen, har utskottet inget att erinra mot detta. Ett ställningstagande till de två övriga punkterna fordrar en redovisning av de sysselsättnings- och fördelningspolitiska effekterna. En sådan redovisning presenteras inte i motionen.

Motionärerna föreslår att ett lägre belopp än som anges i propositionen anvisas till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Därigenom skapas, menar man, ett utrymme för att genom skattesänkningar stimulera de mindre och medelstora företagen.

Vad gäller arbetsmarknadspolitiken vill utskottet framhålla att en omdisponering av åtgärderna enligt motionen inom detta område med nödvändighet kommer att försvaga de omedelbart verkande åtgärderna mot arbetslösheten. Utskottet menar därför att motionärernas förslag i nuvarande läge är otillräckliga. Motionärernas förslag till besparingar riktar sig huvudsakligen mot hushåll och kommuner. Effekten för hushållen torde bli betydande genom försämringen i sjukförsäkringen, pensionssystemet, den kommunala barnomsorgen, livsmedelssubventionerna och hyresrabatterna. De fördelningspolitiska effekterna härav berörs ej i motionen, men enligt utskottets mening torde de innebära att de särskilt drabbar de ekonomiskt sämst ställda i samhället.

Utskottet avstyrker med det anförda motion 2432 (fp) yrkande 1.

I *motion 2435* (vpk) hävdas att det inte är kostnadsutvecklingen som är det fundamentala problemet för en återhämtning av den svenska ekonomin. I ett läge med ett mycket lågt kapacitetsutnyttjande blir en ökad efterfrågan, menar man, avgörande för utvecklingen. Motionärerna förordar därför en expansiv politik. Det kan särskilt nämnas att i motionen betraktas inte den likviditetsökning som blir följden av ett ökat budgetunderskott som inflationsdrivande. I nuvarande konjunktursituation blir denna likviditetsökning, sägs det i motionen, en positiv efterfrågestimulerande faktor.

Den expansiva politik som förordas i motion 2435 (vpk) förutsätter i själva verket att Sverige i dag skulle befinna sig i en situation med ett underskott i bytesbalansen som inte vållar någon oro för framtiden, och där flaskhalsar och/eller bristande flexibilitet på olika marknader inte heller utgör något problem. Så är emellertid icke fallet. Utskottet vill därför poängtera att möjligheterna för Sverige, liksom för övriga små länder med starkt utrikeshandelsberoende, att lösa sysselsättningsproblemen med enbart expansiva åtgärder i en omvärld med mycket låg ekonomisk aktivitet, är praktiskt taget obefintliga. En sådan politik kan endast leda till att underskotten kraftigt växer och att därmed sysselsättningen och övriga centrala mål för politiken på sikt äventyras. Med det anförda avstyrker utskottet motion 2435 (vpk) yrkande 1.

Utskottet *sammanfattar* sitt ställningstagande till inriktningen av den ekonomiska politiken på följande sätt. När regeringen tillträdde befann sig den svenska ekonomin i en djup kris. Det *första steget* som togs för att föra landet ur krisen bestod av en kraftig devalvering, beslut om ett omfattande investeringsprogram, stora arbetsmarknadspolitiska insatser och en rad åtgärder i fördelningspolitiskt syfte. Budgetförslaget innebar att trenden mot ständigt ökande budgetunderskott bröts.

I det nu aktuella *andra steget* är det enligt utskottets mening av särskild vikt att en kraftfull antiinflationspolitik inleds. Målet att nedbringa inflationen till 4 % under 1984 är centralt för att trygga sysselsättningen på sikt och häva obalanserna i ekonomin. Men det är ett krav, menar utskottet, att denna politik samtidigt stöds av åtgärder som får omedelbar verkan när det gäller att hejda en uppgång i arbetslösheten. För att dessa målsättningar inte skall komma i konflikt med varandra är det ett oavvisligt villkor att de arbetsmarknadspolitiska insatserna totalfinansieras.

Med utgångspunkt från vad som här anförts anser utskottet att en fortsättning på den "tredje väg" med en kombination av expansiva och åtstramande inslag som anges i kompletteringspropositionen är en i alla delar riktig uppläggning av politiken.

Ett centralt inslag i denna politik är att skydda de konkurrensfördelar för industrin som uppnåtts genom höstens devalvering. Att hålla nere prishöjningarna är därvidlag av avgörande betydelse. Utskottet vill understryka att detta ställer krav på en balanserad löneutveckling och en begränsning av

budgetunderskottet. För att säkra tillväxten i ekonomin krävs vidare att investeringarna prioriteras framför såväl offentlig som privat konsumtion. Den politik som påbörjades med finansplanen och nu utvecklas i kompletteringspropositionen är en förutsättning för att sysselsättningsmålet och övriga centrala mål för politiken skall uppnås.

Utskottet godkänner därmed vad som anförts i proposition 150 bilaga 1 moment 1.

Övriga motionsyrkanden

Beträffande *motion 2417* (m) yrkande 3 om *liberalisering av kreditpolitiken* vill utskottet anföra följande.

I betänkande 1982/83:30 (s. 31) anförde utskottet:

Det grundläggande problemet för kreditpolitiken under överblickbar tid är hur budgetunderskottens likviditetsskapande effekt på samhällsekonomin skall kunna begränsas till vad som är förenligt med en ambitiös antiinflationspolitik. I syfte att kunna fullgöra denna och andra uppgifter måste riksbanken ha minst hela den medelsarsenal som i dag står till förfogande. Därutöver måste man bl. a. försöka finna nya vägar att finansiera budgetunderskottet utanför banksystemet. Den kreditpolitiska utredningens betänkande En effektivare kreditpolitik (SOU 1982:52) är f. n. föremål för remissbehandling. Riksdagen får senare tillfälle att ta ställning till eventuella förslag till ändringar av nuvarande kreditpolitiska lagstiftning m. m. som kan komma ut av ett övervägande av utredningens förslag. Att i detta läge avhända riksbanken en del av de instrument som den i dag har finner inte utskottet förenligt med en ansvarsfull politik.

Utskottet anser fortfarande att man bör avvakta att förslag föreläggs riksdagen med anledning av den kreditpolitiska utredningen. Med det anförda avstyrker utskottet motion 2417 yrkande 3.

I *motionerna 2431* (c) yrkande 3 och *2432* (fp) yrkande 8 hemställs om riksdagens *uttalande om kollektiva löntagarfonders* oförenlighet med bl. a. en socialt inriktad marknadsekonomi.

Utskottet anser att för att kunna bedöma eventuella verkningar av kollektiva löntagarfonder måste åtminstone ett samlat förslag föreligga. Utredningsarbete pågår om bl. a. förutsättningarna för löntagarfonders placeringspolitik. Intill dess att färdiga förslag om löntagarfonder föreläggs riksdagen saknar det mening att riksdagen gör någon viljeyttring i frågan.

Med det anförda avstyrks motion 2431 yrkande 3 och motion 2432 yrkande 8.

I *motion 2431* (c) påpekar motionärerna att sjukfrånvaron är betydligt lägre i många mindre företag än hos större arbetsgivare och att ägare till många små företag därigenom tvingas subventionera de större företagen. Mot denna bakgrund anser motionärerna att åtgärder måste vidtas för kraftigt *sänkt sjukförsäkringsavgift för mindre företag*. De begär därför i yrkande 10 ett förslag härom från regeringen.

Socialförsäkringsutskottet har yttrat sig över motionen (SfU 1982/83:3 y).

Utskottet redovisar att socialförsäkringsavgifter erläggs i form av arbetsgivaravgift för anställda och egenavgift av personer med inkomst av annat förvärvsarbete. Sedan den 1 januari 1982 gäller nya regler för uttag av socialavgifter (prop. 1980/81:178, SfU 28 och rskr 406). De därvid beslutade ändringarna innebar enhetligare och enklare regler för beräkning av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Sjukförsäkringsavgiften utgör f. n. 9,5 % av avgiftsunderlaget.

Socialförsäkringsutskottet pekar på att under föregående riksmöte behandlade utskottet motionsyrkanden med samma syfte som det nu aktuella. Mot bakgrund av att systemet nyligen förändrats i förenklande syfte avstyrker socialförsäkringsutskottet motionerna.

Socialförsäkringsutskottet upplyser i sitt yttrande om att ett flertal motioner i denna fråga har väckts under den allmänna motionstiden i år och att dessa motioner kommer att behandlas under hösten. Socialförsäkringsutskottet föreslår med hänvisning till det anförda att finansutskottet avstyrker bifall till motion 2431 yrkande 10.

Finansutskottet delar socialförsäkringsutskottets syn och avstyrker motion 2431 yrkande 10.

Motionärerna i *motion 2431* (c) begär i yrkande 13 att en parlamentarisk utredning skall tillsättas med uppgift att göra *en översyn av ATP-systemet.*

Socialförsäkringsutskottet har yttrat sig (SfU 1982/83:3 y) över motionen och erinrar om att motionsyrkanden om en översyn av ATP-systemet i olika avseenden behandlades av socialförsäkringsutskottet under hösten 1982. Socialförsäkringsutskottet, som avstyrkte motionsyrkandena, redogjorde bl. a. för de åtgärder och överväganden som redan var aktuella i frågan (se SfU 1982/83:13).

Med hänsyn till att det av förevarande motion inte framgår i vilket syfte den begärda översynen skall göras och till att utskottet under hösten kommer att behandla även motionsyrkanden om en översyn av ATP-systemet anser sig socialförsäkringsutskottet inte ha anledning att nu närmare behandla frågan. Med det anförda föreslår utskottet att finansutskottet avstyrker bifall till yrkande 13 i motion 1982/83:2431.

Med hänvisning till socialförsäkringsutskottets yttrande avstyrker utskottet motion 2431 yrkande 13.

I *motion 2435* (vpk) anförs i anslutning till yrkande 13 att de tilltagande industriutflyttningarna utgör ett växande hot mot Sverige som industrination. Motionärerna kräver därför *skärpt restriktivitet mot kapitalexport* och även mot *valutaspekulation.* En utredning som bl. a. behandlar problemen rörande svenska investeringar i utlandet (Näringspolitiska effekter av internationella investeringar, SOU 1983:17) har nyligen överlämnats till regeringen och är under behandling i regeringskansliet.

Mot här angiven bakgrund finner utskottet ingen anledning att nu göra ett uttalande i denna fråga.

Vidare föreslås i motion 2435 (yrkandena 14 och 15) att ett *pris- och hyresstopp* införs samt att riksdagen gör ett *uttalande för räntesänkning* som åtgärd för att dämpa inflationen.

Enligt utskottets mening är det inte lämpligt att under någon längre tid ha ett allmänt pris- och hyresstopp i kraft. Det gäller i stället att angripa orsakerna till inflationen. Med den antiinflationspolitik som föreslås i propositionen skapas nu förutsättningar för att markant sänka prisstegringstakten. Mot denna bakgrund avstyrks yrkande 14 i motion 2435.

Vad gäller ett uttalande för en räntesänkning vill utskottet peka på att den svenska räntenivån är beroende av den internationella ränte- och valutakursutvecklingen. Räntenivån påverkas även av de kredit- och kapitalmarknadspolitiska åtgärder som krävs för att finansiera budgetunderskottet. De faktorer som styr förhållandena på kredit- och kapitalmarknaderna påverkas inte av att riksdagen gör ett uttalande för en sänkning av räntan. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet yrkande 15 i motion 2435.

I *motion 217* av Egon Jacobsson (s) och Bengt Silfverstrand (s) begärs i yrkande 2 en *utredning om den offentliga sektorns roll för sysselsättningen*, konsekvenserna för det privata näringslivet vid en uppbromsning och/eller neddragning av den offentliga sektorns verksamhet samt metoder för att föra över resurser till sysselsättningsskapande åtgärder.

I *motion 860* (vpk) begärs att det tillsätts en parlamentarisk utredning med uppgift att utarbeta *program för en planmässig utbyggnad* av de samhällsekonomiskt och socialt viktiga delarna *av den offentliga sektorn*. Vidare begärs en utredning om byråkratins tillväxt m. m.

Utskottet har i det föregående beskrivit den inriktning den ekonomiska politiken måste ha åren framöver för att komma till rätta med obalanserna i vår ekonomi. För att kunna utforma den ekonomiska politiken förutsätts att regeringskansliet aktivt analyserar effekterna av olika åtgärder för de olika sektorerna. En utomordentligt väsentlig del av detta arbete är de frågeställningar som tas upp i bl. a. motion 217. Utskottet delar de uppfattningar som redovisas i motionen. Utredningsarbete och analyser av den offentliga sektorns roll för sysselsättningspolitiken och för andra sektorer i samhället är en central del av arbetet med bl. a. finansplaner och långtidsutredningar. Utskottet utgår ifrån att regeringen även i fortsättningen vid utarbetandet av finansplaner och långtidsutredningar beaktar de synpunkter som framförts i motion 217 (s), varför nu inga speciella åtgärder behöver vidtagas från riksdagens sida.

När det gäller det särskilda kravet på en utredning om tillväxten i byråkratin m. m. som förs fram i motion 860 vill utskottet hänvisa till det pågående arbetet inom regeringskansliet med översynsprojekten, minskad detaljreglering och det särskilda arbetet med besparingar inom regeringskansliet. Vidare ingår det i det nybildade civildepartementets arbetsuppgif-

ter att göra den offentliga sektorn effektivare, mer serviceinriktad och mindre byråkratisk.

De krav på särskilda utredningsinsatser som återfinns i motion 217 (s) och motion 860 (vpk) får anses tillgodosedda genom det arbete som f. n. pågår. Med det anförda avstyrks motion 217 yrkande 2 och motion 860.

Det reviderade budgetförslaget

Budgetutvecklingen

Den bedömning av budgetutvecklingen som utskottet gjorde i februari med anledning av budgetförslaget tycks i allt väsentligt stå sig. Regeringen redovisar i kompletteringspropositionen vissa förändringar av inkomster och utgifter för budgetåret 1983/84 som i budgetförslaget endast var preliminärt beräknade och därför var upptagna under posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Dessa utgifter avsåg bl. a. åtgärder i Norrbotten, stöd till varven, stöd till tekoindustrin samt bidrag till kommunsektorn. Under posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto, beräknades också vissa förutsedda inkomster, som då inte var kända annat än till sin ungefärliga storlek. Dessa var ökningen av riksbankens inlevererade vinst (2 miljarder kronor), effekten av kortare kredittider för vissa punktskatter (ca 1,5 miljarder kronor) samt finansieringen av skattereformens andra etapp år 1984.

De två förstnämnda posterna har i nu föreliggande beräkningar i det reviderade budgetförslaget redovisats på budgetens inkomstsida. Därigenom har såväl statsbudgetens inkomster som utgifter blivit uppjusterade med motsvarande belopp budgetåret 1983/84. Utgiftsökningen exkl. statsskuldräntor mellan innevarande och nästa budgetår beräknas till följd av dessa omflyttningar bli något högre än vad siffrorna i budgetförslaget utvisade.

I motionerna 2417 (m) och 2431 (c) påstås att regeringen genom stora s. k. engångsutgifter under innevarande år och stora engångsförstärkningar nästa budgetår bokföringstekniskt lyckats få budgetunderskottet ungefär oförändrat mellan budgetåren.

I motion 2431 (c) påstås t. ex. att innevarande budget har blåsts upp genom att utgifter som egentligen belastar kommande år anvisats i år. Som exempel på detta nämns de kapitaltillskott som anvisats till det statliga fartygsbolaget Zenith Shipping AB.

I själva verket har totalbeloppet ca 3 miljarder kronor fördelats över en treårsperiod, varav 1 miljard beräknas utbetalas budgetåret 1984/85. I övrigt gäller generellt att medel som anvisas över reservationsanslag och som inte utnyttjas under året registreras som reservationsmedelsbehållningar. För innevarande budgetår beräknar regeringen att reservationsmedelsbehåll-

ningarna ökar för första gången på fyra år. Ökningen beräknas till 1,5 miljarder kronor. Det innebär således att underskottet blir motsvarande lägre innevarande år. För nästa budgetår förutses däremot att anslagsbehållningarna minskar med 3 miljarder, dvs. att underskottet blir motsvarande större. Påståendet i motion 2431 (c) att stora utgifter anvisats innevarande år kan således vara riktigt utan att det för den skull skulle vara korrekt att påstå att budgetunderskottet ökar till följd härav. De stora förändringarna i reservationsmedelsbehållningarna tyder snarast på att belastningen på budgeten förskjuts från innevarande budgetår till nästa.

I motion 2417 (m) anges att regeringen inberäknat s. k. engångsinkomster på sammanlagt drygt 5 miljarder kronor nästa budgetår. Det bör dock noteras att den förändrade uppbörden av B-skatt gäller redan från den 1 januari 1983. En viss effekt uppkommer således redan budgetåret 1982/83. Enligt utskottets mening borde motionärerna för att kunna dra de slutsatser man gör beträffande budgetunderskottets underliggande utveckling också studera de s. k. engångsförstärkningarna under innevarande budgetår. Den förkortade kredittiden för mervärdeskatt på importerade varor och vissa punktskatter beräknas leda till en kassamässig förstärkning på inemot 4 miljarder kronor budgetåret 1982/83. Avvecklingen av vissa statliga fonder som riksdagen beslutade hösten 1982 har också bidragit till en kassamässig engångsförstärkning av inkomsterna innevarande budgetår med drygt en miljard kronor. Det kan således konstateras att de s. k. engångsförstärkningarna av inkomsterna varit ungefär lika stora innevarande budgetår som de beräknas bli under nästa budgetår. Utskottet tillbakavisar den förenklade och grovt missvisande analys av budgetunderskottets utveckling som redovisas i motionerna 2417 (m) och 2431 (c).

För att göra en säker bedömning av den underliggande utgifts- och inkomstutvecklingen krävs betydligt grundligare analyser än vad utskottet här har redovisat. Enligt utskottets mening utgör det material som redovisas i långtidsbudgetkalkylerna ett värdefullt underlag för en sådan analys. Utskottet återkommer senare till dessa kalkyler.

Enligt riksrevisionsverkets (RRV) senaste budgetprognos (nr 8) för budgetåret 1982/83 beräknas statsbudgetens inkomster till 189,3 miljarder kronor och utgifterna till 278,5 miljarder kronor. Det är således något högre inkomster och något lägre utgifter än vad regeringen beräknade i det reviderade budgetförslaget. Underskottet budgetåret 1982/83 beräknas enligt RRV:s prognos bli 89,1 miljarder kronor mot 91,8 miljarder i det reviderade budgetförslaget.

Förändringarna i inkomsterna synes bero på redan inträffade förändringar vad gäller inbetalningar av inkomstskatter. Det finns enligt utskottets mening således skäl att utgå från att inkomsterna innevarande budgetår blir något högre än vad regeringen beräknade i kompletteringspropositionen. Vad gäller utgifterna synes förändringarna nästan helt bero på minskad

belastning på reservationsanslagen. Det innebär således att vissa utgifter förskjuts till in på nästa budgetår. Det finns enligt utskottets mening starka skäl för att noga följa utvecklingen av dessa anslagsutnyttjanden. Utskottet kommer i senare betänkanden att redovisa beräkningen av statsbudgetens inkomster och utgifter för budgetåret 1983/84.

Långtidsbudgeten

Enligt bedömningarna i långtidsbudgeten beräknas underskottet under den närmaste långtidsbudgetperioden öka från nivån 90 miljarder kronor till 120 miljarder kronor. Det är i synnerhet mot bakgrund av de förutsättningar som ligger till grund för kalkylerna en ytterst oroande utveckling. Underskottet skulle som andel av BNP öka från 12,5 % budgetåret 1983/84 till 13,2 % budgetåret 1987/88.

Utskottet har i det föregående slagit fast att ett centralt inslag i den ekonomiska politiken består i att reducera budgetunderskottet. Det är nödvändigt för att öka sparandet och kapitalbildningen i ekonomin. Det skulle minska det inflationsdrivande inslaget i ekonomin och verka nedpressande på räntenivån. Ett minskat upplåningsbehov skulle lämna utrymme för näringslivets kapitalförsörjning på kreditmarknaden. Likväl är det lätt att konstatera att den automatik som ligger bakom budgetunderskottets tillväxt är stark, framför allt genom statsskuldräntornas obevekliga tillväxt. Även om underskottet exkl. statsskuldräntor skulle kunna hållas oförändrat i löpande priser under långtidsbudgetperioden skulle räntorna vid periodens slut öka till ca 89 miljarder kronor från nivån ca 55 miljarder budgetåret 1983/84. Det är en ökning av underskottet med 34 miljarder kronor på fem år trots att underskottet exkl. räntor är oförändrat. Det framstår således som en utomordentligt svår uppgift att reducera underskottets tillväxt.

Av det sagda framgår tydligt hur utomordentligt viktigt det är att nu sätta stopp för varje ökning av budgetunderskottet. Målsättningen måste ovillkorligen vara att reducera underskottet i jämförelse med vad som framkommer i långtidsbudgeten. Konsekvensen är att varje ny utgiftsökning måste finansieras antingen genom omprioriteringar eller genom inkomstförstärkningar.

Frågan om redovisningen av budgeten i olika verksamhetstermer liksom frågan om vad budgetunderskottets storlek ger uttryck för diskuteras i propositionen och berörs i flera motioner. Frågan om underskottets storlek i ett internationellt perspektiv har berörts av riksgäldsdirektören vid hearings i utskottet.

Utskottet anser med anledning härav att det vore av intresse att försöka beräkna statens och den offentliga sektorns inkomster, utgifter och underskott i enlighet med vad som är internationell praxis. Sådant arbete

pågår inom de internationella organisationerna. Utskottet anser vidare att den redovisning av budgeten i verksamhetstermer som redovisas i långtidsbudgeten (se tabell 9) utgör ett värdefullt komplement till det övriga beslutsunderlaget för budgetpolitiken och den ekonomiska politiken. Utskottet noterar att det arbete som nu inletts kommer att utvecklas vidare i nästa långtidsbudget.

Tabell 9. Statsbudgetens inkomster och utgifter fördelat på verksamhetsgrenar

Milj. kr., löpande priser

	1981/82	1982/83	1983/84
1. Statliga rörelsen			
Inkomster:	150 508	169 560	187 635
Utgifter:	188 773	209 217	217 639
Netto statliga rörelsen	**–38 265**	**–39 657**	**–30 004**
därav			
1.1 Statlig uthyrningsverksamhet			
Inkomster: Hyror m. m.	3 279	3 739	4 654
Utgifter: Förvaltningskostnader, kapitalkostnader m. m.	2 983	3 536	4 376
Netto bokföringsmässigt	314	203	278
Kalkylmässig kassapost	– 26	– 59	– 74
Netto statlig uthyrningsverksamhet	**288**	**144**	**204**
1.2 Pensioner och social omsorg			
Inkomster: Socialavgifter	61 061	64 932	71 174
Utgifter: Bidrag m. m.[1]	75 201	80 810	83 555
Netto pensioner och social omsorg	**–14 140**	**–15 878**	**–12 381**
2. Affärsverksamhet			
Inkomster: Överskott	2 161	2 478	3 026
Avskrivningar	4 387	4 927	5 139
Utgifter: Investeringar	6 427	7 596	7 406
Övrigt	1 302	1 308	1 463
Netto affärsverksamhet	**– 1 181**	**– 1 499**	**– 704**
3. Låneverksamhet			
Inkomster: Återbetalning av lån	2 643	2 930	3 268
Utgifter: Utlåning	12 180	13 022	14 611
Rörlig kredit	– 1 242	1 649	1 500
Netto låneverksamhet	**– 8 295**	**–11 741**	**–12 843**
4. Finansnetto			
Inkomster: Ränteinkomster	7 432	8 298	9 084
Utgifter: Statsskuldräntor	27 724	47 200	55 400
Netto finansnetto	**–20 292**	**–38 902**	**–46 316**
5. Statsbudgeten totalt			
Inkomster	167 131	188 193	208 152
Utgifter	235 164	279 992	298 019
Budgetsaldo	**–68 033**	**–91 799**	**–89 867**

[1] Häri inkluderas utgifter för folkpensioner, sjukförsäkring inkl. föräldraförsäkring, delpension, barnomsorg och vuxenutbildning. Utgifter och inkomster har bruttoredovisats.

Budgetpolitiska riktlinjer

Regeringen anser att en grundläggande förutsättning för att minska det växande budgetunderskottet är att få i gång tillväxten i ekonomin. Det krävs en kraftfull och konsekvent politik som leder till samhällsekonomisk tillväxt och en låg inflation. Det är nödvändigt att omfattande insatser görs för att kraftigt dämpa kostnadsökningarna i ekonomin. En förutsättning härför är att budgetunderskotten kan minskas. Regeringen sätter som mål för prisökningarna under loppet av år 1984 att de får uppgå till högst 4 %. Det innebär således att de utgifter som styrs av prisutvecklingen bör maximeras till denna ökningstakt. Regeringen redovisar i propositionen en lång rad översyner av verksamheter som pågår i syfte att minska belastningen på statsbudgeten. Vidare slås fast att utrymme för reformer kan skapas endast genom omprioriteringar.

Innan utskottet övergår till att behandla de alternativa budgetförslag som presenteras i olika partimotioner med anledning av kompletteringspropositionen, vill utskottet särskilt beröra frågan om *begränsning av de automatiska ökningarna av utgifterna.*

Med en inflationspolitik innebärande 4 % prisökning 1984 blir självfallet behovet av priskompensation och automatikbegränsningar väsentligt mindre än det varit under de senaste åren. För att åstadkomma en sådan utveckling är det emellertid mycket viktigt, enligt utskottets mening, att man bryter förväntningarna om fortsatt hög inflation och att man gör troligt att inflationsmålet kan komma att uppnås.

Utskottet delar regeringens uppfattning att ett pristak för de statliga utgifterna skulle vara ett verkningsfullt medel som skulle bidra till att göra en sådan politik trovärdig. Därigenom kommer taket att påtagligt bidra till att inflationen hålls nere, och taket i sig kommer inte att medföra en real nedskärning av de berörda utgifterna.

Att såsom föreslås i *motion 2435* (vpk) bygga in korrigeringsmöjligheter i systemet som automatiskt gör att taket höjs om prisökningen överstiger det uppsatta målet skulle allvarligt minska tilltron till åtgärderna och leda till att de avsedda effekterna uteblev. Utskottet avstyrker motion 2435 (vpk) i detta avseende.

I *motion 2431* (c) tillstyrks förslaget om pristak och dessutom föreslås att det utgiftsområde på vilket man bör tillämpa begränsad prisuppräkning bör utökas till att gälla t. ex. pensioner. Liknande yrkande framförs i *motion 2421* av Elving Andersson m. fl. (c).

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det finns skäl att låta stora utgiftsområden beröras av förslaget om begränsad prisuppräkning av utgifter. Självfallet får åtgärderna större effekter om de berör en större andel av utgifterna. Därigenom begränsas också inflationstakten. Utskottet ställer sig således positivt till principen som sådan. Såsom påpekas i propositionen erfordras särskilda tekniska lösningar från fall till fall. Riksdagen får tillfälle

att ta ställning till de konkreta förslagen inom varje område i höst när förslag härom föreläggs riksdagen. Eftersom utskottet här redovisat sin uppfattning synes yrkandena i motion 2431 (c) i här berörd del och motion 2421 inte behöva leda till någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida.

Ställningstagandet innebär vidare att utskottet inte kan dela den uppfattning som i detta avseende uttrycks i *motion 2432* (fp) om att ställningstagande till principen kan göras först när förslag föreligger för varje utgiftsområde.

I *motion 2417* (m) anförs att principen om begränsad prisuppräkning är tveksam när det gäller transfereringar. Av vad utskottet har sagt framgår att utskottet har i det närmaste motsatt uppfattning. Motionärerna anser emellertid att metoden kan vara ett verksamt medel att dämpa inflationen om den tillämpas på konsumtionsutgifter. Utskottet anser att när det gäller konsumtionsutgifter, t. ex. myndighetsanslag, bör nu generella begränsningsmetoder som t. ex. den årliga reala nedskärningen om 2 %, kompletteras med politiska ställningstaganden till verksamhetens omfattning och inriktning. Utskottet avstyrker således motion 2417 (m) i här berörd del.

Utskottet övergår härefter till att granska de budgetalternativ som presenteras i olika partimotioner.

I *motion 2417* (m) redovisas ett budgetalternativ som i väsentliga delar skiljer sig från regeringens. Förslagen i motionen överensstämmer i stor utsträckning med det förslag som man lade fram i januari med anledning av budgetpropositionen. På utgiftssidan föreslås omfattande nedskärningar av livsmedels- och boendesubventioner, arbetsmarknadspolitiska åtgärder och industristöd. Det är således åtgärder som i huvudsak riktar sig mot hushållen. Eftersom transfereringarna utgår enligt fördelningspolitiska principer, som syftar till en ökad jämlikhet, är det uppenbart att dessa principer sätts i fråga om nedskärningar görs i den omfattning som föreslås i motion 2417 (m). Utskottet kan för sin del inte ställa sig bakom en politik med sådan inriktning. På skattesidan föreslås kraftiga inkomstskattesänkningar för inkomsttagare med höga och mycket höga inkomster. Detta är en politik vars effekter leder till att förstärka de inkomstskillnader som skatte-och transfereringssystemet hittills har försökt utjämna. Att dessutom så drastiskt dra ner de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna framstår som en djupt orättfärdig politik vars främsta syfte är att skapa ökade klyftor och motsättningar i samhället.

Utskottet tar med bestämdhet avstånd från en sådan politik. Politiken synes så mycket mer oacceptabel som den samlade effekten av hela den politik motionärerna förordar torde leda till betydande efterfrågebortfall med produktionsneddragningar, ökad arbetslöshet och kapitalförstöring som följd. Den finansiella åtstramning som politiken på sikt synes leda mot åstadkommer reala effekter på ekonomin som enligt utskottets mening inte kan tolereras.

Utskottet har i betänkande 1982/83:45 belyst konsekvenserna av motionärernas politik för den kommunala sektorn. Den synes leda till en påtaglig försämring av den kommunala servicen och minskad sysselsättning i den kommunala sektorn. Åtgärdernas omfattning och kraven på omedelbart genomförande skulle leda till drastiska och oplanerade omläggningar av verksamheten, vilket i sin tur skulle leda till en oacceptabel resursförstöring.

Utskottet kan mot bakgrund av vad som anförts inte tillstyrka den allmänna inriktning av budgetpolitiken som förslagen i motion 2417 (m) innebär.

I *motion 2431* (c) upprepas det budgetalternativ som samma motionärer presenterade i januari. Enligt motionärernas beräkningar uppgår besparingarna till 21 miljarder kronor för helår.

Huvuddelen av dessa besparingar är av engångskaraktär. Den varaktiga besparingseffekten motverkas av förslag till skattesänkningar, varför den långsiktiga effekten på statsbudgetens saldo torde bli ungefär noll. Några av de s. k. engångsbesparingarna kan också ifrågasättas huruvida de är besparingar eller inte. Den största posten i motionärernas förslag avser bostadslånefinansieringen, som föreslås bli utlyft från statsbudgeten. Liknande förslag framförs i *motion 2432* (fp) yrkande 29. Beträffande denna typ av åtgärder anförde dåvarande budgetministern i budgetpropositionen 1981/82:100 följande:

Jag vill i detta sammanhang även beröra effekterna av om en viss del av de statliga investeringarna eller viss statlig utlåning lyfts ut från statsbudgeten. I sådana fall uppstår en budgetavlastning. Det finns emellertid ingen anledning att betrakta detta som en samhällsekonomisk besparing om finansieringen fortsättningsvis sker med prioriterade lån eller med stöd av statliga kreditgarantier.

Utskottet ställde sig bakom detta synsätt och delar alltjämt den uppfattning som kom till uttryck i propositionen. Bland motionärernas övriga besparingsförslag ingår bl. a. avveckling av vissa statliga fonder. Förslagen från den s. k. fondutredningen har remissbehandlats och regeringens ställningstagande kommer att föreläggas riksdagen. Utskottet ser inte någon anledning att föregripa den behandlingen. Med det anförda avstyrks motion 2432 (fp) yrkande 29 och motion 2431 i motsvarande del.

I *motion 2431* (c) upprepas också besparingsförslagen inom sjukförsäkringen, pensionssystemet och vad gäller statsbidragen för den kommunala barnomsorgen. Dessa åtgärder ger enligt motionärerna utrymme för en sänkning av mervärdeskatten. Åtgärderna balanserar i stort sett varandra på statsbudgeten. Riksdagen och utskottet har vid flera tillfällen det senaste året avvisat dessa förslag. Utskottet finner för sin del inte anledning att frångå sitt tidigare ställningstagande.

Utskottet har i ett yttrande till skatteutskottet tagit ställning till motionärernas förslag till finansiering av skattereformens andra steg år 1984 och

finansieringen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som regeringen föreslagit och motionärerna tillstyrkt (FiU 1982/83:7 y).

I motion 2431 (c) föreslås att skattereformens andra etapp finansieras med att skatten på olja och el-kraft höjs från den 1 januari 1984 och att den nyligen införda avdragsrätten för fackföreningavgifter slopas.

Avdragsrätten för fackföreningsavgifter infördes 1983 som ett led i strävandena att underlätta för parterna på arbetsmarknaden att träffa avtal på en ansvarsfull nivå. Genom avdragsrätten skapades en beskattningsmässig likställighet mellan arbetstagarnas och arbetsgivarnas organisationsavgifter. Enligt vad som nu kan utläsas tycks också avtalen ha slutits på en ansvarsfull nivå. Utskottet ser det därför inte som en lämplig åtgärd att inför 1984 nu avskaffa denna avdragsrätt. Om avdragsrätten skulle avskaffas måste nödvändigtvis motsvarande skärpning göras av beskattningen av arbetsgivarnas organisationsavgifter. Eftersom några sådana tankar inte återfinns i motionen är förslaget enligt utskottets uppfattning djupt orättvist. Motionärernas förslag uttrycker en ensidig och negativ syn på svensk fackföreningsrörelse. Utskottet avstyrker därför från sina utgångspunkter en sådan delfinansiering av skattereformen år 1984.

Vad gäller finansieringen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna hänvisar motionärerna till de besparingar man föreslagit i motion 2431 (c). Som framgått utgör dessa besparingar till väsentlig del en teknisk budgetavlastning.

Återstoden av motionärernas förslag till besparingar är av engångskaraktär, varav flera är under övervägande inom regeringskansliet, vilket redan framgår av kompletteringspropositionen. De har en helt annan ekonomisk effekt än t. ex. höjda energiskatter, som ju innebär en solidarisk medverkan från enskilda individer för att ge arbete åt de arbetslösa. Likviditetsindragningar har en helt annan innebörd. De kan under inga förhållanden genomföras så att de träder i kraft redan i höst.

Frånsett dessa förslag leder motionärernas budgetalternativ till ungefär samma budgetsaldo som regeringens. Beaktar man dessutom att motionärerna inte accepterar de energiskattehöjningar regeringen föreslagit resulterar motionärernas budgetalternativ i ett större underskott än vad regeringen räknar med. Inkomstbortfallet budgetåret 1983/84 torde ligga i storleksordningen 2 miljarder kronor. Utskottet kan mot denna bakgrund inte tillstyrka det budgetalternativ motionärerna föreslår i motion 2431 yrkande 2.

I *motion 2432* (fp) föreslås arbetsmarknadspolitiska åtgärder med en annan inriktning än vad regeringen föreslår. Enligt utskottets bedömning kan dessa åtgärder inte förväntas få samma omedelbara effekter på sysselsättningen som regeringens förslag till åtgärder. Motionärernas förslag måste därför enligt utskottets mening kompletteras med andra åtgärder för att inte arbetslösheten skall öka under det närmaste året.

Den totala omslutningen av motionärernas förslag blir av ungefär samma

storleksordning som enligt regeringens förslag. Sammantaget leder motionärernas budgetalternativ till ett lägre underskott än vad regeringen beräknar. En stor del av åtgärderna för återhållsamhet i den offentliga sektorn läggs emellertid på kommunerna. Utskottet har redan i sitt betänkande 1982/83:45 avstyrkt dessa åtgärder. Likaså har riksdagen tidigare avvisat motionärernas förslag till besparingar inom sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, ändrad beräkning av basbelopp samt vad gäller statsbidragen för den kommunala barnomsorgen.

Av motionärernas besparingsförslag återstår då endast nedtrappningen av livsmedelssubventionerna och slopande av hyresrabatter. Enligt utskottets mening är det fördelningspolitiskt oacceptabelt att på detta sätt finansiera arbetsmarknadspolitiska insatser med nedskärningar som ensidigt gäller transfereringar till de ekonomiskt sämst ställda grupperna i samhället.

Utskottet avstyrker med det anförda motion 2432 (fp) yrkandena 2 och 10.

Utskottet vill sammanfattningsvis beträffande förslagen i motionerna 2417 (m), 2431 (c) och 2432 (fp) konstatera att de sparmål om minst 12 miljarder kronor som ställes upp i kompletteringspropositionen våren 1982 endast har uppfyllts i motion 2417 (m). Sparmålen uppnås med förslagen i motion 2432 (fp) endast om man också inberäknar de besparingar som man ursprungligen föreslog för budgetåret 1982/83.

I *motion 2435* (vpk) föreslås utgiftsökningar för ett program för förbättrad offentlig service och nya industriella satsningar. Motionärerna anser att i förhållande till de stora positiva effekterna på sysselsättningen är de negativa effekterna på statsbudgeten och bytesbalansen marginella.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning. I det uppkomna statsfinansiella läget kan inte ens aldrig så välmotiverade arbetsmarknadspolitiska satsningar få leda till att underskottet ytterligare försämras. Motionärerna föreslår flera finansieringskällor, som utökad el-skatt för industriföretag (motsv. ca 200 milj. kr.), omsättningsskatt på börshandeln, utlandsinvesteringsavgift och en särskild värnskatt, utformad som exempelvis en engångsskatt på stora förmögenheter.

Flertalet av förslagen till skattehöjningar är av den arten att de inte kan införas inom erforderlig tid. Även om utskottet mot bakgrund av de stegrade omsättningssiffrorna på börshandeln kan ha viss förståelse för tanken att avgiftsbelägga denna handel, måste utskottet konstatera att skatteförslagen i motionen skulle riskera få negativa verkningar i form av bl. a. minskade nyemissioner och under alla omständigheter kräva omfattande utredningsarbete innan de kan genomföras. Den avgiftsnivå som angetts – 10 % – är enligt utskottets mening helt orealistisk.

Utskottet konstaterar mot bakgrund av svårigheterna att klara finansieringsfrågorna att motionärernas förslag sannolikt leder till betydande ökningar av budgetunderskottet vilket, som framgått, utskottet inte kan acceptera. Utskottet avstyrker därmed motion 2435 (vpk) yrkande 2.

Utskottets prövning av olika förslag till budgetalternativ leder till följande *sammanfattande slutsatser* beträffande de budgetpolitiska riktlinjerna.

Det är ett nödvändigt krav att budgetunderskottets andel av BNP minskar under åren framöver. Utan att för den skull ange kamerala mått för hur snabbt denna neddragning bör ske – den måste anpassas till de förutsättningar som gäller i vår omvärld – måste konstateras att detta är en långsiktig process. En förutsättning för att lyckas är att vi återigen får i gång tillväxten i ekonomin. För detta krävs att inflationstakten nedbringas. Utskottet anser att ett inflationstak om 4 % kan bidra till att bryta inflationsförväntningarna. Genom att också låta detta tal vara vägledande för de prisjusteringar som görs av de indexstyrda utgifterna upprätthålls förtroendet för inflationsmålet. Det är därvid angeläget att så stor andel av statsutgifterna som möjligt knyts till begränsningarna av de automatiska utgifterna. Därigenom ökar möjligheten att nå det uppställda målet. Det är också angeläget att tillväxten inom utgiftsområden där olika avtal gäller, t. ex. kommunala bidrag, begränsas på motsvarande sätt.

Det är vidare nödvändigt att skattereformens andra steg år 1984 finansieras samt att de arbetsmarknadspolitiska insatser som regeringen nu föreslår också finansieras (se FiU 1982/83:7 y). Utrymme för reformer kan enligt utskottets mening endast skapas genom omprioriteringar eller inkomstförstärkningar. En fortsatt restriktiv inställning till nya krav på tjänster i statsförvaltningen är nödvändig. Generella krav på återhållsamhet och neddragningar av verksamhet måste kompletteras med politiska ställningstaganden till verksamhetens omfattning och inriktning. Myndigheterna bör ges ökad frihet att inom givna ramar påverka lokalkostnaderna.

I enlighet med vad utskottet uttalade i betänkande 1982/83:35 bör enhetliga regler eftersträvas för utbetalning av statsbidrag och för bidragsanslagen bör endast en begränsad prisuppräkning ske. Utskottet framhöll i samma betänkande behovet av att vidta olika kassahållningsåtgärder för att minska statens räntekostnader. En ökad uppmärksamhet bör också ägnas den statliga garantigivningen och utlåningsverksamheten i syfte att minska statens kostnader för denna.

Övriga motionsyrkanden

I *motion 2432* (fp) yrkande 9 hemställs att statsmakterna vid planerade förändringar av skatter, avgifter och lagstiftning i god tid skall avisera dessa. Därigenom tillgodoses näringslivets *behov av stabila spelregler,* vilket underlättar deras planering.

Utskottet har i princip inte något att invända mot att företag och enskilda så långt möjligt i god tid informeras om förändringar i skatter, avgifter och annan lagstiftning. Men som motionärerna själva konstaterar är det i vissa lägen mycket angeläget att åtgärder vidtas för att så snabbt som möjligt uppnå det avsedda syftet med åtgärderna. Detta kan vara till gagn för såväl

näringsliv som samhälle. Dessutom kan inte statsmakterna avhända sig möjligheten att vid behov vidta nödvändiga åtgärder, även om de måste genomföras med kort varsel. Utskottet anser det inte lämpligt mot denna bakgrund att låta motionärernas yrkande leda till någon åtgärd från riksdagens sida. Motion 2432 yrkande 9 avstyrks därmed.

I *motion 1928* (yrkande 17) av Rolf Clarkson (m) föreslås att *avkastningskravet för de affärsdrivande verkens* statskapital bör ligga i nivå med statens genomsnittliga inlåningsränta (f. n. ca 12,75 %). I samband med moderniseringen av det statliga budgetsystemet 1981 ändrades principerna för beräkning av räntan på bl. a. affärsverkens statskapital. Tidigare anslöt räntan till normalräntan som baserades på ett genomsnitt av de senaste tio årens obligationsränta. Motivet till att ändra principerna var ett önskemål att knyta förräntningskravet för affärsverken närmare den aktuella obligationsräntan. För att utjämna tillfälliga variationer men ändå få en anslutning till gällande räntenivå beslutades att avkastningsräntan skulle fastställas till ett genomsnitt av obligationsräntan under de tre närmast föregående kalenderåren. Avkastningsräntan fastställs per den 1 juli varje år. Räntan uppgår f. n. till 12 % för budgetåret 1982/83 och 13 % för 1983/84.

Utskottet anser att avkastningskravet för affärsverken i så hög grad som möjligt bör ansluta till kostnaden för statens upplåning. Det måste dock vara ett rimligt krav att affärsverken i sin planering har möjlighet att relativt väl kunna beräkna avkastningskravet. Skulle räntan så som föreslås i motion 1928 knytas till statens aktuella inlåningsränta kan följden bli att kortsiktiga fluktuationer omedelbart slår igenom på avkastningsräntan. Detta skulle innebära att förutsättningarna för affärsverkens ekonomiska verksamhet plötsligt skulle kunna förändras. Det skulle självfallet försvåra en god planering. Mot bakgrund av att principerna för statens avkastningsränta nyligen ändrats och att de enligt utskottets mening väl tillgodoser kravet på följsamhet med övriga räntenivåer avstyrker utskottet motion 1928 yrkande 17.

I *motion 2432* (fp) begärs att regeringen lämnar förslag till *ökad avgiftsfinansiering* som ett led i ambitionen att åstadkomma ett närmare samband mellan en viss tjänst och kostnaden för den.

Utskottet anser att formerna för den avgiftsbelagda verksamheten kontinuerligt bör ses över och att avgifterna bör anpassas till kostnadsnivån. Riksrevisionsverket har ett särskilt ansvar för att avgifterna för de statliga myndigheternas verksamhet är anpassade till kostnadsnivån. Föredraganden redovisar i de budgetpolitiska riktlinjerna för budgetåret 1984/85 vikten av att myndigheterna mer aktivt bevakar möjligheterna till inkomstförstärkningar via taxor och avgifter. Myndigheterna bör även överväga att avgiftsbelägga tjänster och varor som nu inte är avgiftsbelagda. Utskottet anser att detta bör ge förutsättningar för att i kommande budgetarbete ytterligare uppmärksamma avgiftsfrågorna. Något initiativ från riksdagens

sida i denna fråga anser inte utskottet vara nödvändigt och avstyrker därmed motion 2432 yrkande 13.

I *motion 2432* (fp) föreslås (yrkande 28) att riksdagen ger regeringen till känna att en tidigareläggning av statliga byggen för 800 milj. kr. bör ske med utnyttjande av *finansfullmakten.*

Riksdagen har bemyndigat regeringen att i sysselsättningsskapande syfte utnyttja finansfullmakten. Det åligger regeringen att besluta om vilka specifika åtgärder som skall vidtas inom denna ram. Riksdagen kan däremot vid fastställandet av beredskapsbudgeten uttrycka sin mening om de projekt som ingår i projektreserven. I sitt betänkande 1982/83:44 tillstyrker utskottet regeringens förslag till beredskapsbudget för budgetåret 1983/84. Med det anförda avstyrker utskottet motion 2432 yrkande 28.

Vad föredraganden anför i propositionen om utnyttjandet av finansfullmakten föranleder inget särskilt uttalande från utskottets sida. Utskottet tillstyrker att en motsvarande finansfullmakt om 2 500 milj. kr. lämnas för budgetåret 1983/84. Riksdagens bemyndigande bör, som föredraganden begär, gälla enligt nuvarande principer.

Hemställan

Utskottet hemställer

Finansplanen

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
   att riksdagen med avslag på motionerna 1982/83:2417 yrkande 1, 1982/83:2431 yrkande 1, 1982/83:2432 yrkande 1 och 1982/83:2435 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *liberalisering av kreditpolitiken*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2417 yrkande 3,
3. beträffande *uttalande om kollektiva löntagarfonder*
   att riksdagen avslår motionerna 1982/83:2431 yrkande 3 och 1982/83:2432 yrkande 8,
4. beträffande *sänkt sjukförsäkringsavgift för mindre företag*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2431 yrkande 10,
5. beträffande *översyn av ATP-systemet*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2431 yrkande 13,
6. beträffande *skärpt restriktivitet mot kapitalexport och valutaspekulation*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2435 yrkande 13.

7. beträffande *uttalande om pris- och hyresstopp*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2435 yrkande 14,
8. beträffande *uttalande för räntesänkning*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2435 yrkande 15,
9. beträffande *utredning om den offentliga sektorns roll för sysselsättningen*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:217 yrkande 2,
10. beträffande *utredning rörande program för utbyggnad av den offentliga sektorn*
    att riksdagen avslår motion 1982/83:860,

Budgetförslaget

11. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
    att riksdagen med avslag på motionerna 1982/83:2417 yrkande 2, 1982/83:2431 yrkande 2, 1982/83:2432 yrkandena 2, 10 och 29, 1982/83:2435 yrkande 2 samt 1982/83:2421 godkänner vad som förordats i proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
12. beträffande *behov av stabila spelregler*
    att riksdagen avslår motion 1982/83:2432 yrkande 9,
13. beträffande *avkastningskravet för de affärsdrivande verken*
    att riksdagen avslår motion 1982/83:1928 yrkande 17,
14. beträffande *förslag om avgiftssättning*
    att riksdagen avslår motion 1982/83:2432 yrkande 13,

Finansfullmakten

15. beträffande *tidigareläggning av statliga byggen med utnyttjande av finansfullmakten*
    att riksdagen avslår motion 1982/83:2432 yrkande 28,
16. beträffande *utnyttjande av finansfullmakten*
    att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 17,
17. beträffande *finansfullmakt*
    att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1983/84, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 9 intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

Besparingar inom regeringskansliet

18. beträffande *rationalisering och kostnadsbesparingar m.m. inom regeringskansliet*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 19.

Utskottet hemställer att ärendet avgörs efter endast en bordläggning.

Stockholm den 26 maj 1983

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Paul Jansson (s), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Lennart Blom (m), Roland Sundgren (s), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Bo Södersten (s), Hugo Hegeland (m) och Carl-Henrik Hermansson (vpk).

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "I detta" och s. 35 slutar med "mellan länderna" bort ha följande lydelse:

Regeringen tycks fortfarande tro att den skall kunna övertyga de stora industriländerna att lägga om politiken i mer expansionistisk riktning. Enligt utskottet går det dock inte, vare sig globalt eller i enskilda länder, att expandera sig ur krisen. Den bristande flexibiliteten i västvärldens ekonomier, deras övertunga offentliga sektorer och övriga grundläggande stagnationsorsaker måste först angripas.

Eftersom en varaktigt låg inflationstakt är en förutsättning för att komma till rätta med de strukturella bristerna i västvärldens ekonomier kommer kampen mot inflationen sannolikt även i fortsättningen att ges högsta prioritet i de stora industriländerna. Det finns, enligt utskottet, ingen anledning att räkna med en stabil tillväxt i världsekonomin så länge inflationen inte långsiktigt bemästras. Av samma orsak finns ej heller någon anledning att räkna med en allmän underskottspolitik för att öka tillväxten.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 35 börjar med "*Den ekonomiska*" och på s. 43 slutar med "moment 1" bort ha följande lydelse:

Sveriges ekonomiska problem

Sveriges ekonomiska problem är – som påpekas i motion 2417 (m) – ett uttryck för den socialdemokratiska modellens strukturkris. Som en konsekvens av den snabbt växande offentliga sektorn har tillväxtkraften i det privata näringslivet försvagats. Bytesbalansunderskottet, inflationen, den växande arbetslösheten och budgetunderskottet är i stor utsträckning en direkt följd av den offentliga sektorns expansion. Höjda skatter har brutit ner de ekonomiska drivkrafterna, utbyggnaden av den offentliga sektorn har lett till en felaktig lönestruktur, industrisubventioner har låst fast produktionsresurser i krisföretagen etc. På väsentliga områden har marknadsekonomin begränsats, upphävts eller snärjts in genom ett växande antal regleringar och utbyggd byråkrati. Den svenska ekonomin har därmed successivt förlorat den flexibilitet och anpassningsförmåga som den hade under 1950- och 1960-talen.

Den kursomläggning som förespråkas i motion 2417 (m) är nödvändig för att lösa de problem som den socialdemokratiska utvecklingsmodellen medfört. Utskottet menar att denna politik utgör det klara alternativet till att följa socialdemokraternas alltmer kollektivistiska och socialistiska linje.

Den konjunkturuppgång som tycks vara på väg är ett nödvändigt men långt ifrån tillräckligt villkor för att vi skall få balans i ekonomin. Våra balansbrister är enligt utskottets mening strukturella och så djupa att det krävs betydligt mer än en konjunkturuppgång för att lösa dem. Regeringen rättar inte till orsakerna till problemen:

– De offentliga utgifterna och underskotten fortsätter att öka.

– Skattehöjningspolitiken fortsätter. Marginalskatteomläggningen urholkas av inflationen och punktskatterna höjs ytterligare.

– Subventionspolitiken fortsätter. Trots löften om neddragningar av industrisubventionerna har utvecklingen gått i motsatt riktning.

– Lönespridningen är alltför liten för att arbetsmarknaden skall fungera smidigt. Risken för flaskhalsproblem när konjunkturen förbättras är uppenbar.

Konjunkturuppgången 1979-1980 kunde inte bryta den trendmässiga nedgången i vår ekonomi. Den nu inledda uppgången kommer också att vara otillräcklig eftersom de grundläggande strukturella problemen inte är lösta. Det måste ske en mer genomgripande kursomläggning för att den svenska ekonomin varaktigt skall gynnas av den förbättrade konjunkturen. Annars hotas både konjunkturuppgången och möjligheterna att få ned inflationen av det ökade budgetunderskottet.

Den ekonomiska politiken

Helt riktigt sätter regeringen upp kampen mot inflationen som den primära uppgiften för den ekonomiska politiken. Men det går inte att bekämpa inflationen genom att i stort sett bara ange en låg siffra som mål. En sänkning av inflationstakten från ca 10 % i år till 4 % 1984 samtidigt som konjunkturen vänder uppåt och budgetunderskottet når nya rekordnivåer strider mot all inhemsk och internationell erfarenhet. Hur en drastisk sänkning av inflationstakten skall kunna förenas med en fortsatt offentlig utgiftsexpansion klargörs inte heller i den reviderade finansplanen. Anti-inflationspolitiken saknar ett konkret innehåll. Utskottet anser därför att den politik som regeringen skisserar är motsägelsefull.

Trots att regeringen är medveten om att en framgångsrik inflationsbekämpning i mycket hög grad är beroende av att budgetunderskottet reduceras, föreslås inga konkreta besparingar i kompletteringspropositionen. Ett inflationsmål som inte kompletteras med ett mål för de offentliga utgifterna och underskotten har enligt utskottets uppfattning mycket små chanser att kunna uppnås.

Regeringen söker förverkliga inflationsmålet på 4 % med enbart ett inflationstak på 4 % för en del av de utgifter som påverkas av inflationen. Det är inte lätt för utskottet att genomskåda hur indextaket är tänkt att sättas eller exakt vilka utgiftsposter som kommer att beröras. Som påpekas i motion 2417 (m) förefaller det emellertid som om indexbegränsningen får en relativt blygsam omfattning. Sammantaget torde endast 11–12 % av statsbudgetens utgiftssida, dvs. 30–35 miljarder kronor påverkas. Vid en inflation på 8 % blir besparingseffekten endast 1,3 miljarder kronor. Om å andra sidan inflationsmålet skulle uppfyllas blir det inga besparingar alls.

Regeringens politik innebär framför allt en mycket kraftig offentlig utgiftsexpansion 1983. De reala offentliga utgifterna förväntas nu öka t. o. m. snabbare än vad regeringen räknade med i januari, 4,3 % jämfört med tidigare beräknade 3,9 %. Eftersom BNP-ökningen beräknas till 1,8 % kommer den offentliga utgiftsökningen i år att bli större än nationens samlade inkomstökning. Den offentliga utgiftsandelen stiger därigenom till 70 % av BNP.

Utskottet beklagar att det inte finns någon samstämmighet mellan vad regeringen förmodligen vill göra och vad regeringen förmår uträtta. Trots att både långtidsbudgeten och treårskalkylerna visar att budgetunderskottet fortsätter att öka även vid drastiskt sänkt inflationstakt har regeringen ej förmått att ställa upp några mål för vare sig budgetunderskottets utveckling eller de offentliga utgifternas ökningstakt.

Det är visserligen hoppingivande att regeringen inför budgetåret 1984/85 aviserar ett relativt omfattande besparingsarbete. Men det är beklagligt att regeringen nu förlorar ännu ett år. Denna tempoförlust kan mycket väl visa sig vara ödesdiger för våra möjligheter att få bukt med den annalkande statsfinansiella krisen.

Sverige har f. n. en hemmagjord inflation genom devalveringen, skattehöjningarna, lönekostnadsökningarna och budgetunderskottet. I en uppåtgående konjunktur kan den inflation som orsakas av den offentliga utgiftsexpansionen och budgetunderskottet samt marknadernas bristande flexibilitet förväntas öka.

I motion 2417 (m) anges enligt utskottet ett realistiskt program mot inflationen. Detta program innehåller följande huvudpunkter.

1. En stram politik med offentliga besparingar som viktigaste inslag. En neddragning av de offentliga utgifterna och budgetunderskottet håller tillbaka den inhemska efterfrågan samtidigt som det blir lättare att kontrollera penningmängden, vilket är väsentligt för att få ner inflationstakten.

2. En skattepolitik som innebär att höjda energiskatter avvisas och att bl. a. löne- och marginalskatterna sänks.

3. Ökad rörlighet för arbetskraft och kapital för att förhindra "flaskhalsproblem" i en uppåtgående konjunktur. Även avregleringar, privatisering och avbyråkratisering behövs för att öka konkurrensen och effektiviteten. På sikt bromsar detta prisstegringarna.

4. För att komma till rätta med inflationsdrivande lönehöjningar förordas en politik som innebär att arbetsmarknadens parter tar ansvar för sysselsättningen. Staten har inte längre råd att städa upp efter alltför dyra avtal. Den fria förhandlingsrätten är en frihet under ansvar.

Sverige måste avveckla underskotten i den offentliga sektorn och i bytesbalansen. Detta är, enligt utskottet, den centrala uppgiften för den ekonomiska politiken under 1980-talet. Det går inte i längden att basera vår välfärd på resurser som andra länder har skapat eller kommande generationer förväntas skapa.

Utskottet delar den bedömning som görs i motion 2417 (m) att den offentliga utgiftstillväxten nu radikalt måste skäras ned genom besparingar. I motionen föreslås besparingar på 20,6 miljarder kronor och skattesänkningar på 7,1 miljarder kronor, vilket innebär att motionen redovisar ett budgetunderskott som ligger nästan 14 miljarder kronor lägre än regeringens.

Kraftfulla besparingar är nödvändiga för att få bukt med den annalkande statsfinansiella krisen, inflationen och utlandsupplåningen. Besparingarna är enligt utskottet också fördelningspolitiskt välmotiverade. Om vi inte sparar ökar inkomstfördelningen från nästkommande generation till denna generation.

Utskottet anser också att den förväntade konjunkturuppgången underlättar en betydande neddragning av budgetunderskottet utan att den totala efterfrågan kommer på en alltför låg nivå. I själva verket är en neddragning av budgetunderskottet en nödvändig förutsättning för en varaktig industriell expansion i Sverige.

Den inriktning av den ekonomiska politiken som föreslås i motionerna

2431 (c) och 2432 (fp) skiljer sig i vissa delar fördelaktigt från propositionen men innebär enligt utskottets mening inte en tillräckligt kraftig omläggning av politiken i marknadsekonomisk riktning. I motion 2435 (vpk) förordas en ansvarslös expansiv politik som enligt utskottets mening enbart kommer att förvärra vår ekonomiska kris.

Med det anförda avstyrker utskottet proposition 150 yrkande 1 samt motionerna 2431 yrkande 1, 2432 yrkande 1 och 2435 yrkande 1. Utskottet godkänner vad som anförts i motion 2417 yrkande 1, vilket bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
   att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1982/83:2431 yrkande 1, 1982/83:2432 yrkande 1 och 1982/83:2435 yrkande 1 godkänner vad som förordats i motion 1982/83:2417 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Rolf Wirtén (fp), Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "*Internationell bakgrund*" och på s. 43 slutar med "moment 1" bort ha följande lydelse:

Den internationella bakgrunden

Under de senaste månaderna har allt tydligare tecken kunnat skönjas av en internationell konjunkturuppgång. Bakgrunden är dels de oljeprissänkningar som nyligen skett, dels att främst USA och även Västtyskland och Storbritannien under det senaste halvåret lättat på penningpolitiken när nu inflationen kommit ner till 1960-talsnivåer.

Det är framför allt utvecklingen i USA som tyder på att en uppgång kommer under loppet av 1983. Lagren har där slutat att minska och den sänkta inflationstakten medför en realinkomstökning som stimulerar den privata konsumtionen och bostadsbyggandet. Industriproduktionen i USA har också ökat den senaste tiden. På litet längre sikt är emellertid utvecklingen fortfarande osäker. Risk finns att penningpolitiken i USA åter läggs om i åtstramande riktning, med räntehöjningar som följd. I stor utsträckning är denna risk beroende av hur det amerikanska budgetunder-

skottet utvecklas och den därmed följande likviditetsökningen i ekonomin. Detta innebär att man måste vara försiktig med bedömningen av under hur lång tid den pågående uppgången i USA kan bestå.

Även i Europa finns vissa tecken som tyder på att konjunkturavmattningen har avstannat. Bottenläget skulle därmed ha passerats, och en försiktig uppgång kunna komma till stånd. Detta gäller t. ex. Västtyskland och några ytterligare länder.

En väsentlig faktor bakom uppgången är den kraftigt sjunkande internationella inflationen. Prisstegringarna hade i början av 1983 sjunkit till ca 3,5 % i USA, under 2 % i Japan, 3,7 % i Västtyskland och 5,3 % i England. Genomsnittet för OECD-länderna låg på ca 5,7 %. I flertalet länder väntas det sjunka ytterligare under 1983.

En viktig orsak till den sänkta inflationstakten är naturligtvis de kraftigt sjunkande oljepriserna.

Trots de relativt optimistiska förväntningarna på en konjunkturuppgång anses allmänt att den sannolikt inte blir tillräckligt kraftig för att öka sysselsättningen, åtminstone inte i Västeuropa. En av orsakerna är den stora lediga kapaciteten inom industrin, vilket gör att produktionen kan ökas avsevärt innan expansionsinvestering blir nödvändig.

Den allmänt ansträngda sysselsättningssituationen har under senare år framkallat en alltmer ökande protektionism. Skulle denna utveckling fortsätta kan det bli ett allvarligt hot för ett litet och starkt exportberoende land som Sverige.

Sammanfattningsvis kan man notera en viss återhämtning i den internationella konjunkturen på kort sikt, men viss osäkerhet om huruvida denna uppgång kommer att hålla i sig under någon längre tid.

Regeringens ekonomiska politik

Sysselsättningen

I viktiga avseenden synes regeringen vara på väg in i en återvändsgränd när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Statistiken (se taball A, s. 65) visar klart sämre resultat av arbetslöshetsbekämpningen nu än för ett år sedan. Utan en samlad strategi för att pressa ner budgetunderskotten så kommer dessa obönhörligen att öka dramatiskt. Vi riskerar därmed att successivt försämra våra möjligheter att bekämpa arbetslösheten.

Inflationen

Internationella bedömare (OECD) ansåg redan sommaren 1982 att, om mittenregeringens politik fullföljts, så pekade den svenska inflationen för 1983 mot en nivå på 5–6 %. Med den minskade internationella inflationen sista halvåret (oljan, räntorna m. m.), som OECD inte beaktade förra sommaren, hade sannolikt den svenska inflationen redan i år varit nere på

Tabell A

	febr. 83	febr. 82	mars 83	mars 82	april 83	april 82
Arbetslöshet, totalt (tusental)	155	135	149	124	122	112
%	3,6	3,1	3,4	2,9	2,8	2.6
Ungdomsarbetslöshet (16–24 år)- (tusental)	49	45	47	41	39	36
%	7,6	6,9	7,3	6,4	6,1	5,6

den nivå, ca 4 %, som regeringen uppsatt som mål för nästa år.

Utskottet är naturligtvis positivt till ambitionen att få ner prisstegringarna i Sverige, men menar att regeringen helt har försummat att göra detta troligt genom att de ekonomiska sambanden mellan den reala och den finansiella utvecklingen inte har analyserats. Den finansiella utveckling som blir resultatet av den politik som förespråkas innebär nämligen att målen om inflation, produktion och sysselsättning är omöjliga att uppnå.

Regeringen redovisar ingen lösning på problemet med finansiering av budgetunderskottet och den därmed sammanhängande stora likviditetsökningen och press uppåt på penningmängd och ränta. Bristen på konkreta förslag innebär att regeringen bygger sin ekonomiska politik på en förhoppning om lägre inflation framöver.

Antagandena om inflationstakten i alternativ C – det som regeringen senare bygger vidare på – innebär ett antagande om att inflationen är 3 % i årstakt från senare delen av 1983, vilket ger en genomsnittlig ökning på 4 % för 1984 och 3 % för 1985.

Det är knappast troligt att en så drastisk sänkning av inflationen låter sig förenas med fortsatt offentlig expansion, reallöneökningar och minskning av arbetslösheten, vilket regeringen försöker ge intryck av.

Sammantaget lär det nog vara möjligt att inflationen går ner något när devalveringseffekten klingat av, men det finns anledning att starkt tvivla på 4 % nivån. Den aviserade höjningen av arbetsgivaravgiften förstärker detta intryck. Med en i och för sig optimistisk men mer realistisk bedömning torde inflationen komma att uppgå till 6–7 %.

Budgetunderskottet

Budgetunderskottet 1983/84 innebär en klar försämring jämfört med mittenregeringens budgetpolitik.

För 1981/82 motsvarade budgetunderskottet 11,4 % av BNP, medan det för 1983/84 blir 12,5 %. Att socialdemokraterna drivit upp budgetunderskottet till rekordsiffran 14 % av BNP under det mellanliggande budgetåret 1982/83 förändrar inte detta faktum.

De totala statliga utgifterna har ökats med drygt 40 miljarder kronor om man jämför den statsbudget för 1982/83, som riksdagen fastställde våren 1982 (256,4 miljarder kronor) med det budgetförslag regeringen lagt fram för 1983/84 (298 miljarder kronor). Ökningen på ett enda år är alltså större än hela den statliga inkomstskatten (39,4 miljarder kronor).

Analysen i nationalbudgeten och långtidsbudgeten pekar på en fortsatt stark ökning av statens budgetunderskott, till minst 120 miljarder kronor år 1985. Detta kommer ofelbart att innebära mycket stora problem på kreditmarknaden, med antingen ytterligare skärpning av de redan nu hårda regleringarna eller också en press uppåt på räntenivån, eller bådadera. Problemen att i ett sådant läge både kunna finansiera budgetunderskottet utanför banksystemet och kunna finansiera en önskad, och antagen, investeringsuppgång inom näringslivet är helt förbisedda i regeringens proposition.

Det ökade budgetunderskottet kommer att hämma den tillväxt som eftersträvas. Växande budgetunderskott skapar inflation, hög ränta och minskat utrymme för industrins investeringar. Mot den bakgrunden är det ett nödvändigt inslag i en offensiv ekonomisk politik att minska budgetunderskottet genom att både öka skatteunderlaget, dvs. få i gång den ekonomiska tillväxten, och minska de offentliga utgifterna. Långsiktigt måste utgifterna anpassas till den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Besparingsåtgärderna under 1980–1982 innebar början till en anpassning av utgiftsökningen till tillväxten i hela ekonomin. Nu bryter den socialdemokratiska regeringens budgetpolitik den påbörjade utvecklingen mot kontroll av utgiftsexpansionen.

För varje år som underskottet i statens budget består ökar räntebetalningarna och med ett snabbt växande underskott ökar ränteutgifterna än snabbare. Detta innebär att det för varje år blir allt svårare att få kontroll över den offentliga utgiftsexpansionen. Varje år som man undviker att ta itu med denna automatiska ökning i utgifterna innebär därmed en osolidarisk övervältring av bördan för dagens offentliga överkonsumtion (de totala offentliga utgifterna motsvarar nu 70 % av BNP) på kommande generationer.

Regeringen har i besparingssammanhang med anledning av finansutskottets tillkännagivande i våras om systematiken i statsutgifterna valt att tala om s. k. avindexering. Ett "tak" föreslås på 4 %, vilket överensstämmer med regeringens ambitionsnivå för inflationen. Regeringen anser att åtgärder i första hand bör "komma i fråga för indexstyrda utgifter. Det blir sålunda fråga om att i tillämpliga delar begränsa uppräkningen av utgifter som styrs av t. ex. basbelopp, försvarsprisindex, bruttonationalinkomst, produktionsmedelsprisindex och den s. k. tidskoefficienten. De utgiftsområden som berörs är t. ex. pensioner, studiemedel, bidragsförskott, försvaret, utlandsbiståndet, jordbruksregleringen och bostadslånen . . . Bortses från jordbruksprisregleringen och transfereringar via socialförsäkringssektorn, som

inte redovisas över statsbudgeten, utgör nämnda utgiftsområden ca en fjärdedel av de totala statsutgifterna och ca en tredjedel av de automatiskstyrda utgifterna." (Reviderade finansplanen sid. 63–64).

Skulle inflationen verkligen komma ner till 4 % ger "tak-systemet" inga direkta besparingar. Om däremot inflationen blir 6–7 %, vilket utskottet finner mer troligt, uppkommer inte obetydliga besparingar på de områden som berörs.

Eftersom pensionerna undantagits berörs emellertid bara ca 11 % av statsutgifterna av den aviserade avindexeringen, vilket är för begränsat jämfört med vad utskottet avsåg i sitt betänkande.

De otvetydiga vallöftena innebar ett återställande av den fullständiga värdesäkringen av pensionerna. Skulle vallöftena infrias borde pensionerna för 1984 höjas med ca 9,5 % (regeringens beräknade inflation 1983). Om regeringen å andra sidan vill fullfölja inflationsbekämpningen borde pensionerna omfattas av "tak"-förslaget.

Nu väljer regeringen en mellanväg som varken motsvarar vallöften eller den uttryckta ambitionen vad gäller inflationsbekämpningen. Pensionärerna skall enligt regeringen få kompensation för 1983 års inflation med avdrag för den del som kan beräknas belöpa på devalveringen. Om regeringens inflationsantagande (9,5 %) står sig och den reviderade nationalbudgetens antagande (sid. 96) om devalveringseffekten på priserna under 1983 (3 %) håller, skulle resultatet bli att pensionerna således räknades upp med 6,5 % för 1984.

Regeringen säger på ett ställe att förslag till konkreta åtgärder kommer att föreläggas riksdagen hösten 1983. På andra ställen talar man emellertid i allmänna ordalag om budgetarbetet under hösten inför budgetpropositionen 1984 och tydligen eventuella förslag med ikraftträdande 1 januari 1985. Det vore enligt utskottets uppfattning mycket olyckligt om saneringsarbetet på grund av regeringens senfärdighet skulle ytterligare förskjutas framåt i tiden. Utskottet vill understryka behovet av konkreta åtgärder som kan träda i kraft snarast möjligt.

Skattehöjningar olämpliga som stabiliseringspolitiskt medel

Vissa svaga tendenser ges i finansplanen på att regeringen är medveten om den logiska motsättningen mellan den förutsatta reala utvecklingen och den implicerade finansiella utvecklingen. Regeringens lösning förefaller emellertid vara fortsatta skattehöjningar. Regeringen har ju också redan under det första halvåret visat tydligt att skattehöjningar ingår i dess ekonomiska strategi genom de många olika skattehöjningar som har beslutats i riksdagen, allt ifrån punktskatt på videoapparater till s. k. tillfällig vinstskatt för företagen.

Utskottet hävdar bestämt att skattehöjningar inte längre är användbara

som medel för att påverka den stabiliseringspolitiska utvecklingen, annat än i negativ riktning. Det har under den senare 10-årsperioden visat sig att en skattesatshöjning inte medför de ökade statsinkomster som en matematisk beräkning ger vid handen. Detta beror på att medborgarnas motstånd mot skattehöjningar nu blivit mycket stort. En höjning av en skatt leder oftast till att basen för olika skatter minskar vilket medför att statens inkomstökning blir mycket liten. Skattehöjningar har också andra effekter på något längre sikt, som sannolikt är betydligt viktigare – och negativa – för den framtida tillväxten i ekonomin.

Höjda skatter medverkar till en högre inflationstakt. Prishöjningar leder till sämre konkurrenskraft för våra utlandskonkurrerande företag. När de inte kan sälja sina produkter tvingas de dra ner på produktion och sysselsättning. Arbetstillfällen försvinner.

Högre inflation leder antingen till ännu större reallöneminskningar eller till alldeles för höga avtalsmässiga löneökningar. I båda fallen minskar den privata efterfrågan ännu mer.

Slutsatsen är att skattehöjningar som medel i stabiliseringspolitiken inte längre bör användas, eftersom de på sikt innebär att produktionstillväxt och sysselsättning minskar.

Fördelningspolitiken

På fördelningspolitikens område kan konstateras att samtidigt som socialdemokraterna ständigt talar om att slå vakt om de sämst ställda, innebär deras konkreta handlande att klyftorna i stället ökar. Som exempel kan tas pensionerna.

Den socialdemokratiska regeringens politik innebär att en ogift folkpensionär utan pensionstillskott i år får en pension på totalt 18 715 kr. Det är en höjning med 1 805 kr. En ogift ålderspensionär med maximal ATP får 95 545 kr., vilket är en höjning med drygt 9 215 kr. Det innebär att skillnaden ökar med 7 400 kr. på ett år!

Sedan 1976 – när centern och folkpartiet fick regeringsansvar – har pensionstillskotten räknats upp kraftigt. Folkpension + pensionstillskott var 1976 11 252 kr./år mot 25 276 kr./år vid regeringsskiftet 1982. Det innebär en dryg fördubbling av pensionen. De bäst ställda pensionärerna har under samma period inte fått sina pensioner höjda lika kraftigt.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

En ekonomisk politik, som skall ha möjlighet att bli framgångsrik i den besvärliga situation som Sverige befinner sig i, måste bygga på en ideologisk helhetssyn.

Enligt utskottets mening bör en sådan helhetssyn bottna i en tro på den

enskilda människans initiativförmåga, vilja att ta ansvar och frihet att göra egna val.

En sådan grundsyn låter sig bara förenas med marknadsekonomi. En väl fungerande marknadsekonomi kan till sin karaktär endast vara decentralistisk. Den kan omöjligen vara centralistisk eftersom i centralismens egenskaper ligger en misstro mot de många enskildas insatser och en övertro på de få centralt placerade personernas möjligheter att styra utvecklingen i de rätta banorna. Verkligheten är så komplex att endast den som står nära de konkreta problemen förmår ha sådana insikter att han/hon i de många enskilda fallen har möjlighet att fatta de riktiga besluten.

Kapitalets rörlighet är av mycket stor betydelse för investeringsutvecklingen och för den framtida ekonomiska tillväxten. För att kunna åstadkomma en mer marknadsinriktad kredit- och kapitalmarknad är det i första hand nödvändigt att minska statens dominans på lånemarknaderna. Detta kräver en sanering av statens finanser som på sikt kraftigt minskar budgetunderskottet.

Något utrymme för näringslivets investeringar kommer annars över huvud taget knappast att finnas, och i varje fall blir det en mycket begränsad mängd investeringsprojekt som kan konkurrera med placering i helt säkra statspapper till hög ränta. Utskottet har ovan påtalat att regeringens ekonomiska politik i detta avseende är helt felaktig.

Utskottet menar att tre typer av strukturförändringar är nödvändiga för att lösa Sveriges ekonomiska problem.

För det första krävs en omfördelning av den totala efterfrågan från inhemsk till extern efterfrågan. I nuvarande situation betyder detta att det är nödvändigt att få ner inflationstakten till vad som gäller för våra viktigaste konkurrenter utomlands, så att den konkurrenskraftsförbättring som skapats av devalveringarna 1981 och 1982 kan behållas. Detta kräver en begränsning av de offentliga utgifterna och budgetunderskottet. Det kräver också en viss åtstramning av den inhemska efterfrågan, dvs. i stort sett den totala konsumtionen, i relation till efterfrågetrycket inom den konkurrensutsatta sektorn.

För det andra krävs en omfördelning från offentlig konsumtion till privat konsumtion, alltså omfördelning inom ramen för en given total konsumtionsnivå. Denna omfördelning kan åstadkommas t. ex. genom ökad avgiftsfinansiering av offentlig konsumtion (eftersom avgifterna räknas som privat konsumtion) och begränsningar av den statliga och kommunala konsumtionen.

För det tredje krävs en omfördelning från transfereringsinkomster till arbetsinkomster inom ramen för de disponibla inkomster hushållen har. Begränsningar i de offentliga transfereringarna till hushållen bör därför i viss utsträckning motsvaras av skattesänkningar, framför allt av marginalskatterna.

Dessa tre typer av strukturförändringar medverkar alla på sitt sätt till att

den ekonomiska miljön i stort förändras i samhället. De innebär en förstärkning av marknadsekonomin och en större satsning på framtida tillväxt och nyföretagande. De ger därmed ett större utrymme för framtida sysselsättningsökning och realinkomstökning.

En sådan politik är enligt utskottets mening oförenlig med införande av kollektiva löntagarfonder. Regeringen föreslår eller förbereder olika åtgärder som ett led i införandet av sådana kollektiva löntagarfonder. Den obligatoriska insättningen av medel på särskilt investeringsfondskonto som införts för 1983 föreslås även gälla för 1984. Ett s. k. vinstdelningsförslag, som skall ersätta den nyligen beslutade s. k. tillfälliga vinstskatten, har nyligen presenterats av en utredningsgrupp inom regeringskansliet. Sådana åtgärder är enligt utskottets uppfattning helt oförenliga med en vidareutveckling och vitalisering av marknadsekonomin.

Det är nödvändigt att få i gång en dynamik i det svenska samhället, en utvecklingstro och en tilltro till de möjligheter som finns, snarare än en fortsatt diskussion av alla de problem som också finns. Utskottet menar att det är väsentligt att statens ekonomiska politik stimulerar till utnyttjande av alla de idéer och möjligheter som enskilda människor besitter.

Det finns klara belägg också från andra länder att ökad sysselsättning inom den privata sektorn främst uppkommer i små och medelstora företag. Detta kräver emellertid en medvetet inriktad politik för att stimulera och främja den mindre företagsamheten.

Särskilt viktigt är att de små och medelstora företagen arbetar under goda förutsättningar. Regionalpolitiken måste förstärkas.

Utskottet anser att den begynnande uppgången i världskonjunkturen måste utnyttjas för krafttag mot de strukturella problemen i Sveriges ekonomi.

Budgetpolitiken måste inriktas på att begränsa ökningen av de offentliga utgifterna och budgetunderskottet. De offentliga utgifterna når i år upp till ca 70 % av BNP. De skatter och avgifter som svenska folket betalar är ca 50 % av BNP. Det är varken lämpligt eller möjligt att minska skillnaden genom att höja skatterna. Då återstår bara att begränsa utgifterna.

För att ge näringslivet en chans att fungera normalt, är det nödvändigt att hejda ökningen i de offentliga utgifterna. Finansieringen av det enorma budgetunderskottet driver upp räntenivån och fördyrar därigenom produktiva investeringar. Budgetunderskottet har nu antagit sådana proportioner att det krävs att produktionen får ökad fart för att bredda skattebasen samtidigt som kraftfulla ingrepp sker på besparingssidan. En ökad produktion kan bara uppnås i ett näringsvänligt klimat och definitivt inte med den förlamning som införande av kollektiva löntagarfonder skulle leda till. En framgångsrik budgetpolitik låter sig därför inte förenas med löntagarfondsidén. Behovet av en helhetssyn och parallella grepp framgår tydligt av att samtidigt som en för stor offentlig sektor hämmar näringslivets utveckling, så

behövs just en god utveckling i näringslivet för att kunna minska budgetunderskottet.

Skattereformens andra steg

Den reformering av inkomstbeskattningen som beslutades av riksdagen våren 1982 utgör ett centralt inslag i en ekonomisk politik för att återvinna balansen i den svenska ekonomin. Reformen innebär en sänkning av marginalskatterna samtidigt som effekterna av avdragsrätten för underskottsavdragen begränsas. I samband med riksdagsbeslutet 1982 bestämdes den årliga uppräkningen av den s. k. basenheten för åren 1983, 1984 och 1985. Reformen totalfinansieras och genomförs i tre ungefär lika stora etapper. Första etappen 1983 finansierades genom att en allmän löneavgift om 2 % infördes.

Finansutskottet uttalade inför riksdagsbeslutet (FiU 1981/82:6 y) att det är en styrka om en skattereform av den aktuella omfattningen kan genomföras med stöd av en bred parlamentarisk majoritet. Saknas detta stöd är det stor risk, anförde utskottet, att reformen förlorar i trovärdighet och inte får den avsedda ekonomiska stimulanseffekten.

Utskottet beklagar mot bakgrund av detta att socialdemokraterna i höstas, i stället för att göra upp med centern och folkpartiet om de förändringar i reformen som devalveringen föranledde, valde att med stöd av vpk utforma vissa förändringar i uppgörelsen samt införa avdragsrätt för fackföreningsavgifter, ett skattepolitiskt inslag som på inget sätt ingick i uppgörelsen.

Beträffande finansieringen av reformens andra steg delar utskottet regeringens mening att det bör totalfinansieras och att en höjning av vissa energiskatter är ett bättre alternativ än en höjning av arbetsgivaravgifterna eller införande av proms.

Regeringen föreslår att bensinskatten höjs med 30 öre per liter, att skatten på eldningsolja höjs med 120 kr. per m^3 samt att elskatten höjs med 1,2 öre per kWh. Även kilometerskatten bör enligt regeringen höjas.

Utskottet anser att man vid utformningen av energiskatter och avgifter på energiområdet måste ta hänsyn till vilka möjligheter de enskilda konsumenterna har att påverka sin energianvändning och val av energislag. Detta innebär att skatter och avgifter i första hand bör belasta importerade, miljöstörande energislag för vilka det finns rimliga alternativ tillgängliga. I dag finns det för flertalet bilister inte något rimligt alternativ till bensin eller dieselolja. Bensinskatten har också regionalpolitiskt olämpliga effekter. Därför avvisar utskottet höjningen av bensinskatt och kilometerskatt.

Däremot godtar utskottet förslaget att reformen skall finansieras genom höjning av olje- och elskatten från 1 januari 1984.

Återstående finansieringsbehov kan enligt utskottet klaras inom ramen för de besparingar som anvisats i centerns och folkpartiets motioner. Vi vill därvid särskilt peka på det i båda motionerna framförda förslaget om

borttagande av avdragsrätten för fackföreningsavgiften.

I motion 2435 (vpk) yrkas att skatteöverenskommelsen avseende 1984 rivs upp, dvs. att marginalskattesänkningen inte genomförs som planerat. Mot bakgrund av vad utskottet redovisat om behovet att reformera skattesystemet och med den breda parlamentariska enighet som råder beträffande detta anser utskottet att reformens andra steg 1984 bör genomföras. Utskottet avstyrker således från sina utgångspunkter motsvarande yrkanden i motion 2435 (vpk). Detta innebär också att utskottet för sin del inte kan tillstyrka vad som anförs i motion 2418 (m) om inriktning av skattepolitiken.

Finansiering av de arbetsmarknadspolitiska insatserna för 1983/84

Mot bakgrund av vad som anförts i inledningen om det, jämfört med för ett år sedan, försämrade sysselsättningsläget, anser utskottet att ytterligare åtgärder på det arbetsmarknadspolitiska området erfordras.

Med den mer återhållsamma utgiftspolitik som förordas i centerns och folkpartiets motioner finns budgetutrymme för att finansiera de nödvändiga insatserna mot arbetslösheten utan att skattehöjningar behöver tillgripas. Utskottet anser också att skattehöjningar i nuvarande läge skulle motverka den önskade ekonomiska utvecklingen.

Utskottet avvisar mot bakgrund härav regeringens förslag om höjningar av skatterna på bensin, olja och el från 1 juli 1983.

Sparande

Utskottet anser att hushållssparandet nu måste ges en rejäl stimulans i form av höjt sparavdrag. Ett sådant förslag har redan behandlats under vårriksdagen. Utskottet återkommer i detta sammanhang när regeringens aviserade sparproposition föreligger.

Övriga motioner

Moderata samlingspartiet förespråkar i sin motion (2417) så kraftiga nedskärningar av de offentliga utgifterna att de i ett kärvt arbetsmarknadsläge oundvikligen leder till ökad arbetslöshet. Fördelningspolitiskt och regionalpolitiskt har moderaternas förslag en inriktning som utskottet inte kan acceptera.

Vänsterpartiet kommunisterna förordar i sin motion (2435) en ohämmat expansiv politik, som nonchalerar de restriktioner som underskotten i bytesbalansen och i den offentliga sektorns finanser lägger på våra handlingsalternativ. Underskotten skulle öka kraftigt med en sådan politik. På sikt äventyras därmed sysselsättningen och övriga centrala mål för politiken till följd av försämrad konkurrenskraft, ökad inflation m. m.

Dessutom finner utskottet den politiska omläggning som förordas i motionen mot socialistisk planhushållning helt oacceptabel.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1982/83:2417 yrkande 1 och 1982/83:2435 yrkande 1 samt med anledning av motionerna 1982/83:2431 yrkande 1 och 1982/83:2432 yrkande 1 godkänner vad utskottet förordat och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Sammanfattningsvis gör" och slutar med "med OECD-länderna" bort ha följande lydelse:

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att tendenser till en konjunkturuppgång kan skönjas. Dessa är svaga och osäkra och kommer inte att förändra de djupgående kristendenser som präglar den internationella kapitalismens ekonomi. Dessutom finns en rad oroande tecken som tyder på att en eventuell konjunkturuppgång kan omintetgöras eller bli mycket kortvarig och inte leda till en egentlig förbättring av sysselsättningsläget. Sådana tecken eller utvecklingsdrag är den fortsatta transnationaliseringen av de kapitalistiska ekonomierna; spridningen av arbetskraftsbesparande teknologi och den stora outnyttjade kapacitet som verkar som en buffert mot nytillskott i sysselsättning; utformningen av den ekonomiska politiken i OECD-länderna; ränteutvecklingen i USA; tendenser till minskad handel med OPEC-länderna; den kapitalistiska krisens och den monetaristiskt influerade politikens återverkningar på många u-länders ekonomier; krisens negativa verkningar på handeln mellan kapitalistiska och socialistiska stater.

En eventuell tillfällig förbättring av konjunkturen utgör bara inledningsfasen till en ny nedgångsperiod och minskar inte behovet av en ekonomisk politik som syftar till avgörande förändringar i det ekonomiska systemet.

dels den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "1982 och 1983" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner här bedömningarna i motion 2435 vara de mest realistiska.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Som framgår" och på s. 39 slutar med "av 1980-talet" bort ha följande lydelse:

Som framgår av tabell 8 har inflationen i Förbundsrepubliken Tyskland, England och Förenta Staterna mätt från februari 1982 till februari 1983 stannat vid nivån 3–5 %. Prisstegringen i Sverige väntas för 1983 uppgå till 9 %. Inflationsmålet för 1984 anges i propositionen till 4 %. Denna ambition måste betecknas som lovvärd. Inflationen medför inkomstomfördelningar, den drivs av och gynnar monopol- och storkapitalistiska grupper, den på en gång både gödes av och göder spekulationen, som i sin tur drar bort medel från produktiva användningar och ger näring åt den ekonomiska brottsligheten. Propositionens förklaringar av inflationen synes emellertid utskottet vila på en oriktig teori om inflationens orsaker. Därför blir regeringens förslag till åtgärder långt ifrån invändningsfria.

Skulle inflationen minska, vilket under det sista året genomsnittligt tycks ha skett i den kapitalistiska världen, kommer detta sannolikt inte att ske tack vare de s. k. åtgärder mot inflationen som regeringen skisserar.

De åtgärder som regerigen förordar, och som i huvudsak har riktlinjekaraktär, måste samtliga kritiseras. Det "kostnadspolitiska" resonemang regeringen för som första punkt är ett inkomstpolitiskt ställningstagande på kapitalägarnas sida i fördelningskampen mellan kapital och arbete. När "flaskhalsar" skall åtgärdas förs en diskussion som antyder en förnyad eller kanske rättare återförstärkt flyttlasspolitik. Där framförs också förslag om en sänkt uttagningsprocent för bolagsskatten som kompensation för bolagen för vissa andra förändringar på skatteområdet. I ett läge där vinsterna under mer än ett år kraftigt ökat – vilket mest fått till följd en ökad spekulationsverksamhet – ser utskottet ingen anledning till denna kompensationsåtgärd.

Regeringens tredje punkt går ut på avindexering av ekonomin. Detta innebär att regeringens förhoppning om en begränsning av inflationstakten till 4 % blir ett sorts tak för olika indexberäknade statsutgifter, transfereringar och andra variabler. Motivet härför är att minska inflationsförväntningarna. Skälet för denna "avindexering" påstås inte vara att minska reella värdet av indexberäknade inkomster. Men självfallet kan detta bli fallet om inflationen blir större än 4 %.

En sådan avindexering kan leda till kraftiga sociala försämringar. Konsekvenserna är inte tillfredsställande klarlagda. En grundförutsättning för att ett sådant här system skall kunna godtas är att det förses med korrigeringsmöjligheter för den händelse inflationen klart skulle komma att överskrida 4 %. Finns inga sådana korrigeringsmöjligheter, blir ju avindexeringen en social "svångremsåtgärd", som införs under inflationsbekämpningens täckmantel.

Den fjärde punkten i åtgärdsprogrammet är av penningpolitisk natur och innehåller klara uttryck för monetarismens felaktiga uppfattning att likviditetsökning nu skulle utgöra en stor fara. Så är inte fallet i en ekonomi med en stor outnyttjad produktionskapacitet. Den femte punkten handlar om revalvering och har – också enligt regeringen själv – för dagen ingen aktualitet.

Inflationens orsaker ligger i den moderna kapitalismens motsättningar och kan inte undanröjas utan stora ingrepp i ekonomins maktförhållanden och i det internationella ekonomiska systemet. En rad åtgärder som är nödvändiga såsom ingrepp mot monopolistisk prissättning, mot transnationella bolags speciella möjligheter till prisuppskörtning, mot den kommersiella reklamen, mot spekulation och liknande improduktiv verksamhet kräver omfattande samhällsförändringar. Samtidigt är deras verkan inte alldeles omedelbar.

Mera omedelbar verkan skulle ett effektivt upprätthållet pris- och hyresstopp ha. Inte heller ett sådant berör egentligen inflationens orsaker, men det skulle ha – under förutsättning att det inte urholkas genom alltför generösa dispenser – en betydande återhållande verkan.

En sänkning av räntan skulle också verksamt kunna dämpa inflationen. En sådan sänkning måste kombineras med en skärpt valutakontroll.

En rad åtgärder borde också kunna sättas in mot spekulationen. Skärpt övervakning och kontroll över fastighets- och markpriser är ett medel. Beskattning av vissa former av spekulation som t. ex. införande av omsättningsskatt på börshandeln och en utlandsinvesteringsavgift kan verka i samma riktning.

Med det sagda instämmer utskottet med vad som anförs om kampen mot inflationen i motion 2435 (vpk).

Regeringen förordar i propositionen stärkta insatser inom arbetsmarknadspolitiken. Utskottet har inget att erinra mot detta, men vill samtidigt framhålla att en aktiv arbetsmarknadspolitik inte är tillräcklig för att klara sysselsättningen. Det krävs en långsiktig politik för utbyggnad av såväl industri som offentlig sektor. Regeringens politik med stärkta arbetsmarknadsinsatser motverkas ju för övrigt också av inslagen av åtstramningspolitik som den förordar och som inte minst drabbar den kommunala sektorns verksamhet.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Den expansiva" och på s. 43 slutar med "moment 1" bort ha följande lydelse:

Den politik som förordas i motion 2435 (vpk) baseras enligt utskottet på en helt riktig analys av Sveriges ekonomiska problem och av den hittills förda ekonomiska politiken. Det är också enligt utskottets mening nödvändigt med en politik som utgår ifrån att arbetslösheten är ekonomins värsta balansbrist och dess allvarligaste underskott ekonomiskt, socialt och mänskligt. En minskning av statens kassamässiga underskott som betyder mera arbetslöshet är bara kortsiktig politik. Den kommer efter en tid bara att förvärra de

ekonomiska problemen. Endast en politik som verkligen minskar arbetslösheten kan minska underskottet – och ju mera landets ekonomiska kapacitet utnyttjas desto snarare uppnås en mera balanserad utveckling med minskade budgetunderskott.

Utskottet delar uppfattningen i motion 2435 (vpk) att ett samlat program mot arbetslösheten är en nödvändighet. Ett sådant program bör innefatta såväl en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn som nya industriella satsningar. Utskottet delar vidare uppfattningen i motionen 2435 att varje ekonomisk-politisk åtgärd eller "paket" av åtgärder måste bedömas utifrån dess inverkan på sysselsättningsläget. En redovisning av sådana effekter bör regeringen framdeles göra för varje förslag som påverkar sysselsättningen.

Utskottet gör den bedömningen att regeringens politik innebär allt större eftergifter för ett monetaristiskt tänkande. Regeringspolitiken innebär i allt för hög grad ett passivt förlitande till kapitalistiska marknadskrafter och konjunkturförändringar. Hela dess filosofi har alltför många drag gemensamma med den felaktiga ekonomiska politik som de borgerliga regeringarna bedrev och som fördjupade krisen. Utskottet menar att den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i motion 2435 och som innebär en viss expansion parad med en rättvis fördelningspolitik är den enda realistiska möjligheten för att landet på ett medvetet sätt skall föras ut ur krisen.

Utskottet godkänner därmed de riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motion 2435 och avvisar regeringens och de borgerliga partimotionernas förslag i motsvarande del.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1982/83:2417 yrkande 1, 1982/83:2431 yrkande 1 och 1982/83:2432 yrkande 1 godkänner vad som förordats i motion 1982/83:2435 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Liberalisering av kreditpolitiken

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med "I betänkande" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

De stora statliga budgetunderskotten skapar allvarliga problem på kreditmarknaden. De har länge i stor utsträckning finansierats genom att

riksbanken regleringsvägen tvingat banker, försäkringsbolag och AP-fonden att köpa stora volymer statsobligationer med dålig avkastning. Dessa institut har således tvingats placera småspararnas, försäkringstagarnas och pensionärernas pengar till så låg ränta att den i bland inte ens motsvarat inflationen.

Genom att budgetunderskottet i så hög grad har finansierats i bankerna sjunker andelen eget kapital i deras balansräkningar, vilket påverkar utlandets förtroende för det svenska bankväsendets styrka. Detta gör det nödvändigt att i större utsträckning än hittills finansiera statsbudgetens underskott utanför bankerna, dvs. hos hushållen och företagen.

Utplacering av statspapper med icke marknadsmässiga räntor förutsätter sådana regleringsåtgärder som likviditetskrav, placeringsplikt och räntereglering. Dessa regleringar medför en tillväxt av kreditgivningen utanför kreditinstituten.

Dessa förhållanden har närmare analyserats i den kreditpolitiska utredningen, som nyligen lagt fram sitt betänkande. Utredningen framhåller regleringarnas snedvridna effekter på kreditmarknaden och rekommenderar en övergång till en mer "marknadskonform" kreditpolitik.

Enligt utskottets mening synes den faktiska kreditpolitiken närmast utvecklas i en riktning motsatt den föreslagna. Utskottet anser att kreditpolitiken bör läggas om, så att styrning med likviditetskrav, placeringsplikt och räntereglering efter hand kan upphöra. Strävan bör vara att åstadkomma en successiv liberalisering av kreditmarknaden.

dels utskottets hemställan under 2. bort ha följande lydelse:

2. beträffande *liberalisering av kreditpolitiken* att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2417 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Uttalande om kollektiva löntagarfonder

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med "Utskottet anser att" och slutar med "2432 yrkande 8" bort ha följande lydelse:

Den socialdemokratiska synen på vinsten som ett fördelningspolitiskt problem överensstämmer inte med utskottets uppfattning. Vinsten är ett mått på ett företags effektivitet och spelar därmed en viktig roll i marknadsekonomin.

Olika åtgärder för att begränsa eller beskära företagens vinstutveckling är knappast ett effektivt motmedel mot den nuvarande alltför låga investerings-

takten. Eftersom den socialdemokratiska regeringen vill reglera sönder de naturliga fördelningsmekanismerna i marknadsekonomin, nödgas man också föreslå åtgärder som skall förmå företagen att investera. Sådana åtgärder är t. ex. vinstskatten. Den skall, enligt regeringens talesmän, ses som det första steget mot löntagarfonder. Utredningsförslaget om en permanent vinstdelning ser socialdemokratin som steg två.

Det verkliga skälet för löntagarfonder av det slag socialdemokraterna och LO föreslagit är att ägandet skall överföras till politiska eller fackliga organ. Utskottet kan inte tillstyrka den enorma maktkoncentration en sådan kollektivisering av ägandet skulle medföra.

I stället är det angeläget att bredda ägandet i svenskt näringsliv. Det bör åstadkommas genom att fler enskilda människor stimuleras att placera sitt sparande i aktier. Det s. k. skattefondsparandet har härvidlag blivit en stor framgång och bör därför bibehållas.

Enligt utskottets uppfattning är kollektiva löntagarfonder inte förenliga med marknadsekonomins principer. De är heller inte lösningen på något av de problem som den svenska ekonomin brottas med.

På förslag av utskottet (FiU 1981/82:40) uttalade riksdagen våren 1982 att ett införande av kollektiva löntagarfonder skulle medföra en långtgående maktkoncentration och en försämring av sysselsättning och ekonomisk utveckling. Med anledning av motion 2431 yrkande 3 och motion 2432 yrkande 8 bör detta uttalande upprepas.

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *uttalande om kollektiva löntagarfonder* att riksdagen med bifall till motionerna 1982/83:2431 yrkande 3 och 1982/83:2432 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Sänkt sjukförsäkringsavgift för mindre företag

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Finansutskottet delar" och slutar med "2431 yrkande 10" bort ha följande lydelse:

Finansutskottet anser att det finns klara belägg för att ökad sysselsättning inom den privata sektorn främst uppkommer i små och medelstora företag. Detta kräver emellertid en medvetet inriktad politik för att stimulera och främja den mindre företagsamheten.

Den höga sjukfrånvaron på många större svenska arbetsplatser är alltfort ett stort problem och medför att anställda i och ägare till de många

småföretag, som enligt tillgänglig statistik har väsentligt lägre sjukfrånvaro, tvingas subventionera de större företagen (se tabell nedan).

Tabell

Sjukfrånvaro i små resp. stora privata företag
Källa: "Levnadsförhållanden" Rapport 15
Statistiska centralbyrån (1979)

Företagsstorl. antal anst.	Totalt Antal	Antal sjukpenningd. per år Korttidsfall Antal dagar 1–6	1–3	Långtidsfall Antal dagar 7–89	mer än 89	Antal anställda utan sjukpenning-dagar under året, %
1–24	9.5	2.0	0.9	5.9	1.8	46.5
25–199	10.1	2.3	1.3	4.6	3.5	43.1
1 000 eller fler	15.2	3.2	1.7	7.4	4.9	34.9

Detta faktum kan myndigheterna inte längre blunda för. Åtgärder måste nu vidtagas för att komma till rätta med detta problem genom en anpassning av sjukförsäkringsdelen av arbetsgivaravgifterna till sjukfrånvaron på olika arbetsplatser. Med tanke på att sjukfrånvaron är väsentligt lägre i småföretagen bör regeringen ta fram förslag på hur småföretagens sjukförsäkringsavgifter kraftigt kan sänkas. Detta kan t. ex. ske genom att alla företag upp till storleksordningen 25 à 50 anställda får sina arbetsgivaravgifter sänkta med fem procentenheter. Självfallet måste förslaget rent tekniskt utformas så att tröskeleffekter undvikes och att det administrativt blir så enkelt utformat som möjligt. Finansutskottet tillstyrker därför motionen i denna del.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *sänkt sjukförsäkringsavgift för mindre företag*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2431 yrkande 10 hos regeringen begär förslag om sänkt sjukförsäkringsavgift för mindre företag,

7. Översyn av ATP-systemet

Rolf Wirtén (fp), Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Med hänsyn" och slutar med "2431 yrkande 13" bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till att socialförsäkringsutskottet under hösten kommer att behandla även motionsyrkanden om en översyn av ATP-systemet anser sig socialförsäkringsutskottet inte ha anledning att nu närmare behandla frågan.

Finansutskottet har noterat att ATP-systemet under senare tid kommit allt mer under debatt av främst två skäl. För det första av fördelningspolitiska

skäl. Medan den sämst ställda pensionären får nöja sig med 1 805 kr./mån. får den bäst ställde 9 215 kr./mån.

Det andra skälet till att ATP-systemet kommit under debatt är att det genom sin konstruktion anpassats för en ekonomi med låg inflation och hög tillväxt, dvs. som den svenska ekonomin var när ATP-reformen infördes. 1970-talets ekonomi har, som alla vet, visat upp en helt annan bild.

Därtill kommer att det är först nu som stora grupper med full ATP-pension börjar nå upp till pensionsåldern. Som en tredje faktor tillkommer att pensionärsgruppen blir allt större i förhållande till de yrkesaktiva grupperna som ändå är de som till "syvende och sidst" skall betala de äldres pensioner eftersom ATP-systemet bygger på fördelningssystemet.

Antalet ATP-pensionärer ökar i takt med att allt fler tjänar in pensionsrätt. År 1970 fanns det 400 000 ATP-pensionärer, 1980 hade antalet ökat till 1,2 miljoner och 1990 räknar riksförsäkringsverket med att summan skall ha stigit till 1,8 miljoner. År 2030 beräknas antalet till drygt 2,5 miljoner.

Varje ny årgång pensionärer har flera intjänade år än tidigare årgångar, och regeln att pensionen beräknas på de 15 bästa inkomståren slår igenom alltmer.

Därtill kommer att pensionsåldern sänkts och rätten till förtidspension vidgats under 1970-talet.

Det här leder till att de yrkesverksamma har en allt större andel pensionärer att försörja. I dag går det fyra förvärvsarbetande på en ATP-pensionär – år 2030 bara två.

ATP-avgifterna är i år 9,6 procent av den totala lönesumman och har för nästa år bestämts till 9,8 %. Ökar inte avgifterna snabbare, räcker inte ränteinkomsterna långt, utan hela AP-fonden tar slut redan om 15 år.

Detta är bakgrunden till riksförsäkringsverkets förslag strax före jul att ATP-avgifterna måste höjas med 0,8 – 1,0 procent per år 1985–1989. Hittills har höjningarna varit 0,2 – 0,25 procent.

Det betyder att ATP-avgiften hamnar på 13,4 – 14,4 redan 1989. Det innebär en relativ uppgång med ca 50 procent från dagens nivå, 9,6 procent. Tidigare trodde riksförsäkringsverket att ATP-avgifterna skulle vara uppe i 13 procent först år 2020.

I de nya beräkningarna har riksförsäkringsverket angett ett ATP-uttag år 2030 på hela 32 procent. Då har verket antagit att reallönerna är i stort sett oförändrade under hela denna period och att fondens placeringar bara ger 0,5 procent utöver inflationen.

Den utveckling som riksförsäkringsverket pekar på skulle, om den blev verklighet, leda till att lönebikostnaderna kom att ianspråkta en så stor del av de totala arbetskraftskostnaderna att det framstår som en omöjlighet.

Mot den här bakgrunden anser utskottet att det nu är dags att pröva vilka förändringar av pensionssystemet som krävs för att det skall stå i överensstämmelse med vår långsiktiga samhällsekonomiska situation och för att det skall få en mer fördelningspolitiskt rättvis utformning.

dels utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *översyn av ATP-systemet*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2431 yrkande 13 hos regeringen begär tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att göra en översyn av ATP-systemet,

8. Skärpt restriktivitet mot kapitalexport och valutaspekulation

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "I motion 2435" och slutar med "denna fråga" bort ha följande lydelse:

I *motion 2435* (vpk) anförs i anslutning till yrkande 13 att de tilltagande industriutflyttningarna utgör ett växande hot mot Sverige som industrination. Motionärerna kräver därför skärpt restriktivitet mot kapitalexport och även mot valutaspekulation. Även om en utredning (SOU 1983:17) nyligen överlämnats till regeringen och är under behandling i regeringskansliet anser utskottet att tendenserna till ökad kapitalexport och valutaspekulation omedelbart måste angripas. Därför bör enligt utskottet nu gällande lagstiftning så långt möjligt utnyttjas för en skärpt restriktivitet mot kapitalexport och valutaspekulation, vilket riksdagen med bifall till utskottets yttrande i denna del bör ge regeringen och berörda instanser till känna.

dels utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *skärpt restriktivitet mot kapitalexport och valutaspekulation*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2435 yrkande 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Skärpt restriktivitet mot kapitalexport och valutaspekulation

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "I motion 2435" och slutar med "denna fråga" bort ha följande lydelse:

I *motion 2435* (vpk) anförs i anslutning till yrkande 13 att de tilltagande industriutflyttningarna utgör ett växande hot mot Sverige som industrination. Motionärerna kräver därför skärpt restriktivitet mot kapitalexport och även mot valutaspekulation. En utredning som bl. a. behandlar problemen

rörande svenska investeringar i utlandet (Näringspolitiska effekter av internationella investeringar, SOU 1983:17) har nyligen publicerats. Denna utredning visar att svensk industris internationalisering positivt påverkar svensk export och sysselsättning.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet yrkande 13 i motion 2435.

10. Uttalande om pris- och hyresstopp

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 45 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "14 i motion 2435" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motionen angriper ett pris- och lönestopp inte inflationens egentliga orsaker men skulle ha en betydande inflationsåterhållande verkan. Utskottet delar denna uppfattning och tillstyrker sålunda bifall till yrkande 14 i motion 2435.

dels utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

> 7. beträffande *uttalande om pris- och hyresstopp*
> att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2435 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Uttalande om pris- och hyresstopp

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 45 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "14 i motion 2435" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det olämpligt att ha ett allmänt pris- och hyresstopp annat än under speciella korta perioder. Utskottet vill i detta sammanhang hänvisa till prisregleringskommitténs slutbetänkande. Det gäller i stället att angripa orsakerna till inflationen. Med den ekonomiska politik som utskottet tidigare förordat och som innebär betydande antiinflationsåtgärder skapas förutsättningar för att markant sänka prisstegringstakten. Mot denna bakgrund avstyrks yrkande 14 i motion 2435.

12. Uttalande för räntesänkning

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 45 som börjar med "Vad gäller" och slutar med "15 i motion 2435" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening skulle även en räntesänkning verksamt kunna bidra till att dämpa inflationen. Riksdagen bör därför i enlighet med motion 2435 yrkande 15 uttala sig för att en räntesänkning omedelbart genomförs. Detta bör ges riksbanken till känna.

dels utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *uttalande för räntesänkning*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2435 yrkande 15 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

13. Utredning om den offentliga sektorns roll för sysselsättningen och utredning rörande program för utbyggnad av den offentliga sektorn

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med "Utskottet har" och på s. 46 slutar med "motion 860" bort ha följande lydelse:

De utredningskrav som framförs i motionerna 217 och 860 harmonierar väl med varandra och med vad utskottet anfört i det föregående. Utskottet menar att en utredning därför bör tillsättas som behandlar hela det spektrum av frågor som berörs i de båda motionerna. Utskottet tillstyrker därmed bifall till de krav på särskilda utredningsinsatser som återfinns i motion 217 (s) och 860 (vpk).

dels utskottets hemställan under 9 och 10 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *utredning om den offentliga sektorns roll för sysselsättningen*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:217 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
10. beträffande *utredning rörande program för utbyggnad av den offentliga sektorn*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:860 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Utredning om den offentliga sektorns roll för sysselsättningen och utredning rörande program för utbyggnad av den offentliga sektorn

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med "Utskottet har" och på s. 46 slutar med "motion 860" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående beskrivit den inriktning den ekonomiska politiken måste ha åren framöver för att komma till rätta med obalanserna i vår ekonomi. Denna avviker på ett markant sätt både från den ekonomiska politik som förordas i regeringens kompletteringsproposition och från de uppfattningar som redovisas i motion 217 och motion 860. Motionärerna förespråkar i korthet en ny överbryggningspolitik genom expansion av den offentliga sektorn. Utskottet anser att en sådan politik mycket snabbt skulle kraftigt förvärra de rådande obalanserna och därigenom medföra en ökad arbetslöshet.

När det gäller det särskilda kravet på en utredning om tillväxten i byråkratin m. m. som förs fram i motion 860 vill utskottet hänvisa dels till den utredning som tidigare arbetat med liknande problem och vars förslag ännu inte alla genomförts, dels till det arbete som kontinuerligt pågår t. ex. inom riksrevisionsverket och som nyligen resulterat i en skrift "Besparingar genom avregleringar". Många av de uppslag som där presenteras är enligt utskottets mening värda att ta fasta på. Utskottet vill också hänvisa till det pågående arbetet inom regeringskansliet med översynsprojekten, minskad detaljreglering och det särskilda arbetet med besparingar inom regeringskansliet. Vidare ingår i civildepartementets uppgifter att öka effektiviteten inom den offentliga sektorn samt att göra denna mer serviceinriktad och mindre byråkratisk.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 217 yrkande 2 och motion 860.

15. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 46 börjar med "I motionerna" och på s. 47 slutar med "dessa kalkyler" bort ha följande lydelse:

För budgetåret 1983/84 beräknar regeringen att budgetunderskottet blir 89,9 miljarder kronor. Att regeringens kalkyl pekar på ett i stort sett oförändrat underskott jämfört med 1982/83 beror enligt utskottet på två faktorer. För det första har budgetunderskottet 1982/83 blåsts upp kraftigt på

grund av stora "engångsutgifter" i form av ökade subventioner till statliga företag och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Regeringen har ej räknat med extraordinära utgifter av den storleksordningen under kommande budgetår.

För det andra har budgetunderskottet reducerats med 5–6 miljarder kronor till följd av åtgärder av uppbördsteknisk karaktär. Huvudsakligen rör det sig om engångseffekter. Om dessa inte hade införts hade det underliggande underskottet uppgått till ca 95–96 miljarder kronor. De viktigaste engångsåtgärderna är följande:

1. De medel som skulle tillförts sjukförsäkringsfonden 1983/84 överförs i stället till statskassan, vilket ger ca 2,8 miljarder kronor.
2. Skattekreditutredningens förslag till förkortad betalnings- och redovisningsperiod för tobaksskatten, sprit- och vinstskatten m. m. beräknas få en inkomstförstärkande effekt på ca 1,5 miljarder kronor.
3. Preliminär B-skatt skall beräknas till 120 % av den slutliga skatten, vilken kan beräknas ge runt 1 miljard 1983/84.

Även om budgetunderskottet bokföringstekniskt hålls ungefär oförändrat, fortsätter den totala offentliga sektorns finansiella sparandeunderskott att växa under nästa budgetår. Kommunerna kommer att uppvisa ett underskott och socialförsäkringssektorns överskott krymper.

Under 1983 beräknas underskottet i den samlade offentliga sektorn växa med 11,4 miljarder kronor från 44 miljarder kronor till 55,4 miljarder kronor. Med detta beräkningssätt växer underskottet som andel av BNP från 7,1 % till 8,0 %.

Även statens budgetunderskott försämras mellan kalenderåren 1982 och 1983 från 83 miljarder kronor till 92 miljarder kronor. Det råder med andra ord ingen tvekan om att ökningen av underskottsnivån är ett resultat av den nya regeringens politik.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 50 börjar med "Regeringen anser" och på s. 55 slutar med "för denna" bort har följande lydelse:

Utskottet anser att den offentliga sektorns andel av ekonomin måste minska till förmån för en expansion i näringslivet. Detta kräver en frysning av den reala nivån för de samlade offentliga utgifterna. För att åstadkomma en nolltillväxt på utgiftssidan föreslås i motion 2417 (m) besparingar på 20,6 miljarder kronor för det kommande budgetåret. I motionen föreslås också skattesänkningar på 7,1 miljarder kronor vilket sammantaget ger ett budgetunderskott på drygt 76 miljarder kronor. Utskottet finner denna neddragning av budgetunderskottet väl avvägd mot bakgrund av det hot mot statsfinanserna och hela den svenska ekonomin som budgetunderskottet utgör.

För att begränsa den automatiska ökningen av utgifterna ämnar regeringen föreslå att en del indexstyrda utgifter skall få en begränsad inflationsupp-

räkning fr. o. m. 1984. Endast den av regeringen förutsedda inflationen på 4 % skall tillåtas att slå igenom i berörda utgifter. Utskottet kommer att ta definitiv ställning till indexbegränsningar på utgiftssidan när sådana förslag föreläggs riksdagen. Men redan nu bör framhållas de skillnader som föreligger vad gäller indexbegränsningar på offentlig konsumtion och på transfereringsutgifter.

En begränsad indexuppräkning för offentlig konsumtion kan vara ett led i en antiinflationspolitik, om den samtidigt innebär en överflyttning av sysselsättningsansvaret på arbetsmarknadens parter. Om regeringen t. ex. fastställer att det finns 4 % i offentlig konsumtionsökning – och man samtidigt begränsar ökningen i de utgifter som har ett direkt löneinnehåll i motsvarande grad – får arbetsmarknadens parter förhandla om fördelningen av de fyra procenten på löneökningar och sysselsättningsförändring.

En sådan indexbegänsning av lönebaserade konsumtionsutgifter kan direkt påverka inflationen, vilket däremot inte är fallet med motsvarande begränsning av rena transfereringsutgifter.

Att använda begränsad indexuppräkning som en besparingsmetod är av flera skäl tveksamt. Att t. ex. vår försvarsstyrka skall avgöras av inflationens storlek måste betraktas som mycket olämpligt. Detsamma gäller u-landsbistånd, studiemedel etc. Det är också tveksamt om en indexbegränsning av transfereringsutgifterna är hållbar vid en oförutsedd hög inflation. Vid en alltför kraftig real besparing är det möjligt att trycket på politikerna att ingripa med tillfälliga utgiftshöjningar blir övermäktigt. En ytterligare nackdel med s. k. cash limits är att politikerna får ett incitament att minska budgetunderskottet med inflation.

I motion 2431 (c) tillstyrks förslaget om begränsad indexuppräkning av vissa utgifter och dessutom föreslås att även pensioner skall inkluderas. Liknande yrkande framförs i motion 2421 (c).

Mot bakgrund av vad som ovan sagts avstyrker utskottet dessa yrkanden.

Även om regeringen skulle få ner inflationen till 4 % – vilket är mycket osannolikt eftersom inga handfasta antiinflationsåtgärder presenteras – fortsätter budgetundeskottet att öka till 98,4 miljarder kronor 1984, enligt regeringens egna kalkyler. Detta innebär att en nedgång i inflationen inte på något sätt är tillräckligt för att angripa grundorsaken till våra ekonomiska balansbrister: problemen med den offentliga sektorn.

Trots rader av skattehöjningar och tillfälliga inkomstförstärkningar redovisar regeringen för det kommande budgetåret ett budgetunderskott på 90 miljarder kronor. Detta är enligt utskottet oacceptabelt. En genomgripande kursomläggning är nödvändig.

Frånvaron av förslag om nedskärningar av statens utgifter innebär att ytterligare ett år går förlorat. Budgetunderskottet kommer nu, med all sannolikhet, att flyttas upp på en ännu högre nivå vilket gör att det kommande, nödvändiga saneringsarbetet med statsfinanserna kommer att ta

både längre tid och bli svårare än om denna tempoförlust hade kunnat undvikas.

Utskottet anser att det under 1980-talet är nödvändigt att avveckla den samlade offentliga sektorns underskott. Det innebär att det statliga budgetunderskottet i dagens läge måste ned till 4–5 % av BNP. Eftersom budgetunderskottet enligt förslagen i motion 2417 beräknas till ca 11 % av BNP behöver ytterligare 40–45 miljarder kronor i dagens penningvärde elimineras under 1980-talet. Endast en blygsam del kommer att kunna försvinna genom ökad tillväxt och ökade skatteinkomster. Den helt dominerande delen måste avlägsnas genom utgiftsminskningar. Att målmedvetet arbeta för en minskning av det statliga budgetunderskottet genom fortsatta besparingar är därför nödvändigt. Det är inte möjligt att genom skattehöjningar komma till rätta med underskottet.

I motion 2431 (c) förordas en budgetpolitik som i stort sett innebär oförändrat budgetunderskott jämfört med regeringens förslag. Huvuddelen av de föreslagna besparingarna är av bokföringsmässig engångskaraktär. Utskottet kan inte förorda en sådan politik.

I motion 2432 (fp) föreslås ett budgetalternativ som leder till ett lägre underskott än i regeringens förslag. Utskottet anser dock att förslagen är otillräckliga mot bakgrund av vårt statsfinansiella och allmänekonomiska läge.

I motion 2432 (fp) yrkande 10 begärs hos regeringen förslag i tilläggsbudget om besparingar och förändringar i budgetanslag. Dessa besparingsförslag gäller bl. a. statsbidragen till kommunerna. I samma motion yrkande 29 föreslås vissa engångsbesparingar. Mot bakgrund av att utskottet förordar den besparingspolitik som föreslås i motion 2417 (m) avstyrks yrkandena 10 och 29 i motion 2432.

Den budgetunderskottsutveckling som blir följden av de förslag som framförs i motion 2435 (vpk) skulle få förödande konsekvenser för samhällsekonomin varför utskottet tar avstånd från en sådan politik.

Utskottet avstyrker med det anförda proposition 150 yrkande 2 samt motionerna 2431 yrkande 2, 2432 yrkandena 2, 10 och 29 och motion 2435 yrkande 2 samt motionen 2421.Utskottet godkänner vad som anförts i motion 2417 yrkande 2, vilket bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1982/83:2431 yrkande 2, 1982/83:2432 yrkandena 2, 10 och 29, 1982/83:2435 yrkande 2 samt 1982/83:2421 godkänner vad som förordats i

motion 1982/83:2417 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

16. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 46 börjar med "*Budgetutvecklingen*" och på s. 48 slutar med "budgetåret 1983/84" bort utgå,

dels den del av utskottets yttrande som på s. 48 börjar med "Av det" och på s. 50 slutar med "berörda utgifterna" bort ha följande lydelse:

Av det sagda framgår helt tydligt hur utomordentligt viktigt det är att nu sätta stopp för varje ökning av budgetunderskottet. Målsättningen måste ovillkorligen vara att reducera underskottet i jämförelse med vad som framkommer i långtidsbudgeten.

Utskottet anser att regeringen tagit för lätt på finansutskottets uttalanden om brytande av automatiken. Att endast komma med förslag för 11 % av statens utgifter, när 85 % styrs av automatik är inte särskilt kraftfullt. Visserligen är vissa av automatikutgifterna svåra att påverka i budgetprocessen, men "taksystemet" borde i en eller annan form kunna tillämpas på en betydligt större del av statsutgifterna än vad regeringen nu föreslår. T. ex. borde självfallet pensionerna omfattas. Eftersom pensionärsgruppen är heterogen i ekonomiskt hänseende bör en begränsad basbeloppsuppräkning kombineras med en höjning av pensionstillskottet, vilket ju går till de sämst ställda pensionärerna.

Om "taksystemet" tillämpas mer konsekvent kan det bli aktuellt med särskild kompensation även till andra särskilt utsatta grupper, som t. ex. barnfamiljerna eller de sämst ställda inom en grupp.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "I motion 2417" och på s. 55 slutar med "för denna" bort ha följande lydelse:

I motion 2417 (m) anförs att principen om begränsad prisuppräkning är tveksam när det gäller transfereringar. Av vad utksottet har sagt framgår att utskottet har i det närmaste motsatt uppfattning. Utskottet avstyrker således motion 2417 (m) i här berörd del.

Utskottet föreslår som framgår av tabellen ett antal besparingsförslag av olika karaktär. Det rör sig såväl om besparingar på vissa anslag som om genomgripande systemförändringar. I vissa fall lämnas också förslag som har en positiv engångseffekt på statsbudgeten. Innan förändringar av automatiken får praktiskt genomslag bör enligt utskottets mening "besparingar" av mer engångskaraktär kunna göras för att minska budgetunderskottet och statens räntekostnader. Exempel på sådana åtgärder är avveckling av mindre bostadslån och av vissa fonder samt totalfinansiering av bostadsbyggandet på den ordinarie bostadskreditmarknaden.

Summa budgeteffekter på helår jämfört med budgetpropositionens, enligt utskottets förslag (milj. kr.)

	Helår	Bå 83/84
Pensioner m. m.	+ 2 500	+ 1 250
Undantagandepensionärer	– 200[1]	– 100
Karensdagar m. m.	+ 1 800	+ 900
Fridagsregeln	– 180	– 90
Barnomsorg	+ 600	+ 300
Vardnadsersättning	– 600	– 300
Moms	– 4 500	– 2 250
Statsföretag	+ 1 000	+ 1 000
Reduktion på aktieutdelning	– 300	– 150
Arbetsmarknadsavgifter	– 600	– 600
Bostadslån	+ 10 000	+ 10 000
Små bostadslån	+ 5 000	+ 5 000
Bostadsområdet, övrigt	+ 100	+ 100
Fondavveckling	+ 4 000	+ 4 000
Fackföreningsavgift	+ 1 200	+ 600
Trafikområdet	+ 150	+ 150
Förseningsavgift Forsmark III	+ 200	+ 200
Oljeavgift	– 100	– 100
Försvarsområdet	– 95	– 95
Polisen	– 20	– 20
Kyrkofonden	– 44	– 44
Övrigt (ca)	– 12	– 12
Statsskuldräntor	+ 1 000	+ 1 000
Totalt ca	+ 21 000	ca + 21 000

[1] Beställn. till reg.

För det första vill utskottet återkomma med tre av de besparingar riksdagen rev upp i höst nämligen de som berörde sjukförsäkringssystemet (karensdagarna m. m.), basbeloppsberäkningen enligt lagen om allmän försäkring (pensioner m. m.) och statens bidrag till den kommunala barnomsorgen. Utskottet anser fortfarande att dessa besparingar genom den utformning de fått i riksdagens tidigare beslut hade givits en klar fördelningspolitisk profil.

Med de förslag till besparingar som finns i motion 1982/83:2140 lär ränteutgifterna på statsskulden för 1983/84 bli ca 1 miljard kronor lägre än i regeringens alternativ.

För att åstadkomma ett rationellare system för bostadsbyggandets finansiering föreslår utskottet att nuvarande uppdelning i bottenlån och statliga lån sammanföres till ett lån. Det naturliga är då att utöka bostadsinstitutens utlåning till att omfatta även den del som i dag är ett särskilt statligt lån. När det gäller mindre lån t. ex. för ombyggnader, energiåtgärder, handikappanpassning bör lånen kunna lämnas av resp. bank på orten och i så fall beloppet utgöra en del av bankens ansvar för den prioriterade bostadsfinansieringen. Statens ansvar förändras inte genom detta – endast formen ändras från att lämna ut ett lån till att teckna ansvar för

motsvarande belopp.

Genom att statens budget inte skiljer mellan drift- och kapitalutgifter uppkommer i 1983/84 års budget ett minskat budgetunderskott på 10 miljarder kronor.

Bostadsstyrelsen har per den 31 december 1982 ca 1 miljon lån på tillsammans 62 miljarder kronor. Tyvärr saknas statistiska uppgifter om hur många lån som är under t. ex. 15 000 kr., resp.. under 30 000 kr. En mycket preliminär bedömning från bostadsstyrelsen anger att ca 160 000 lån är under 15 000 kr.

Det är av intresse att kunna minska den statliga låneförvaltningen. Dels är låneförvaltningen en omfattande del av bostadsadministrationens arbete, dels har riksdagen beslutat att vissa typer av äldre lån skall ändras, vilket medför extra arbete. Staten har av dessa skäl motiv för att försöka få låntagarna att lösa in smålån, t. ex. de under 30 000 kr. Arbetet bör i första hand inrikta sig på dessa och på de former av lån som nu inte längre beviljas.

Staten har ett ytterligare motiv i de räntekostnader som den statliga upplåningen medför. Inlösen av sådana lån bör därför förknippas med erbjudande om avskrivning av viss del av skuldbeloppet.

Omfattningen av hur mycket som kan beräknas inflyta till statsverket genom denna form av amorteringar är på grund av bristande statistiskt underlag svårt att ange. Det påverkas också av villkoren, men målet bör vara att nå upp till 5 miljarder kronor under budgetåret 1983/84.

Höstriksdagen beslöt att införa skattereduktion för fackföreningsavgifter. Motivet angavs vara att skapa skattemässig jämställdhet mellan arbetsgivarnas och löntagarnas kostnader för resp. facklig organisationsverksamhet.

I sammanhanget måste beaktas att understöd som vid konflikt utgått till en i konflikten indragen arbetare från organisation som han tillhör utgör inte skattepliktig intäkt. Konfliktunderstöd som medlem i arbetsgivarförening uppbär utgör däremot skattepliktig intäkt i rörelse.

Förbudet mot avdrag för fackföreningsavgifter kompenserades således av skattefrihet för konfliktbidrag, medan avdragsrätten för avgifter till arbetsgivarorganisationer är avsedd att uppvägas av att konfliktersättningarna är skattepliktiga.

I departementspromemorian Ds B 1980:3 föreslogs en annan metod att åstadkomma en likställdhet i den skattemässiga behandlingen. Förslaget var att för avgifter till arbetsgivarföreningar helt enkelt införa samma regelsystem som gäller för avgifter till fackföreningar.

En enig riksdag uttalade hösten 1981 i anledning av två motioner om avdragsrätt för fackföreningsavgifter: "Innan riksdagen tar slutlig ställning till frågan bör enligt utskottets mening regeringen lämna riksdagen en fullständig redovisning och kartläggning bl. a. av de konfliktbidrag som betalas ut av fackföreningar och arbetsgivarorganisationer och storleken av dessa i förhållande till de sammanlagda medlemsavgifterna."

Den skattereduktion för fackföreningsavgift som riksdagen beslutade om i höstas föreslogs av regeringen utan att den 1981 av riksdagen begärda redovisningen lagts fram. Skattereduktionen belastar statskassan med ca 1,2 miljarder kronor.

Utskottet anser att beslutet om skattereduktion för fackföreningsavgifter bör rivas upp samt att regeringen snarast bör lägga fram den av en enig riksdag begärda redovisningen.

Finansiering av skattereformens andra steg bör enligt utskottets mening ske dels genom att avdragsrätten för fackföreningsavgifter tas bort, dels med höjning av olje- och elskatterna från 1 januari 1984.

I samband med ovannämnda energiskattehöjningar bör samtidigt mer övergripande förändringar ske av energibeskattningen. En ökad användning av skogsbränsle är en viktig del i denna energipolitik. I dag är tillgången på bränsleflis mycket god. Många företag som har satsat på vidareförädling av skogsbränsle har i dag mycket stora avsättningsproblem och konkurshotet är i flera fall överhängande.

Det är alltså angeläget att snabbt få till stånd en fungerande marknad för skogsenergi om inte redan gjorda i och för sig lönsamma investeringar skall gå förlorade och vi skall tappa värdefullt tempo i utvecklingen mot att använda mera inhemska bränslen. Inhemska bränslen bör därför undantas från mervärdebeskattning och från förmånsbeskattning.

Samtidigt finns det i en drastiskt minskande bränslemarknad all anledning att vara mycket försiktig med introduktionen av kol. Kol är en miljöstörande importvara, som vi så långt som möjligt skall undvika att bli bundna till. Kolskatten bör därför höjas samtidigt med oljan så att den vid energilikformig beskattning (kol har lägre energivärde än olja) motsvarar ca 70 % av skatten på olja. Detta innebär ca 200 kr. per ton kol. Kol som används i metallurgiska processer undantas från beskattning.

I och med att regeringen misslyckats med att hålla nere statens utgifter har man ett dåligt utgångsläge när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Det gör att regeringen nu kräver skattehöjningar för att kunna göra nödvändiga sysselsättningsinsatser. Med det budgetförslag centern föreslagit finns det däremot utrymme för arbetsmarknadsinsatser utan att dessa måste kombineras med skattehöjningar.

Regeringen bygger i stort sett hela sin politik när det gäller kommunsektorns ekonomi för 1984 på sin förhoppning att inflationen skall kunna pressas ner till 4 %. I och med uppgörelsen mellan regeringen och vpk om höjd arbetsgivaravgift urholkas ytterligare trovärdigheten för regeringens kommunalekonomiska politik.

Den kommunala ekonomin har varken i kompletteringspropositionen, budgetpropositionen eller i den särskilda propositionen om kommunalekonomiska frågor fått en behandling motsvarande dess betydelse. Få konkreta besked har getts som kunnat underlätta den kommunala planeringen. När besked väl kommit har det antingen varit sent (särskilda stödet) eller i form

av lappkast (höjningen av arbetsgivaravgifterna).

I *motion 2417* (m) redovisas ett budgetalternativ som i väsentliga delar överensstämmer med det förslag som man lade fram i januari med anledning av budgetpropositionen.

Utskottet har tidigare analyserat motionärernas förslag till politik och därvid funnit att den leder till för utskottet oacceptabla konsekvenser. Utskottet kan mot bakgrund härav inte tillstyrka den allmänna inriktning som förslagen innebär.

Utskottet har i betänkande 1982/83:45 belyst konsekvenserna av motionärernas politik för den kommunala sektorn. Den synes leda till en påtaglig försämring av den kommunala servicen och minskad sysselsättning i den kommunala sektorn. Åtgärdernas omfattning och kraven på omedelbart genomförande skulle leda till drastiska och oplanerade omläggningar av verksamheten, vilket i sin tur skulle leda till en oacceptabel resursförstöring.

Utskottet kan mot bakgrund av vad som anförts inte tillstyrka den allmänna inriktning av budgetpolitiken som förslagen i motion 2417 (m) innebär.

I *motion 2432* (fp) föreslås bl. a. minskningar av livsmedelssubventionerna och av bidragen till kommunerna.

Utskottet anser att en neddragning av livsmedelssubventionerna framstår som fördelningspolitiskt oacceptabelt. Livsmedelssubventionerna utgår endast på baslivsmedel och har således en klart fördelningspolitisk profil. Vad gäller förslagen att minska bidragen till kommunerna hänvisar utskottet till vad ovan sagts i anledning av motion 2417 (m). Mot bakgrund av vad utskottet nu anfört avstyrker utskottet den inriktning av budgetpolitiken som föreslås i motion 2432.

I *motion 2435* (vpk) föreslås ett antal utgiftsökningar som skulle leda till ett kraftigt ökat budgetunderskott. Som utskottet tidigare redovisat går en sådan politik stick i stäv mot den politik utskottet förordar. Utskottet avstyrker därför motion 2435 yrkande 2.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 2 samt motionerna 1982/83:2417 yrkande 2, 1982/83:2432 yrkandena 2, 10 och 29, 1982/83:2435 yrkande 2 med godkännande av vad som förordats i motionerna 1982/83:2431 yrkande 2 och 1982/83:2421 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Rolf Wirtén (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 46 börjar med "Den bedömning" och på s. 55 slutar med "för denna" bort ha följande lydelse:

Regeringen redovisar budgetunderskott på ca 90 miljarder kronor för såväl innevarande som nästa budgetår. För innevarande budgetår 1982/83 är det en kraftig uppjustering jämfört med den prognos som förelåg vid regeringsskiftet. Budgetsaldot 1983/84 innebär en klar försämring jämfört med mittenregeringens budgetpolitik. För 1981/82 motsvarade budgetunderskottet 11,4 % av BNP, medan det för 1983/84 blir 12,5 %. Att socialdemokraterna drivit upp budgetunderskottet till rekordsiffran 14 % av BNP under det mellanliggande budgetåret 1982/83 förändrar inte detta faktum.

Några besparingar för 1983/84 föreslås inte i kompletteringspropositionen. Inte heller görs något konkret försök att bryta den alltför snabba automatiska expansionen av de offentliga utgifterna. Som utskottet tidigare påpekat har regeringen tvärtom rivit upp av riksdagen fattade beslut och således i praktiken *ökat* automatiken i utgiftsexpansionen. En sådan politik är naturligtvis helt oacceptabel.

Långtidsbudgeten

Analysen i nationalbudgeten och långtidsbudgeten pekar på en fortsatt stark ökning av statens budgetunderskott, till ungefär 120 miljarder kronor år 1985. Underskottet skulle även som andel av BNP komma att öka.

I själva verket skulle utvecklingen bli ännu värre än den som skisseras i långtidsbudgeten, eftersom denna erfarenhetsmässigt och på grund av den metodik som används oftast underskattar utgiftsutvecklingen.

På ett rent principiellt plan tycks regeringen vara medveten om att ett centralt inslag i den ekonomiska politiken måste vara att reducera budgetunderskottet. Det blir därmed desto mera anmärkningsvärt att ännu inga åtgärder föreslås som på sikt kan leda till problemets lösning.

Socialdemokraterna förefaller vilja försöka lösa problemet med budgetunderskottet genom successiva skattehöjningar. I propositionen sägs att möjligheterna till inkomstförstärkningar har analyserats inom regeringskansliet. Man skriver med anledning härav: "På grundval av detta arbete kan göras bedömningen att det bör vara möjligt att reducera det underskott som framkommer i långtidsbudgeten." Utskottet delar inte den uppfattningen.

Utskottet har tidigare beskrivit de konsekvenser som skulle uppstå om fortsatta utgiftsökningar skulle finansieras med nya skattehöjningar. Utskottet instämmer i den uppfattning som framförs i folkpartiets partimotion 2432 att skattehöjningar som medel i stabiliseringspolitiken främst har negativa

effekter på inflationstakt, sysselsättning och social välfärd. Problemet med underskottet i statsbudgeten kan därför bara lösas genom en kombination av tillväxt i ekonomin och minskning av de offentliga utgifterna.

Budgetpolitiska riktlinjer

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion 2432 (fp) att besparingar på ungefär 13,5 miljarder kronor bör genomföras. Därtill kommer vissa engångsbesparingar på ca 20 miljarder kronor genom att viss låneverksamhet flyttas ut från statsbudgeten. Tillsammans med de utgiftsförändringar i form av satsningar på framtida tillväxt och nyföretagande främst i småföretagen innebär motionärernas förslag ett budgetunderskott som är ca 10 miljarder kronor lägre än regeringens. Utskottet anser att detta är en i nuvarande konjunkturläge väl avvägd budgetpolitik.

Utskottet vill därför instämma i den budgetreglering som sammanfattas i följande tabell från motion 2432 (fp).

Jämfört med vad som anfördes i motion 1982/83:1647 (fp) med anledning av budgetpropositionen betyder förslaget i huvudsak att den beslutade marginalskattesänkningen från den 1 januari 1984, höjning av olje- och elskatten från samma datum, en större satsning på arbetsmarknadspolitik, ungdomarnas sysselsättning och nyföretagande samt ett accepterande av den redan genomförda mervärdeskattehöjningen har tillkommit. Utskottet anser att dessa förändringar är väl anpassade till den konjunkturuppgång som nu förefaller vara på väg.

Utskottet vill framför allt understryka betydelsen av att insatserna för att främja sysselsättningen ges den inriktning och sammansättning som föreslås i motionen. Dessa stimulanser på ungdomarnas arbetsmarknad och företagsamheten betyder enligt utskottets uppfattning ett stöd till expansion av den permanenta arbetsmarknaden och sysselsättningen. Det är i de små och medelstora företagen som de nya arbetstillfällena kommer att skapas, särskilt som den offentliga sektorn knappast kan tillåtas svara för något större sysselsättningstillskott under den närmaste framtiden.

I kompletteringspropositionen anges att ett mål för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken bör vara att få ner inflationstakten till 4 % för 1984. Därvis sägs att ett pristak för de statliga utgifterna skulle vara ett verkningsfullt medel för att göra en sådan politik trovärdig.

Utskottet instämmer i ambitionen att dämpa inflationen. Detta är i själva verket alldeles nödvändigt för att bevara de konkurrensfördelar som uppkommit genom devalveringarna 1981 och 1982. Utskottet vill i detta sammanhang understryka att inflationstakten före regeringsskiftet hade dämpats kraftigt. Den ökade snabbt igen som en följd av den nya regeringens olika åtgärder. Utskottet finner detta mycket beklagligt. Trovärdigheten av det uppsatta målet blir därigenom svag.

Utskottet vill också påpeka att den utveckling som beskrivs i kompletteringspropositionen förutsätter inte bara att inflationstakten sjunker till 4 %

Tabell. Budgetreglering enligt folkpartiets förslag

helår, milj. kr.

(+ betyder förstärkning av budgeten)

Besparingar	
Sjukförsäkringen, basbeloppsberäkningen, statsbidragen till barnomsorgen och arbetslöshetskassorna	+ 5 000
Livsmedelssubventioner	+ 1 500
Statsbidragen till kommunerna	+ 3 000
Slopande av hyresrabatter m. m.	+ 1 000
Avgifter	+ 500
Varvsstödet, tekostödet, stödet till Norrbotten, smärre administrativa besparingar samt omprioriteringar	+ 2 650
Utgiftsökningar	− 1 045
U-landsbiståndet	− 295
Höjt barnbidrag	− 600
Höjda studiemedel	− 70
Höjt statsbidrag till enskilda vägar	− 80
Skatteförändringar	− 400
Marginalskattesänkning	− 2 800
Automatiskt inflationsskydd i inkomstskatteskalan	− 2 000
Höjd skattesats i skikten 1–4	+ 1 300
Slopad skattereduktion för fackföreningsavgifter	+ 1 200
Återinförd skattereduktion för aktieutdelningar	− 300
Höjd olje- och elskatt 1.1.84	+ 2 200
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder	− 1 750
Beredskapsarbeten	− 800
Tidigareläggning av statliga byggen (referensobjekt)	− 800
Regionalpolitiskt stöd	− 150
Insatser för ungdomar	− 750
Ungdomsslussar och yrkesintroduktion	− 100
Lärlingsutbildning	− 100
Fler platser inom gymnasieskola, komvux och högskola	− 100
Rekryteringsstimulanser genom slopande av den allmänna löneavgiften på 2 % för ungdomar som nyanställs	− 400
Slopande av alla socialförsäkringsavgifter för ungdomar som startar egna företag	− 50
Småföretagsinsatser	− 200
Slopande av förmögenhetsskatten på arbetande kapital i mindre och medelstora företag	− 100
Slopande av den allmänna löneavgiften på 2 % i alla nystartade företag	− 100
Nettobesparing	+ 9 505
Minskade utgifter för statsskuldsräntor	+ 600
Total saldoförbättring	+ 10 105

år 1984 utan att den fortsätter att sjunka till 3 % år 1985. Regeringen har enligt utskottets uppfattning helt försummat att göra en sådan utveckling trolig genom att de ekonomiska sambanden mellan den reala och den finansiella utvecklingen inte alls har analyserats. Den finansiella utveckling som blir resultatet av den politik regeringen driver innebär nämligen att målen om inflation, produktion och sysselsättning är omöjliga att uppnå.

Diskussionen i kompletteringspropositionen om den s. k. avindexeringen är enligt utskottets uppfattning i vissa stycken motsägelsefull och ofullständig. Den saknar dessutom helt någon uppföljning i form av konkreta förslag. Det är uppenbart att metoden kan innebära fördelningspolitiskt helt oacceptabla konsekvenser om den skulle komma att tillämpas strikt. Utskottet är för sin del positivt till alla metoder som innebär att den automatiska ökningen av de offentliga utgifterna begränsas, men det framstår som nödvändigt att konkreta förslag för varje utgiftsområde framläggs innan effekterna kan bedömas och därmed ställning tas.

Moderata samlingspartiet föreslår så stora besparingar att de reala konsekvenserna blir starkt negativa för tillväxtförmågan i svensk ekonomi. Därtill kommer att man synes närmast helt okänslig för förslagens fördelningspolitiska verkningar, framför allt när det gäller sysselsättningen.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår både nya utgiftsökningar och nya skattehöjningar. Som framgått av vad utskottet tidigare anfört skulle detta leda till lägre ekonomisk tillväxt och ökad arbetslöshet. Utskottet avstyrker därför dessa motionskrav.

Sammanfattningsvis anser utskottet att de budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i motion 2432 (fp) är väl avvägda. Den nu aktuella konjunkturförbättringen bör enligt utskottets uppfattning utnyttjas så som motionärerna föreslår, nämligen att ta krafttag för att komma till rätta med våra ekonomiska obalanser. Den uppfattningen om skattepolitiken som framförs kan utskottet också biträda, nämligen att de ökade satsningar på sysselsättning och nyföretagande som föreslås inte bör finansieras genom skattehöjningar.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1982/83:2417 yrkande 2, 1982/83:2431 yrkande 2, 1982/83:2435 yrkande 2 samt 1982/83:2421 godkänner vad som anförts i motion 1982/83:2432 yrkandena 2, 10 och 29 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

18. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 50 som börjar med "Med en' och slutar med "detta avseende" bort ha följande lydelse:

Som utskottet anfört i det föregående är regeringens målsättning att begränsa inflationen till 4 % under 1984 lovvärd. Det förslag om avindexering som regeringen ställt för att bidra till att 4 %-målet nås, kan ha en sådan effekt. Men som påpekas i motion 2435 (vpk) måste det finnas korrigeringsmöjligheter. Skulle inflationen väsentligen komma att överstiga 4 % blir ju avindexeringen en social nedrustningsåtgärd som införs under inflationsbekämpningens täckmantel. Däremot är det inte nödvändigt att en sådan korrigeringsmöjlighet utnyttjas för indexeringar som saknar social eller fördelningspolitisk betydelse.

Med det sagda tillstyrker utskottet bifall till motion 2435 (vpk) i detta avseende.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Utskottet delar" och på s. 55 slutar med "för denna" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning. Endast en minskning av arbetslösheten och ett utnyttjande av landets ekonomiska kapacitet kan på sikt få ner underskottet på ett socialt acceptabelt sätt. En mindre tillfällig ökning av underskottet kan därför utan vidare godtas då dess långsiktigare effekter är av så positiv natur.

Motionärerna föreslår dessutom flera finansieringskällor såsom utökad el-skatt för industriföretag, omsättningsskatt på börshandeln, en utlandsinvesteringsavgift och en särskild värnskatt för insatser mot arbetslösheten. Utskottet finner dessa förslag välgrundade och fullt i överensstämmelse med de mål som bör gälla för den ekonomiska politiken.

Utskottet tillstyrker därmed bifall till motion 2435 (vpk) yrkande 2.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1982/83:2417 yrkande 2, 1982/83:2431 yrkande 2, 1982/83:2432 yrkandena 2, 10 och 29 samt 1982/83:2421 godkänner vad som förordats i motion 1982/83:2435 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Behov av stabila spelregler

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 55 börjar med "Utskottet har" och på s. 56 slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i motionärernas uppfattning att en långsiktigt stabil sysselsättning inom näringslivet främjas om den ekonomiska politiken ger stabila spelregler för företagen. Både de små och de stora företagen har lång planeringshorisont och lång framförhållning i fråga om investeringar. De investeringar som kan komma att genomföras om ett par år finns i många fall redan nu på planeringsstadiet och under utarbetande. Utskottet anser att nödvändigheten att få i gång en investeringsökning ställer stora krav på att näringslivet ges information och signaler i god tid i fråga om kommande förändringar i skatter, avgifter och annan lagstiftning. Den av regeringen och kommunisterna nyligen överenskomna höjningen av arbetsgivaravgifterna är ett klart exempel på motsatsen.

Eventuella kommande förslag i fråga om ändrade betalningsterminer bör enligt utskottets mening aviseras i mycket god tid, så att företagen kan ta hänsyn till dessa i sin likviditetsplanering.

Med den anförda vill utskottet tillstyrka yrkande 9 i motion 2432.

dels utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *behov av stabila spelregler*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2432 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

20. Förslag om avgiftssättning

Rolf Wirtén (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med "Utskottet anser att formerna" och på s. 57 slutar med "yrkande 13" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att en ökad avgiftsfinansiering kan vara ett led i ambitionen att åstadkomma ett närmare och för alla tydligt samband mellan nyttan av en viss tjänst och kostnaden för denna. En sådan politik ger också i många fall en bättre indikation på om medborgarna värderar olika tjänster lika högt som kostnaden att producera dem än den nuvarande finansieringsmetoden.

En ökad avgiftsfinansiering kan också vara ett led i den omfördelning av den totala konsumtionen från offentlig till privat konsumtion som utskottet menar är en ofrånkomlig del i den ekonomiska politik som krävs för att komma till rätta med landets brist på balans.

Med det anförda tillstyrker utskottet yrkande 13 i motion 2432 att regeringen ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med förslag i detta syfte.

dels utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *förslag om avgiftssättning*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2432 yrkande 13 begär att regeringen redovisar förslag i fråga om avgiftssättning i enlighet med vad som anförts i motionen.

Särskilt yttrande

Finansfullmakten

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anför:

I motion 1982/83:2433 (m) har föreslagits att riksdagen skall bemyndiga regeringen att för budgetåret 1983/84 utnyttja finansfullmakten för att täcka de extrakostnader, som uppkommer för driften av gymnasieskolor som följd av ökade insatser för olika former av påbyggnadsutbildning. Motionen har remitterats till utbildningsutskottet.

De av regeringen i kompletteringspropositionen föreslagna utbildningsinsatserna motiveras uttryckligen med det extraordinära arbetsmarknadsläge som för närvarande råder. Insatserna är därmed av samma karaktär som de som normalt finansieras via finansfullmakten. I de allmänna riktlinjer för utnyttjande av finansfullmakten som anförts i kompletteringspropositionen bör utbildningsinsatser av ifrågavarande slag kunna inrymmas.

Bilaga

Socialförsäkringsutskottets yttrande 1982/83:3 y

över motion 1982/83:2431 om den ekonomiska politiken

Till finansutskottet

Genom beslut den 17 maj 1983 har finansutskottet hemställt om socialförsäkringsutskottets yttrande över motion 1982/83:2431 av Karin Söder m. fl. såvitt avser yrkandena 10 och 13.

Socialförsäkringsutskottet, som nedan under skilda rubriker behandlar de olika motionsyrkandena, får anföra följande.

Differentierad sjukförsäkringsavgift

Socialförsäkringsavgifter erläggs i form av arbetsgivaravgift för anställda och egenavgift av personer med inkomst av annat förvärvsarbete. Sedan den 1 januari 1982 gäller nya regler för uttag av socialavgifter (prop. 1980/81:178, SfU 28 och rskr 406). De därvid beslutade ändringarna innebar enhetligare och enklare regler för beräkning av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Ändringarna möjliggjorde också ett införande av ett effektivare debiterings- och uppbördssystem och ett första steg i den riktningen beslutades av riksdagen under innevarande riksmöte (prop. 1982/83:60, SfU 10 och rskr 127). Sjukförsäkringsavgiften utgör f. n. 9,5 % av avgiftsunderlaget.

I motion 2431 påpekar motionärerna att sjukfrånvaron är betydligt lägre i många mindre företag än hos större arbetsgivare och att ägare till många små företag därigenom tvingas subventionera de större företagen. Mot denna bakgrund anser motionärerna att åtgärder måste vidtas för att kraftigt sänka småföretagens sjukförsäkringsavgifter. De begär därför i yrkande 10 ett förslag härom från regeringen.

Under föregående riksmöte behandlade utskottet motionsyrkanden med samma syfte som det nu aktuella. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1981/82:15 erinrade utskottet om de förändringar av avgiftssystemet som införts fr. o. m. den 1 januari 1982 i syfte att göra systemet administrativt enklare och enhetligare samt underlätta en samordning mellan avgifter och skatter i debiterings- och uppbördshänseende. Mot den bakgrunden ansåg sig utskottet inte kunna tillstyrka de föreslagna förändringarna av avgiftssystemet.

Utskottet, som vill upplysa om att ett flertal motioner i denna fråga har väckts under den allmänna motionstiden i år och att dessa motioner kommer att behandlas under hösten, föreslår med hänvisning till det anförda att finansutskottet avstyrker bifall till motion 1982/83:2431 yrkande 10.

ATP-systemet

Motionärerna i motion 2431 begär i yrkande 13 att en parlamentarisk utredning skall tillsättas med uppgift att göra en översyn av ATP-systemet.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att motionsyrkanden om en översyn av ATP-systemet i olika avseenden behandlades av utskottet under hösten 1982. Utskottet, som avstyrkte motionsyrkandena, redogjorde bl. a. för de åtgärder och överväganden som redan var aktuella i frågan (se SfU 1982/83:13). Med hänsyn till att det av förevarande motion inte framgår i vilket syfte den begärda översynen skall göras och till att utskottet under hösten kommer att behandla även motionsyrkanden om en översyn av ATP-systemet anser sig utskottet inte ha anledning att nu närmare behandla frågan. Med det anförda föreslår utskottet att finansutskottet avstyrker bifall också till yrkande 13 i motion 1982/83:2431.

Stockholm den 20 maj 1983

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Doris Håvik (s), Gösta Andersson (c), Allan Åkerlind (m), Ralf Lindström (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Ulla Johansson (s), Lena Öhrsvik (s), Siri Häggmark (m), Gunhild Bolander (c), Margareta Hemmingsson (s), Rune Backlund (c) och Tommy Franzén (vpk).

Avvikande mening

Gösta Andersson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 1 som börjar med "Utskottet, som" och slutar med "yrkande 10" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är den höga sjukfrånvaron på många större arbetsplatser ett stort problem och medför, såsom framhållits i motionen, att ägare till många småföretag med väsentligt lägre sjukfrånvaro tvingas subventionera de större företagen. Utskottet delar motionärernas uppfattning om att åtgärder måste vidtas för att komma till rätta med detta problem genom att anpassa sjukförsäkringsavgiften till sjukfrånvaron på olika arbetsplatser. Mot bakgrund av att sjukfrånvaron är betydligt lägre i småföretagen bör sjukförsäkringsavgiften för dessa kunna sänkas kraftigt.

Utskottet, som inte anser att den i motionen föreslagna förändringen skulle göra avgiftssystemet mer komplicerat, anser att det bör överlämnas åt regeringen att närmare utforma förslaget. Med det anförda föreslår utskottet att finansutskottet tillstyrker bifall till motion 1982/83:2431 yrkande 10.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "motion 1982/83:2431." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det angeläget att nu göra en översyn av ATP-systemet i syfte att utjämna de skillnader som i dag finns mellan olika grupper av löntagare och egenföretagare. En sådan översyn bör vidare omfatta såväl den långsiktiga finansieringen som fördelningen mellan generationerna. Utskottet, som förutsätter att dessa syften också varit avsikten med den i motionen begärda översynen av ATP-systemet, föreslår därför att finansutskottet tillstyrker bifall även till yrkande 13 i motion 1982/83:2431.

Tabellförteckning

Tabell 1	Statsbudgetens utveckling budgetåren 1982/83–1983/84	14
Tabell 2	Moderata samlingspartiets reviderade budgetförslag jämfört med regeringens reviderade budgetförslag	20
Tabell 3	Summa budgeteffekter på helår enligt av centern inlämnade motioner	24
Tabell 4	Budgetreglering enligt folkpartiets förslag	28
Tabell 5	Bruttonationalproduktens utveckling i Sveriges viktigaste konkurrentländer	33
Tabell 6	Försörjningsbalans 1982–1983	36
Tabell 7	Handels- och bytesbalans 1981–1983	37
Tabell 8	Konsumentprisernas utveckling 1979–1983 i Sveriges viktigaste konkurrentländer	38
Tabell 9	Statsbudgetens inkomster och utgifter fördelat på verksamhetsgrenar	49

Innehåll

Inledning 1
Reviderad finansplan inkl. reviderat budgetförslag 1983 6
Propositionen 9
Den reviderade finansplanen 9
Det reviderade budgetförslaget 13
Motionerna 17
2417 (m) 17
2431 (c) 21
2432 (fp) 25
2435 (vpk) 29
Utskottet 32
Den ekonomiska politiken
Internationell bakgrund 32
Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 35
Riktlinjer för den ekonomiska politiken 38
Övriga motionsyrkanden 43
Det reviderade budgetförslaget 46
Budgetutvecklingen 46
Långtidsbudgeten 48
Budgetpolitiska riktlinjer 50
Övriga motionsyrkanden 55
Hemställan 57

Reservationer

De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken:
1. (m) 59
2. (c, fp) 63
3. (vpk) 73
Liberalisering av kreditpolitiken:
4. (m, c, fp) 76
Uttalande om kollektiva löntagarfonder:
5. (m, c, fp) 77
Sänkt sjukförsäkringsavgift för mindre företag:
6. (c) 78
Översyn av ATP-systemet:
7. (c, fp) 79
Skärpt restriktivitet mot kapitalexport och valutaspekulation:
8. (vpk) 81
9. (m, c, fp) (motiveringsreservation) 81
Uttalande om pris- och hyresstopp:
10. (vpk) 82

11. (m, c, fp) (motiveringsreservation) 82
Uttalande för räntesänkning:
12. (vpk) 83
Utredning om den offentliga sektorns roll för sysselsättningen och utredning rörande program för utbyggnad av den offentliga sektorn:
13. (vpk) 83
14. (m, c, fp) (motiveringsreservation) 84
De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen:
15. (m) 84
16. (c) 88
17. (fp) 93
18. (vpk) 97
Behov av stabila spelregler:
19. (m, c, fp) 97
Förslag om avgiftssättning:
20. (fp) 98

Särskilt yttrande
Finansfullmakten (m) 99

Bilaga
Socialförsäkringsutskottets yttrande (SfU 1982/83:3 y) 100

Tabellförteckning 103